

İklim Adaleti İçin 27-28 Kasım'da Gerze'de Buluşmaya Çağırıyoruz

İklim değişikliği tüm dünya canlılarının en önemli sorunu olarak önümüzde duruyor. 2012 yılı sonrasında iklim değişikliği konusunda devletlerin ve şirketlerin alacağı tavırla ilgili BM İklim Değişikliği zirveleri hızlı bir biçimde karar üretmeye çalışıyor. BM İklim Değişikliği 16. Konferansı (16. COP) görüşmesi de bu bağlamda Meksika Cancun'da gerçekleştirilecek. Bu zirveye Türkiye Hükümeti de katılacak. Kyoto Protokolü'nün imzalanması sonrasında Türkiye'nin kömüre dayalı enerji sistemlerinden, bu bağlamda da termik santrallerden vazgeçmesi beklenirken, Türkiye önümüzdeki yıllarda 50 civarında termik santral yapılması için kolları sıvadı. Ancak, Türkiye'de bizler enerjinin demokratik planlanması yoluyla enerji sorununun aşılabileceğini düşünüyoruz.

İklim değişikliğine yol açan plansız enerji sistemi yerine, toplum ve doğa ile uyumlu bir yaşam için yıllardır termik santraller başta olmak üzere kirli enerji sistemlerine karşı mücadele ediyoruz. Bu nedenle de iklim değişikliği

konusunda aktif bir tutum içinde olmamız gereken bir dönemden geçiyoruz. Türkiye'nin ve Dünyanın geleceğini yakından ilgilendiren bu dönemde Türkiye'de tabandan gelen biz demokrasi güçleri olarak, ekolojik geleceğimizi ön plana alarak Türkiye'nin enerji konusundaki politikalarını belirlemek ve uluslararası buluşmalara taşımak için bir araya geliyoruz.

Bu nedenle Gerze'de ekolojik bir yaşamdan yana tavır koyan tüm demokratik kitle örgütleri ile bir araya geliyoruz.

22 Nisan 2010 tarihinde Bolivya'da bir araya gelen dünya halkları, iklim değişikliği konusunun devletlerin ve şirketlerin müzakere süreçlerine bırakılmayacak kadar önemli bir noktaya geldiğinin altını çizdi. Bizlerde bu noktadan hareketle, uluslararası bir hukuk sisteminin yaratılması için, enerji, tarım, kentleşme geleceğimizi tartışacağız.

29 Kasım-10 Aralık 2010 tarihleri ara-

sında Cancun'da düzenlenecek Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) 16. Taraflar Konferansı (COP16) için bir araya geliyor. Kopenhag'da gerçekleşen COP 15 hükümetlerin mevcut iklim kaosunun kökleşmiş sebepleri ile başa çıkacak kapasitelerinin olmadığını gösterdi. İklim değişikliğinin sorumlusu hükümetlere ve şirketlere mahkûm olmadığımızı göstermek için birlikte eylem ve mücadele örgütleyelim. Bu toplantılardan çıkacak sonuçları da Cancun ve sonrasında BM Zirvelerinde dünya halkları ile birlikte örgütlemeyi düşünüyoruz. Biliyoruz ki iklim adaleti sorunu sadece bizim sorunumuz değildir. Milyarlarca insanın kaderini etkileyen bir sorundur. Kirli ve atık üretme üzerinden biçimlenen bu enerji sistemleri dışında Türkiye'nin enerjiyi planlayarak yeni bir gelecek kurgulamasının adımlarını atmak istiyoruz.

Gerze başta olmak üzere Türkiye'nin pek çok bölgesinde Amasra'da, Yalova'da, Zonguldak'ta, Çanakkale'de, Bursa'da, Balıkesir'de, Afşin'de, Silopi'de, Erzincan'da, Sugözü'nün de milyonlarca insanın benzer bir kaderi paylaştığını biliyoruz. Bizler, insanlığın ve doğanın geleceğini düşünerek, tabandan gelen bir demokrasi anlayışı içinde, enerjinin demokratik planlanması yoluyla, tüketim ve üretim alışkanlıklarımızı değiştirerek Türkiye'nin yaşanılabilir bir yer haline gelmesini sağlayabiliriz. Bu süreç içinde bulunan tüm kurum, kuruluş ve kişilerle birlikte yaratacağımız ortak talepler manzumesi için 27-28 Kasım tarihlerinde tüm duyarlı toplum kesimlerini Gerze'de buluşmaya davet ediyoruz.

Dünya'da Ekoloji Mücadelesi Yükseliyor

Sırma Özdem

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 10.Taraflar Konferansı, 18- 29 Ekim 2010 tarihleri arasında Japonya'nın Nagoya ilinde gerçekleştirildi. Konferans salonlarının hükümet temsilcilerini ağırladığı dakikalarda uluslararası çiftçi örgütü La Via Campesina'nın öncülüğünü yaptığı binlerce insan yaşam üzerinde kurulan patentleri, terminatör gen kullanımını, yerel halkların izni olmaksızın doğa varlıkları üzerinde tasarrufla bulunulmasını ve biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliğine karşı geliştiren her tür piyasa mekanizması çözümünü protesto ettiler. Bu protestolar sürerken, 200 devletin çevre bakanlıkları Nagoya toplantısı ile Birleşmiş Milletlerin biyolojik çeşitlilik kayıplarının önümüzdeki yıllarda yaratacağı ciddi sonuçlarının boyutlarını ve bu sonuçlara karşı BM'nin yeni stratejisini belirlemek üzere müzakerelere başlamıştı. Bu müzakereler sonucunda çıkan Nagoya Deklarasyonu'nun taraflar tarafından onaylanması halinde 2020 yılında yürürlüğe gireceği düşünüldüğünde "salondakilerin" "sokaktakilerin" talepleri konusundaki tavırlarını anlamak güç değil. Küba, Venezuela ve Bolivya'nın görüşmelerin yetersiz olduğunu ve fakat karşı çıkılmasında bir fayda görmemeleri de Nagoya'dan da köktenci bir çözüm arayışı çıkmayacağı, halkların acil sorunlarına karşı somut çözüm umutlarının yine önümüzdeki 10 yıl sonraya devrettiğini anlıyoruz.

Sermaye Tedirgin

BM'nin ekim ayının sonlarında yayımladığı raporda ise "iş dünyası açısından, türlerin ve ekosistemlerin kaybının yarattığı finansal risklerin uluslararası terörizmin yarattığından daha büyük bir tehlikeyi içerdiği"ne yerildi. Buna göre

BM biyolojik çeşitlilik sorununun finans dünyası, sigortacılık ve bankalar açısından yarattığı "mali" yükün 50 milyar doları bulabileceğinden yakınıyor ve buna karşı "mümkün olduğunca dışsallıkların içselleştirilmesini" öneriyor. Ancak yaşamın küresel yıkımı da bir yatırım alanı haline getiren şirketler, biyolojik çeşitlilik konferansı gibi uluslararası toplantılarda devletlerle birlikte yükümlülük altına girmekten kaçıyor.

Yaşam, Direniş ve Çevresel Adalet için Uluslararası Yürüyüş

Sosyal ve ekonomik yıkımdan etkilenen binin üzerinde kadın ve erkek; çiftçi ve yerli; kentte ve kırdan yaşayan insan, Cancun/Mexico'da 5 katile halinde yürüyüş yaparak 29 Kasım- 10 Aralık 2010 tarihleri arasında BM İklim

Değişikliği Taslak Sözleşmesini görüşmek üzere toplanan umarsız egemen ülkeleri ve kapitalistleri protesto etmeyi planlıyorlar. Bu yürüyüş, "Çevresinden Etkilenen İnsanların Ulusal Meclisi" tarafından, "Uluslararası Çiftçi Hareketi La Via Campesina" tarafından ve Birleşik Devletler, Kanada ve Meksika'da yer alan pek çok farklı hareket tarafından organize edilerek ilk olarak San Luis Potosi, Guadalajara ve Acapulco'da başlayıp diğer kır, kent ve öğrenci hareketleri ile birleşerek 30 Kasım'da çevresel ve sosyal adalet talebini sunmak üzere yapılacak. Diğer iki yürüyüş korteji ise Oaxaca ve Chiapas'dan yola çıkıp 3 aralıkta Cancun'da olmak üzere La Via Campesina tarafından organize edilen Çiftçilerin ve Yerlilerin Kampı'nın açılış törenlerine katılacak.

Dipten Gelenlerin Sesi Büyüyor

İkizdere'nin sit alanı ilan edilmesi, Senoz vadisinin sit yapılmamasının itirazı, Munzur Vadisi'ndeki baraj karşıtı hukuki kazanımlar, son düzlükte Tabiatı Koruma Kanunu ile göğüslenmek isteniyor. Nükleer karşıtları yargılanırken, Derelerin kardeşliği temsilcilerinin her açıklaması adım adım izlenirken, yeni güvenlik konseptinin hangi zeminde tarif edildiğini iyi görmek gerekir. Suyun Ticarileştirilmesi Hayır Platformu'nun İstanbul'daki buluşmasından da bir kez daha anlıyoruz ki Türkiye'de çevre mücadelesi giderek bir ekoloji mücadelesi haline dönüşüyor ve uluslararası alanda da muadillerini bulmaya başlıyor. Hükümetin çevre mücadelelerini yalıtma süreçleri karşısında daha fazla ortak mücadeleye dünden daha fazla ihtiyacımız var.

Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı: Yabancılaşma, Mülksüzleştirme*

Ekoloji Kolektifi Derneği Değerlendirmesi

Kamu Yönetiminde 2000'li yıllarla birlikte yaşanan dönüşüm etkisini Doğa Koruma alanında da gösterdi. Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısının ekim ayının son haftasında meclis gündemine taşınması ile Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı olarak bilinen ve tüm kamu yönetimini düzenleyen Kanun döneminde yaşanan tartışmaları bir kez daha hatırlama zorunluluğu doğdu. Kamuoyunda her ne kadar milli parkların, sitlerin ortadan kaldırılabileceği yönünde bir propaganda üzerinden kanuna karşı set oluşturulmaya çalışılsa da bu tartışmalar hem gerçeği yansıtmaktan uzak, hem de yaşanan dönüşümü açıklama konusunda bir ipucu vermekte yetersiz kalıyor.

Kültür Doğa'dan Kopartılıyor

Türkiye'nin 100 yılı aşkın koruma pratiği dikkate alındığında, kültürel ve doğa varlıklarının bir arada korunmasını esas alan bir koruma yaklaşımı gelişmiş ve bu konuda zayıf da olsa uygulama tarzları olgunlaşmıştır. Söz konusu ettiğimiz Tabiat Kanunu ile getirilen ilk düzenlemenin esasının, kültür varlıklarının korunması ile doğa varlıklarının korunmasının birbirinden ayrılmasına yönelik hukuki, idari ve siyasi bir düzenlemeye yöneldiği anlaşılıyor. Kültür varlıkları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uhdesinde doğa varlıklarının ise Çevre ve Orman Bakanlığı'na korunması-kullanılmasına yönelik bir alt yapı oluşturulmak istenmiş. Bu anlamıyla da doğa varlıkları, tarihten ve kültürden kopartıldığı gibi diğer yandan da kültür varlıkları kapsamında bırakılan arkeolojik ve tarihi sitlerdeki varlıklar doğadan kopartılmıştır. Kültür varlıkları salt bir binaya, bir mekâna indirgenmektedir. Böylesine bir düzenlemenin gerek-

çesi olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının doğa varlıklarını korumaya yönelik teknik yetersizlikleri, bütçe sorunları gösterilmiş olsa da işin esası gözlerden kaçırılmaktadır. Soru şudur, Nasıl olacak da kültür varlıkları ve doğa varlıkları birbirinden ayrılacaktır? Pek çok arkeolojik bölge aynı zamanda doğal sit alanı niteliğindedir. Bu alanlardan hangisini kim koruyacaktır? Sistem kurma arzusu ile yola çıkan uyum sürecinin aktörleri yeni bir yetki karmaşasının, korumamanın alt yapısını oluşturmaktadır. Soruyu burada bırakmadan ilerleyelim. Kanun Tasarısına göre bir alan birden fazla koruma statüsüne sahip olamayacaktır. Bir alan bu Kanun çerçevesinde "Koruma Alanı, Korunan Alan..vb" statüde koruma alanı ilan edildiyse başka bir koruma statüsünden yararlanamayacaktır. Bu durumda bir alan gen kaynağı alanı ilan edildiyse aynı alan, kuş koruma alanı ilan edilemeyecektir. Ya da bir alan kuş koruma alanı ilan edildiyse aynı alan arkeolojik sit alanı ilan edilemeyecektir. Bu şekilde bir alanın koruma statüsünün de esnekleştirilmesi kolaylaşacaktır. Tabi böyle bir statüden kurtulmak da eski koruma rejiminden çok kolay olacaktır. Kültür varlıkları ile doğa varlıklarını ayrıştırarak koruma ve kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik bir politika ilk etkisini yetki karmaşasında yaratacak, bu sorun doğanın ve kültür varlıklarının esnekleşerek daha korumasız bir biçimde kullanılmasının önünü açacaktır. Tabi kültürün, doğa olandan yalıtılarak bir taş yığını olarak görülmesi de yıllarca iktidardakilerin ağızından dökülen sözcüklerin yasa haline geldiğinin de ilanı olarak görülmelidir.

Yeniden Temellük

Kültür ve doğa varlıkları birbirinden ayrıştırılarak bir koruma rejimi oluşturulmaya çalışılırken, kanunu amaç maddesinde kanunun "kara, kıyı, sulcul ve deniz alanlarındaki ulusal ve uluslararası öneme sahip tabii değerlerin, biyolojik çeşitliliğin ve peyzajın muhafazası" doğrultusunda koruma kullanma dengesinin sürdürülebilirliğinin sağlanacağı vurgulanıyor. Burada peyzaj ile vurgulanan kırsal ve kentsel peyzaj değerleri olduğu anlaşılıyor. Bu anlamda da kentsel alanlarda da kentsel peysaj alanlarında da bu kanunun uygulanmasının önünde her hangi bir engel yok. Zaten Kanun'un ikinci maddesinde belirtilen Boğaziçi Kanunu ile Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu dışında bu kanunun uygulanacağı hükme bağlanıyor. Bu nedenle bu Kanun'un temel ve kanunlar üstü bir kanun niteliğinde tasarlandığı anlaşılıyor. Bu bağlamda da belirtmek gerekir ki, kentsel değerlerin kullanılmasında da bu Kanun'un ilkeleri hayat bulacak.

Sit kavramını arkeolojik ve tarihi sit olarak daraltan ve doğal sitler için yeni koruma-kullanma dengesi rejimi öngören bu kanun tasarısının belirsiz kavramları arasında kentsel alana doğru genişleyen dili, planlama kavramını da bu yeniden temellik siyasetinin bir unsuru olarak kurguladığı anlaşılıyor. Ekolojik alan yönetimini, bu anlamda alanın makro değerlerinin belirlenmesi sürecini de bakanlığın inisiyatifine ve kurullara havale ettikten sonra, çevre düzeni planlarında da korumaya yönelik planların kullanılması gerektiğini vaz ediyor. Tabi bu zorunluluk alanının ilkelerine uymak kaydıyla.

* Ekoloji Kolektifi'nin 30. 10.2010 tarihinde Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı gündemi ile yaptığı çalışma toplantısının sonuç metnidir. Bu metin, Nimet Özgönül, İlgin Özkaya Özür, Ceren Gamze Yaşar, Fevzi Özülür tarafından kaleme alınmıştır. Derneğimizin konuyla ilgili ayrıntılı raporu kasım ayı içinde açıklanacaktır.

İlkeler:

Koruma mı Kullanma mı?

İlkelerin düzenlendiği kanunun 4. maddesi, "Tabiat, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj değerlerinin muhafazası ile sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına ilişkin, korunan alanlarda koruma ve kullanım kararlarının uzun devreli gelişme planları veya her tür ve ölçekteki planlar ile belirlenmesi esastır." Biçiminde başlıyor. İlk ilke, ilk söz önemlidir. Bu anlamda temel ilke olarak malum sürdürülebilir kalkınma ekseninde, doğa ve kültür varlıklarının nasıl piyasalaştırılacağına temel ilke olarak benimsenmesi tüm gerçekliği açığa çıkartıyor. Oysaki bu kanun gerçekten bir koruma niteliği taşıyorsa ya da onların değişimiyle koruma kullanma dengesini sağlama amacı olsaydı temel ilke olarak, 4. maddenin f bendi ile başlaması gerekirdi. Buna göre de temel ilke, "Tabii yaşama alanlarında; peyzajın, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması, devamlılıklarının sağlanması, iyileştirilmesi ve bu alanlardaki bitki ve hayvan türlerinin muhafazası" temel ilke olmalıydı. Ama kanun yapıcı sözünü ve niyetini hiç gizlemeden, ilkelerin temel giriş cümlesini, korumayı lağvedecek biçimde düzenlemiştir.

Tabiat Kanun'u "Üstün Kamu Yararı" İradesini Ele Alıyor

Korunacak alanlarda verilen izinlerle ilgili Kanun'un 15. maddesinde ki düzenlemeye göre, Tabiatı koruma alanları, yaban hayatı koruma sahaları, gen koruma alanlarında ve korunan alanların mutlak koruma bölgelerinde hiçbir kullanıma izin verilemez, intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez. Ancak, bu alanlarda ülke düzeyinde, üstün kamu yararı ve stratejik kullanımı gerektiren kullanma izni, intifa ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu kararı ile verilebilir. Birinci ve ikinci fıkralara göre verilebilecek izne dayanarak gerçek ve tüzelkişiler lehine tesis edilecek intifa veya irtifak hakkı süresi yirmi dokuz yılı geçemez. Ancak, Bakanlığın uygun görmesi halinde bu süre kırk dokuz yıla kadar uzatılabilir. Hazinesinin özel mülkiyetin-

deki taşınmazlarla ilgili olarak Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınır" denilmektedir. Türlerin ve tabii yaşama alanlarının korunması ve ekolojik etki değerlendirmesi başlıklı 16. maddede de "Korunması gereken yabancı bitki ve hayvan türleri ile yaşama ortamları ile ilgili plan, proje ve faaliyetlerin muhtemel etkileri için ekolojik etki değerlendirilmesi yaptırılır. Bu tür ve habitatları tahrip eden faaliyetlere izin verilmez. Ancak, üstün kamu yararı bulunması halinde tahrip unsurlarını en aza indirecek tedbirlerin alınması şartıyla Bakanlıkça izin verilebilir. Bu durumda Bakanlık biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiyi telafi edici tedbirleri alır veya aldırır." Biçiminde düzenlenmiştir. İstisna yaratmanın genel bir düzenleme biçimi haline aldığı bu norm tekniğinde dikkat edileceği gibi Kanun, kamu yararını değil üstün kamu yararını esas olarak düzenleme yapmıştır. Üstün kamu yararı kavramı daha önce yargı kararlarıyla hukuk dünyasında içtihat haline gelmiştir. Yarışan iki hak olduğunda, yargı, çevre sağlığından çevre hakkından yana tavır alarak mahkeme kararlarında üstün kamu yararını ön plana alarak kararlar vermişti. Şimdi siyasi iktidar üstün kamu yararı kavramı üzerinde hegemonya kuruyor. Bu konuda, "ben karar veririm" diyor. Anayasa değişikliği ile birlikte düşündüğümüzde, düzenlemede kamu yararının ve üstün kamu yararının ne olacağını biz karar veriyoruz denilmektedir. Her türlü habitat ve doğa alanında tahribatı en aza indirerek bu alanların kullanma hakkının devrini düzenleyen Yasa, aynı zamanda yıllardır genetik zenginliği, doğal görünümü şirketler içinde iyi bir yatırım alanı olarak görülüyor.

Mülksüzleştirme

Özel olarak korunan yabancı bitki ve hayvan türleri ve yaşama alanları başlıklı 17. maddenin 3. fıkrasında "Korunan alanlarda endüstriyel kullanıma konu edilecek yabancı bitki ve hayvan türlerinin tabii ortamlarından toplanması, kullanılması ve elverişli bir konumda muhafaza edilmeleri için gerekli ted-

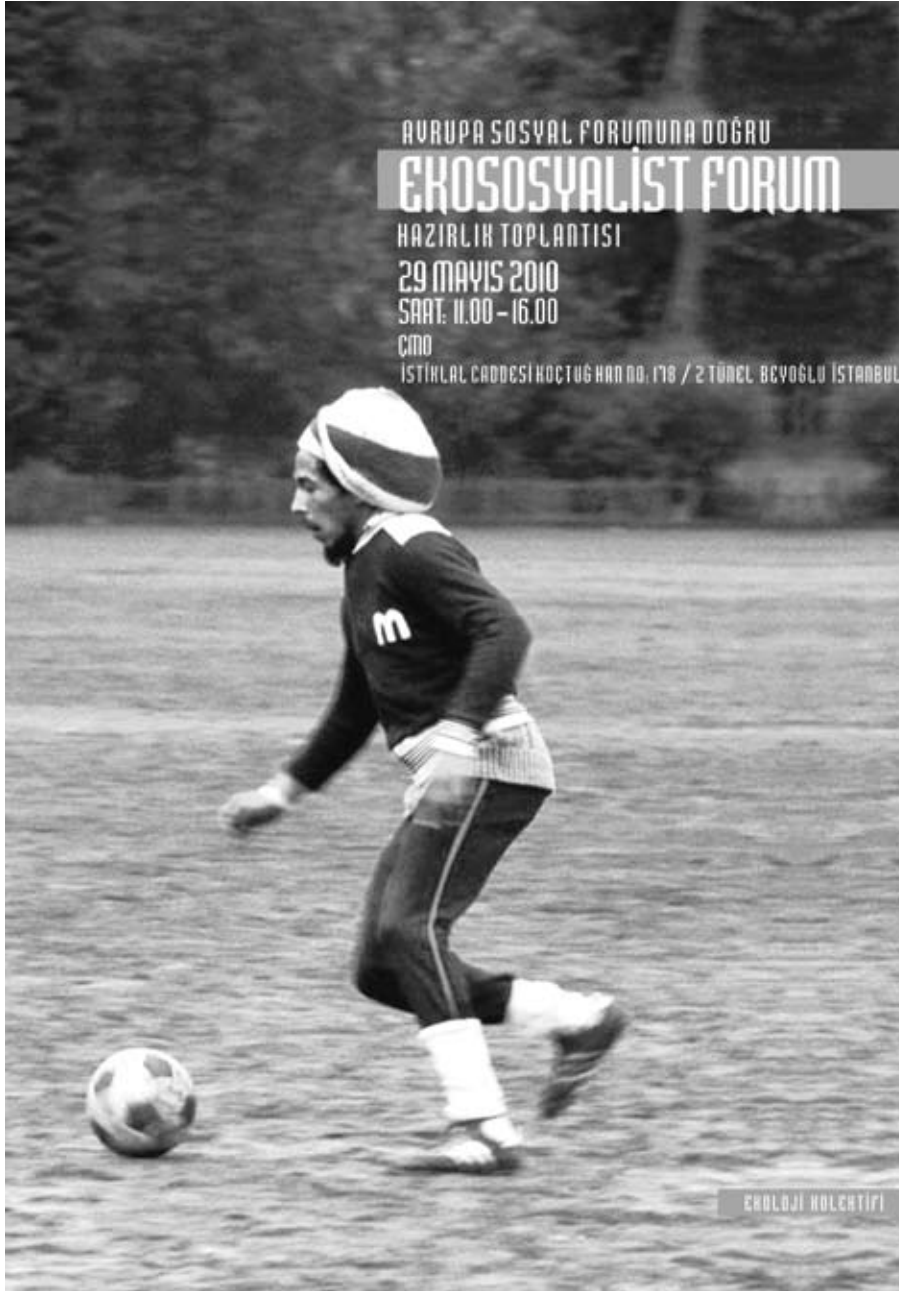
birler Bakanlıkça alınır veya aldırılır." deniliyor. Kanun bu düzenlemesi daha önce Tohumculuk Hakkında Kanun'da olduğu gibi kırsal alanda yaşayanların bir hakkını daha elinden alıyor. İlaç, tohum, gıda sanayinin önemli hammaddelelerinin kanun doğrultusunda şirketler tarafından yapılmasına yönelik düzenleme yapılıyor. Dağlardan tıbbi bitki toplayarak köy pazarlarında geçim sağlama devri kapanıyor. İlaç ve genetik endüstrisi gen kaynağı niteliğindeki alanların denetimini sağlayacak biçimde, Bakanlık eliyle bir serbesti düzeninin olanağına kavuşuyor.

Gelirler Başlıklı 28. maddede de "Kamu kurum ve kuruluşları hariç olmak üzere korunan alanlardaki izin haklarına dayanılarak yapılacak her türlü tesislerden proje bedeli tutarının %3'ü oranında tahsil olunacak bedeller." Sadece bu düzenlemenin kendisi bile yaşanacak olumsuzlukların habercisidir. Tüm genetik varlıklar, ekolojik açıdan hassas bölgeler bu madde doğrultusunda ticari işletme baskısı altında kalacaktır. Merkezi yerde büfe açmaktansa, merkezi yerde milli park kapatmak daha iyi bir yatırım olacaktır.

İşletme yetkisinin devrini düzenleyen 34. maddede ise "Tür ve habitatların korunması için gerektiğinde işletme yetkisi, talepte bulunmaları halinde il özel idarelerine, belediyelere, bu Kanunun amacına uygun faaliyetleri yürütmek üzere kurulan vakıf veya derneklere Bakan onayı ile devredilebilir." Denilmektedir. Burada ilk dikkat etmemiz gereken husus, devir yetkisinin Bakan eliyle yapılmasıdır. Bu kamu yönetiminde tek adam anlayışının aygınlığının yol açacaktır. Bakana yakın olmak, bu işletme devirlerini almak için bir avantaj sağlayacaktır. Bu şekilde bir düzenleme, yıllardır doğa koruma alanında çalışan pek çok dernek ve vakfın daha fazla iktidar dolayımı siyaset üretmesine yol açacaktır. Hele ki koruma kullanma dengesinin bürokratlardan oluşan kurullar eliyle yapıldığı göz önüne alındığında, koruma sürecinden toplumun zayıf kesimlerinin ve doğanın kovulduğu anlaşılmaktadır.

Ekolojik Dünya İçin Tartışma Notları: Kestirme Yanıtlarımız Yok, Politik İddiamız Var

Göksu Deniz

İstanbul'da 1-4 Temmuz 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen Ekososyalist Forum öncesinde, 5 hazırlık toplantısı gerçekleştirdik. İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara, Ulukışla'da gerçekleştirdiğimiz toplantılar ile ekososyalizm mücadelesini tabandan bir siyasal hareket olarak örgütlemek için yaklaşık iki yıldır harcadığımız çabanın somut durumu hakkında fikir sahibi olduk. Toplantıları 40'a yakın yerel ve ulusal örgüt, toplamda da 300 kişi ile bu tartışmaları yürüttük. Bu tartışma toplantılarıyla ilgili tüm belgeleri "ekolojistler.org" sitesinden yayınladık, burada da forum hazırlık toplantılarında öne çıkan tartışmalar üzerinden bir değerlendirme sunuyoruz.

Ekososyalist Bildirge, 2009 yılında Belem Dünya Sosyal Forumu kapsamında yapılan Ekososyalist Forumda kabul edilmişti. Pek çok sol, sosyalist çevre için ekolojik kriz konusunda kestirimde bulunma süreci hızlanıyor. Artık geç kapitalistleşmiş ülkelerin solcuları da ekoloji alanında örgütlenmenin önemini görmüş görünüyor. En kötüsünden bu alanda bir kitle tabanı olduğunu varsayıyorlar. Ancak ekososyalistlerin, temel meselesi teorik ve pratik bir güncellenmedir. Kendilerini sorunun yakıcılığı ve güncelliği gibi "a priori" bir zemine hapsedmeden, süreçle daha ontolojik bir yerden ilişkilendiriyorlar. Ama solun geneli için ekolojist pratikleri kavrayacak biçimde şu sorunun yanıtını vermek gerekiyor: Neden ekososyalist bir foruma ihtiyaç var? Türkiye'de yürütülen ekoloji mücadelesi, hem sol hareketler hem de dünya deneyimleri için önemli katkılar sunabilecek nitelikte ve yoğunlukta geliyor. Bu sorunlar temelinde ekolojik kriz etrafında, antikapitalist ve enternasyonal bir mücadele sürecini oldukça önemli görüyoruz. Bu süreçte doğanın ve insanın sömürsüne karşı nasıl bir siyaset tarzı geliştirilmelidir sorusuna yanıt arıyoruz. Bu bağlamda da ekolojik toplumun kurumsal olarak inşasına yönelik politik önermeler geliştirebilmeliyiz umuyoruz.

Bu süreçte geçen yıl ekososyalist iletişim ağı oluşturuldu. Bu ağ üzerinden iletişim devam ediyor ve ekososyalistlerin Belem Bildirgesi'ne de bu iletişim ağı üzerinden imza toplandı, dünya ile

eş zamanlı olarak bu süreç örgütleniyor. Ekososyalist mücadelenin fikri gelişmesi devam ediyor ve bu nedenle tabanı genişletmek ve tartışmaları derinleştirmeye çalışıyoruz.

Ekoloji mücadelesinin içinde temelde üç sorun alanı ile uğraşıyoruz. Bu mücadele alanınının, yerelci ve tepki hareketi taşıyan çalışmaların birbirleri ile eklemlenmesi için antikapitalist bir politik hatta çekilmesi amacıyla yapılması gerekenler; mikro milliyetçi ve hemşehrilik zemininde büyümeye çalışan hareketlerin milliyetçiliklerin ötesinde enternasyonel ve farklılık içinde birliği esas alacak zeminlerin nasıl yaratılması gerektiği ve yerel örgütlenmelerde statü ve hiyerarşilerin kurumsallaşmasını engelleyecek heteroseksist siyasete karşı kadın ve erkeklerin eşit temsil ve karar alma süreçlerinin nasıl örgütlenmesi gerektiği önemli sorun alanlarıdır. Bu anlamda ekoloji mücadelesinin tabandan, kendi özörgütüllüğünü inşaaya yönelmiş, meclis tarzında çalışan örgütlenmelere ihtiyaç duyduğunu, hareketlerin, emek mücadelesi cephesi içinde ekolojist bir sosyalizm için verecekleri mücadelenin antikapitalist, milliyetçilikleri aşan ve kadın erkek eşitliğini esas alan bir tarzda geliştirilebildiği süreç bu mücadelelerin büyümesinin yolunun açabileceğini biliyoruz. Bu nedenle ekoloji mücadelesinin, çevre mücadelesine indirgenemeyeceğini, bu mücadelenin yeni dünyanın bugünden kurulması için politik, örgütsel ve ideolojik birikimin sağlanması üzerine kafa yoruyoruz. ASF sonrasında da ekososyalistler olarak, hareketlerin hareketi için tüm çabayı sarfetmeye devam ettik. Avrupa Eksosyalist Forum sürecine hazırlık toplantılarında da bu politik eğilimimiz doğrultusunda çalışmalar yaptık.

Ankara'da gerçekleştirdiğimiz hazırlık toplantısında, Uluslararası Ekososyalist Ağ Yürütme Kurulu Üyesi Klaus Engert, ekososyalist hareketlerin birbirleriyle ilişki kurması, enternasyonalist bir tarzda anti kapitalist mücadele verilmesi için çaba sarfetmeleri gerektiğini vurguladı. Bu bağlamda da Boliviya'da gerçekleştirilen, Dünya Halkları İklim Değişikliği Zirvesi'nin, ekososyalistlerin politik olarak da doğrulandığını ve

sosyalizmin ekolojist bir karakter taşıması gerektiğinin önemini altını çizdi. İklim değişikliği sorununun her gün giderek daha fazla etkisini hissettirdiği, Boliviya'da Cochabamba'da eriyen buzulları işaret etmek için Morales'in bu toplantıyı bu bölgede topladığını işaret etti. Konuşması sırasında, üreticilik ve tüketimcilğe dayanan toplumun değer yargıları ile hesaplaşarak, yaratılan bir ihtiyaçlar sistemi üzerine kurulu kapitalizmden kurtulmak için, doğa içinde bir varlık olarak, doğa ile birlikte özgürleşmenin yolunun kapitalizmden ve köhneleşmiş üretim araçlarından, tüketim kültüründen kurtulmak olduğunu vurguladı. Bunun için hem gündelik hayatımızı hem de kendi üretim ve tüketim tarzımızı köklü değişikliklere zorlayacak bir politik ve gündelik değişimin yaşamak için kaçınılmaz olduğunu vurguladı. Bu süreçte, ekososyalistlerin forumlar yoluyla kendi politik ve örgütsel olanaklarını tartışabilecekleri zeminlerin yerel mücadele ağlarının zenginleştirilmesi ile gelişebileceğinin altını çizdi.

Mustafa Bayram Mısır ise, Ekososyalist Manifesto'nun ilanından itibaren ekososyalizmin sosyalist mücadeleye katkısının, türdeşleştirmeye dayalı evrenselci algının fikren ve politik olarak kırılmasına olanak sağlaması -kozmpolitizm- ve bu anlamda da hiçbir türün bir diğerinden üstün olmadığı insan varlığını -türcülük eleştirisi- ve hiyerarşik düşünme alışkanlıklarını köktenci bir tarzda eleştirdiğinin altını çizdi. Kozmopolit bir dünyada bitkilerin, dillerin, kültürlerin çeşitliliğini sağlayacak yegane sistemin kapitalizmi aşmayı hedef almış ve türcülükle politik olarak da hesaplaşmış ekolojist sosyalist bir bakış olacağını vurguladı.

Bursa'da ki hazırlık toplantısı sırasında Doğader adına Caner Gökbayrak'ın yaptığı "Kapitalizmin Can Damarı: Tüketim" konulu sunumda ise ekososyalist politikanın diğer bir yönelimi açığa çıkarıldı. Gökbayrak, reklamlar, kredi kartları cazip ödeme koşulları ile tüketime yönlendiren insanlar, kapitalizmin var oluşunun temel dayanak noktası durumuna getirilmiştir, dedi. Dünya kaynaklarının bu tüketimi karşılama noktasında aşırı zorlanmakta, çevre

ve doğa hızla yıkıma uğratılmakta ve kirletilmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki sıradan bir vatandaşın tükettiği kadar dünyadaki tüm insanların tüketmesi durumunda dünya kaynaklarının buna yetmeyeceği ve dünya gibi 5 gezegene daha gereksinim duyulacağı hesaplanmıştır. Kapitalizm, teknolojik gelişimi, tüketimi arttırmakta ana kaldıraç olarak kullanmaktadır. Toplum, farkında olmadan tüketim canavarı durumuna getirilmiştir. Kapitalimin başta ucuz insan gücü kullanımı olmak üzere üretim süreçlerini optimize etmesiyle, bol ve ucuz ürünlerin pazara çıkmasına yol açmakta ve bu da tüketimi hızlandırarak çevresel kirlilik ve yıkımlara neden olmaktadır. Kapitalizmin, son icadı olan kullan-at ürünleri çeşitlendirerek günlük yaşantımıza daha çok sokmasıyla tüketim son evresine erişmiş olmaktadır, diyerek bu alanda güncel politik sorumluluklarımız olduğunu vurguladı.

Bursa'daki Forumun açık kürsü ve söyleşi bölümünde ise bu olumsuz yönelişin karşısında düşlediğimiz "Başka bir dünya mümkün" sloganının temelinde özgür, paylaşımcı ve doğayla uyumlu bir gelecek söylemiyle nasıl bir dünya düşlendiği ortaya konulması gerektiği vurgulandı. Aşırı tüketimin bağlı olduğu aşırı üretim ve üretimin temel ögesi iş gücü kullanımında resmi günlük 8 saat çalışma yerine 5-6 saatlik çalışmayla herkese iş, sağlıklı, dengeli ve doğayla uyumlu bir yaşamın mümkün olacağı ilkesi üzerinden çalışma yürütülebileceği önerisi geliştirildi.

İzmir'deki forumun açılış konuşmasını Ekoloji Kolektifi adına yapan Fevzi Özlüer, Kopenhag Zirvesi'nin başarısızlığı sonrasında ortaya çıkan İklim Adaleti Hareketi'ne ve Boliviya'da gerçekleştirilen Dünya Halkları Konferansı'na dikkat çekti. Ekososyalist bir çalışma olarak eksenlerine emek ve doğa sömürsünü aldıklarını belirttiği konuşmasında "bugün ekolojik krizi karakterize eden bu ikili sömürüye karşı anti kapitalist mücadele yürütülmelidir" dedi. Ekolojik krize karşı, enternasyonel bir mücadelenin zorunlu olduğunu vurgulayan Özlüer, yereldeki mücadelelerin, öncelikle milliyetçilik ve hemşehrilik sınırları içerisinde, sorunu yalnızca kendi coğrafyasından uzaklaştırmak

üzerine kurulduğunu; bunun ise yerele hapsolmuşluk sonucunu doğurduğunu belirtti. Bu mücadelelerin antikapitalist bir tarzda ve emek-doğa sömürsü ekseninde örgütlendiği takdirde, kendi sınırlarının ötesine geçebileceğini belirtti. İkinci sorunun ise yerel kimi iktidar odaklarının, sorunu merkezden tanıdık üzerinden çözmeye ve şirketlerle müzakere süreci üzerinden ilerlemeye çalıştıklarını ancak yaşanan pratiklerin müzakere ile bir sonuca varılmadığını gösterdiğini ifade etti. Diğer bir sorunun ise yerel mücadelelerin doğrudan statü örgütleyen yapılar şeklinde kurulması olduğunu ekleyerek; mücadelelerin tanımlanmasındaki sorunun bu yapılar içerisinde örgüt içi hiyerarşi ve kadın-erkek arası eşitsizlikler üzerine kurulduğunu söyleyerek heteroseksist siyasetin burada da aynen tekrarlandığını vurguladı. Bunu çevreciliğin sınırı olarak vurgulayan Özlüer, bu anlamda yürütmemiz gereken mücadele çevreci mücadele değil ekososyalizm mücadelesidir, dedi.

Bu anlamda da ekolojik krize karşı bir mücadelenin emek doğa sömürsü ekseninde yürütülmesi sürecinde kapitalizmi aşacak bir ekososyalist perspektifin, bununla birlikte milliyetçiliği aşan bir enternasyonalizmin, kadın ve erkek arasındaki egemen cinsiyetçi siyaseti aşan bir politikanın örgütlenmesinin önemini vurguladı.

Buna örnek olarak Ulukışla'da yürütülen altın madeni karşıtı hareket sürecinde, çevre platformu şeklinde değil, köy meclisi şeklinde örgütlenmeyi tercih ettiklerini dile getirdi. Özlüer, köy meclislerinin yerel iktidar odaklarını denetleyen bir organ ve ikili iktidar modeli oluşturarak baskı niteliğinde etki oluşturduklarını; köy meclislerinin yanı sıra dört köyde kadın meclisleri oluşturduklarını da söyledi. Köy meclislerinin yereldeki etkilerine örnek olarak da, Hasangazi'de yaşanan mücadeleyi gösterdi. 23 Nisan boykotunun halkın mevcut değerleri açısından oldukça ileri bir adım olduğunu söyledi. Jandarmanın gözaltına aldığı köylülerin, çocukların 23 Nisan törenlerine katılmaması, kutlamaların protesto edilmesi sayesinde serbest bırakıldıklarını ve altın madenin de meclislerin meşru

direnışıyle başka yere taşındığını sözlere ekledi. Dünyada kapitalizmin maden alanında sermaye birikimi gerçekleştirerek varlık alanı elde etmeye çalıştığını söyleyen Özlüer, bu anlamda da altın madeni karşıtı hareketin ancak kapitalizm karşıtı bir söylemle varlık bulabileceğini vurguladı.

Fevzi Özlüer'in ardından söz alan EDP İzmir İl Başkanı Arif Ali Cangı, yaşamın yok edilmesinin politik bir tercih olduğunu ifade ederek, kaşla göz arasında meclisten geçirilen yeni Maden Yasası'nın neoliberal politikaların hâkimiyet kurma çabasının bir ürünü olduğunu belirtti. Cangı, yasayla oluşturulan kurulun, karar alırken maden rezervinin işletilmesine öncelik vereceğini, kurulun verdiği kararın maden yararına değil de kamu yararına öncelik vermesi halinde ise kamu kurumunun madenci şirketin o ana kadar yaptığı bütün masrafları karşılamak yükümlülüğü altına gireceğini belirtti.

Maden şirketlerinin yatırımlarını bu şekilde ve yasal olarak güvence altına aldığı sözlere ekleyen Cangı, kapitalizmin mülkiyet hakkını kutsadığını, ancak köylülerin mülkiyet hakkını yok saydığını; liberalizmin kendi getirdiği değerleri bile kendine göre uygulamaya devam ettiğini ifade etti. Tüm bunlara karşın kapsamlı bir ekoloji politikasının oluşturulması gerekliliğini söyleyen Cangı, ekoloji mücadelesini politikleştirmekten korkulmaması gerektiğini aksi takdirde barbarlık düzeninde hiçbirimizin yaşama şansının kalmayacağını vurguladı.

Arif Ali Cangı'nın ardından EGEÇEP ve İnay Vicdan Hareketi adına söz alan Muammer Sakaryalı, ekolojik kriz ve toplumsal hareketlerin birlikteliğine dair mevcut durumdan bahsetti. Doğanın küresel bir saldırıyla karşı karşıya olduğunu ve büyük bir pazar olarak görüldüğünü, ağacın, suyun, tohumun da bu pazarın metası olarak görüldüğünü söyledi. Mücadele öznelerinin ortak hareket etmesi gerektiğini belirten Sakaryalı, insanların can acıma sırası kendisine gelene dek ses çıkarmadığını; 12 Eylül'den bu yana bir atalet hali olduğunu ifade etti. Demokrasiyi yaşatmanın yolunun canı yanan insanların

mücadelesini mayalandırmaktan geçtiğinin altını çizdi. "Mücadelemiz ortak, kurtuluşumuz bir" söylemi üzerinden bir örgütlenmenin gerekliliğini vurguladı.

Toplantının serbest kürsü kısmında söz alan Üzüm-Sen Genel Başkanı Adnan Çobanoğlu, küresel sermayenin gıda egemenliğini ele geçirmek için en başta tarımı ele geçirdiğini; üreticilerin toprağa ve tohuma sahip çıkmaları için üretimden pazarlamaya kadar şirketlerin egemenliğine karşı savaşmaları ve kendi egemenliklerini kurmaları gerektiğini, çözümün yine ekolojinin kendisinde olduğunu, gıda tekellerine karşı ayakta kalabilmek için örgütlü mücadelenin önemini vurguladı.

EGEÇEP Yürütme Kurulu üyesi Ertuğrul Barka ise, kapitalist düzen içerisinde ekolojik terimleri de doğru kullanmanın gerekliliğinden bahsederek küresel ısınma ve iklim değişikliği kavramları üzerinden somutlaştırmalar yaptı ve ekolojist bir mücadelede parti kurmanın şart olduğunu vurguladı. EGEÇEP ve Elele Hareketi üyesi Mehmet Şahin de örgütlülük tartışmasını İzmir'den ASF'ye taşıma umutlarının olduğunu belirtti.

Ekoloji Kolektifi adına Hande Atay ise ekososyalizmi, insanı emeğine ve üretime yabancılaştırarak işgücü haline getiren diğer yandan doğayı sonsuz bir girdi olarak hammadde ve kaynak olarak kullanan kapitalizme karşı bir emek mücadelesi olarak tanımlamamıza rağmen, kendi sosyalist çevremize bile bunu anlatamadığımızı, emek mücadelesinden dışlandığımızı ve buna nasıl bir çözüm bulabileceğimiz üzerine de düşünmemiz gerektiğini ifade etti.

Sunum ve katkıların ardından İzmir'deki Forum'un soru yanıt kısmında, Küba'daki GDO uygulamaları tartışmaları ile 2. Enternasyonal, dayanakları ve geleneksel sosyalizm özeleştirileri üzerinden devam etti. Ayrıca ekososyalist politika üzerinden kurulacak bir partinin siyaset alanında yerini alması fikri ile ekoloji mücadelesinin politikleştirilerek yereldeki mücadelelerin ortaklaştırılması gerektiği vurgusu yapıldı.

Ekososyalist Forum: Mücadelenin Yeniden İnşası*

Ekososyalist Forumda mücadelenin yeniden inşası başlığı altında iki oturum yapıldı. Bunlardan biri “Sermayenin Dünyasına Karşı Ekolojik Bir Dünya” diğeri ise “İklim Adaleti İçin Nasıl Bir Politika ve Mücadele” idi. Bu tartışmalar aynı zamanda bugün yürütülen iklim adaleti koordinasyonunun da olgunlaştığı temel tartışma alanıydı. Avrupa Sosyal Forumu Kapsamında Ekososyalist Forum, Ekolojik Toplumun Kurumsal Yeniden İnşası, Mücadelenin Yeniden İnşası ve Geleceğin Yeniden İnşası Başlıkları altında düzenlendi.

Ekoloji Kolektifi, Gerze Belediyesi, Dikili Belediyesi, Doğader, EGEÇEP,

Artvin Dereleri Platformu, Bartın Platformu, Antalya Isparta Burdur Dereleri Gönüllüce Aksın Çevre Platformu, Bolkar Dağları Platformu, Hasangazi Köy Meclisi, Porsuk Köy Meclisi, Saklıkent Koruma Platformu, Silopi Çevre Platformu, Ankara Dersimliler Derneği, Cilo Doğa Derneği, imece Toplumun Şehircilik Hareketi, Ziraat Mühendisleri Odası, Loç Vadisi Koruma Platformu bu oturumun katılımcısı örgütlerdi. Bu konuda öncelikle, Mehmet Ali Diri- Yeşil Gerze Çevre Platformu, Gerze, Sinop; Hüseyin Özçelik- Hasangazi Köy Meclisi, Bolkar Dağları Platformu, Niğde; Caner Gökbayrak-Doğader, Bursa ; Hande Atay - Ekoloji Kolektifi, İzmir; Ka-

der Garip Gazioğlu, Cilo Doğa Derneği, Hakkari; Recai Çakır - Bartın Platformu, Bartın söz aldılar.

Sermayenin Dünyasına karşı Ekolojik Bir Dünya tartışmasının ardından öğleden sonra, İklim Adaleti İçin Nasıl Bir Politika ve Mücadele başlığı ile bir tartışma yürütüldü. Bu oturumda sırasıyla, Adnan Çobanoğlu- Üzüm Üreticileri Sendikası, Manisa, Hediye Gündüz- Antalya Isparta Burdur Dereleri Gönüllüce Aksın Çevre Platformu, Antalya, Hüseyin Acar- Derelerin Kardeşliği Platformu, Rize, Murat Işık- Ankara Dersimliler Derneği, Ankara Bora Sarıca, Saklıkent Koruma Platformu, Muğla söz aldı.

* Ekososyalist Forumun tartışma notları Akın Atauz tarafından derlenmiş, Caner Gökbayrak Hande Atay, Cömert Erdem, Fevzi Özlüer tarafından redaksiyon yapılmıştır.

Mehmet Ali Diri*

Biz bu mücadeleye başladığımızda termik santral nedir bilmiyorduk. Günde 11.500 ton kömür yakmaya çalıştıklarını öğrendiğimizde inanamadık. Oysa daha 1956 yılında Gerze, tamamen bir kez yanmış, yanma hakkını bitirmiş şimdi yeniden yakmaya çalışıyorlardı. Fakat hiçbir zorluktan çekinmedik, içtenliğimizi bırakmadık. Bizi hiç yalnız bırakmayan Belediye Başkanımız var, bir milletvekilimiz vardı. Onlarla bu mücadeleyi yürütüyoruz. Önümüzdeki hafta Ankara bir yürüyüş planladık. Büyük eylemler yaparak maalesef hala başaramadığımız ulusal basınımızın dikkatini çekmeye çalışıyoruz. Ne derece başarılı olduk bilmiyorum. İlk büyük adımın sorunun bilincine varılması olduğu ortadadır.

Ülkemizin doğal yaşam alanlarından en önemlilerinden biri sulak alanlardır. Ülkemizde toplam alanı bir milyon hektarı aşan sulak alanlar bulunmaktadır. Gerek ekolojik dengenin sağlanmasında gerekse biyolojik çeşitliliğin korunmasında büyük önem taşıyan sulak alanların Türkiye'de halen büyük tehlike ile karşı karşıyadır. Geçmiş yıllarda pek çok sulak alanımızı tarım toprağı kazanmak ve hastalıkların önlenmesi için kurutulmuştur. Sulak alanlarımızda su dengesinin bozulması ve kirlenmesiyle ekolojik yapıları olumsuz etkilenmektedir. Oysa bu alanlar ormanlar, meralar canlı türlerini barındırmak ve soylarını sürdürmek yönünden önemlidir. Ormanlarımız yangınlar nedeniyle büyük zararlar görmüştür. Ormanların yok edilmesi sonucu su ve rüzgarın neden olduğu erozyon nedeniyle ülke

topraklarının %13,86 fazla düzeyde, %20'si orta düzeyde, %62'si de düşük düzeyde erozyona maruz kalmaktadır. Su kirliliğı, Hava kirliliğı, Toprak kirliliğı ve yanlış arazi kullanımı, çöp, atıklar ve kanalizasyon sorunları Türkiye'de katlanarak devam etmektedir. Ülkemizde geniş, iklimsel ve yağış yelpazesi değişik karakterlerde ekosistemlerin varlığı, üç farklı floratif bölgenin çakıştığı yerde bulunması, kuş göç yollarının Anadolu üzerinden geçmesi Türkiye'nin doğal ve hayvan varlığı yönünden çevresindeki diğer ülkelere göre belirgin bir çeşitlilik ve zenginlik sonucunu doğurmuştur. Öyle ki, Anadolu aynı zamanda yeryüzünün en önemli gen merkezlerinden biridir. Kültürü yapılan birçok bitkinin ana vatani durumundadır. Çiçekli bitkilerde 9000 endemik bitki türü ile tüm Avrupa'nın endemik bitki sayısından daha fazladır. Ayrıca ülkemizde 120 civarında memeli, 450 civarında kuş, 130 civarında sürüngen ve 300 civarında balık türü bulunmaktadır. Ne yazık ki bu türlerin pek çoğunun soyu tehlike altındadır.

Günümüzde birçok su kaynağımız kirlilik tehdit altında bulunmaktadır. 8. 5 Yıllık Kalkınma Planı, su havzalarını kullanma ülkemizdeki göl ve denizlerin kirliliğinin hızla artmakta olduğu dikkat çekilmişti. Artıca BM Çevre Örgütü tarafından açıklanan raporunda, dünyanın tatlı su kaynaklarının yarısına yakınının kirlendiğı belirtilmiştir.

1 cm kalınlığında toprak ancak birkaç yüzyılda oluşur. Hava, su, kirliliğı ve tarımsal kirlilik toprakta yük oluşturan kirlenmelerdir. Bugün dünyayı iki bü-

yük tehlike beklemektedir. Bunlardan biri güneş enerjisinin tükenmesi olup, bütün dünyanın yaşamını sona erdirecek bir yapıdadır. Böyle bir durumda yapılması gereken dünyayı terk edip yaşamaya elverişli bir gezegen keşfetmektir. Dünyayı bekleyen 2. büyük tehlike de kapitalist üretim sisteminin dünya ile birlikte üstünde yaşayan canlıları erken bir ölümün eşiğine taşımasıdır. Arkadaşlar çevre sorunlarının asıl ortaya çıkış nedeni kapitalist üretim sistemidir. İnsana değer vermeyen bir sistemin doğaya değer vermesi mümkün değildir. Dünyada her yıl ortalama 11 milyon çocuk hava kirliliğı nedeniyle ölmektedir. Yeryüzündeki canlı türlerinin beşte biri yirmi yıl içinde yok olacaktır. 1,2 milyar insan temiz içme suyundan yoksundur. Yağmur ormanları kapitalist yağma tarafından yok olmaktadır. Küresel iklim değişimi yaşamı tehdit etmektedir. Ozon tabakası görevini yapmakta zorlanır hale gelmiştir. Kapitalizmin son yıllarda termik santral üretmek konusunda hevesi hepiniz tarafından bilinmektedir. Bir günde 11.500 ton katı yakıt yakılacak olup çıkan gazların tonlarca olan miktarlarını söyleyip sizleri daha fazla sıkmak istemiyorum. İnsanoğlunun en temel hakkı olan yaşama hakkı, nefes alma hakkı olsa gerekir. Termik santrallerden çıkan atıkların çevre üzerine etkileri olduğu gibi insanlar üzerinde de etkileri hepinizin bildiğini düşünüyoruz. Arkadaşlar, geleceğimiz için birazcık geç kaldık ancak zararın neresinden dönersek kardır şeklinde hareket etme düşüncesiyle mücadelemize devam etmemiz gerektiğine inanıyoruz.

Hüseyin Özçelik*

Merhaba arkadaşlar hepinizi saygıyla selamlıyorum. Türkiye'nin her yanında olduğu gibi bizim bölgemizde de siyanür ile altın üretme tesisleri kurmak istiyorlar. Oraya gidenler bilirler. İsminden de anlaşılacağı gibi Bolkar yani karın bol olduğu dağdır, alt eteklerine de yerleşim birimleri vardır. İşte bu şirketler oraya gözlerini dikmişler o güzelim doğayı yok edecek bir süreci başlatmışlardır. Bu bölgede şirket bir işletme kurmak için başvuruda bulundu. İşletmeyi kuracakları yer özellikle su üzerinde 3-5 köyün su gözelerinde yani içme suyun çıktığı yerin tam üzerindedir. Şirket sahiplerine dedim ki, "Kardeşim hangi akılla buraya böyle bir işletme kuruyorsunuz. Bu ülke bizim, bu yol bizim ve bu işletmeyi kuracağınız yerin altında köylerin içme suyu var. Siz bu işletmeyi kurduğunuzda ne kadar önlem alırsanız alın, su baskını olabilir deprem olabilir havuz çatlasa atıkların kaçacağı yer içme sularına karışacak ve yok olup gidecektir." Fakat bu şirketlerin bir huyu var. Burasını işletmek benim hakkım bu memleketin güvenlik güçleri benim güvenliğimi sağlamak zorunda siz bu memleketi terkedin dercesine tutum içersindeler. Biz de dedik ki, "Hayır. Bu güne kadar bu işler böyle yürüdüyse de birilerinin size dur demesi gerekiyor. Bu DURu da biz diyeceğiz size. Neye mal olursa olsun bu işletmeyi yapamayacaksınız." dedik. Devletin güvenlik güçlerini bize karşı kullandılar. Hem de büyük bir güçle kullandılar. Büyük bir güçle bölgeye geldiler. Biz tabi ki bunların haberini almıştık. Biz de özellikle iki köyün bütün vatandaşı

7'den 70'e herkes büyük bir güç birliği yaptık, Jandarmaya karşı koyduk. Jandarma komutanına dedim ki "Kardeşim sizin ne işiniz var burada. Siz kimi koruyorsunuz. Siz de giremeyeceksiniz. Hani bu vatan bizimdi. Birileri buralara geliyor, tarlalarımıza giriyor yerimizden yurdumdan etmeye çalışıyor." Dediler ki "Aradan çıkın, müdahale etmeyin." "Edersek ne olacak dedim." "Sonuçlarına katlanırsınız" dediler. "O zaman siz de katlanırsınız biz de katlarız." dedim. Tartıştık. 400-500 Jandarma o gün bölgeye giremediler. Biz şirketi kovduk, kovduk ama başka bölgeye gittiler. Ordaki köylülere gittik konuştuk. Dedim ki "Size yardımcı olacağız ama taşıma suyla değirmen dönmez. Siz ilerleyeceksiniz biz birlikte kovaçağız." Şirket sahipleri, Jandarma ve köyün muhtarı köylüyü korkutmuşlar. Ama bu süreç mücadelelerin birlikteliğiyle Türkiye'yi özgürleştirecek.

Caner Gökbayrak

Biz 2005'te DOĞADER'i kurduktan sonra her türlü çevre sorunu üzerine çalışma yürüttük. Termik santraller, çimento fabrikaları, çöp yakma tesisleri, milli parklar, tarım alanların amaç dışı kullanımına kadar ve daha bunun dışında pek çok alanda çalıştık. Ama bugün dönüp geriye baktığımızda şöyle bir düşünce bizim karşımıza çıktı. "Neden bu gibi sorunların üzerine gidip mücadele etmek zorunda kalıyoruz?" Bunları hep birlikte düşündüğümüzde aslında tek bir sonuca varıyoruz. O da kapitalizmin temel direği aşırı tüketim.

Bugün bir tişörtü 5 TL'ye satın alabiliyorsunuz. Bu tişörtün bizim satın alacağımız duruma gelene kadar aşamalarını düşündüğümüzde bile çarpıcı bir tabloyla karşılaşırız. Pamuğun tarlada ilaçlanması, sulanması, toplanması, fabrikaya taşınması boyanması suların kirletilmesi, dokunması, kesilmesi biçilmesi, dikilmesi, paketlenmesi ve bunların hepsi için gerekli olan termik santrallerde üretilmiş elektrik enerjisi ve ulaşımda kullanılan petrol türevleri, üretimde ortaya çıkan kimyasal kirlilik işte bunların hepsini birden düşündüğümüzde tek bir tişörtün bile 5 TL'nin çok üzerinde ekolojik maliyetinin olduğunu görürüz. Tüketilen her ürün haliyle pek çok doğal kaynağın kullanımıyla ürün haline geliyor. Aşırı tüketim olgusu aslında bizi bu doğal kaynakların kullanımıyla ortaya çıkan sorunları yaşatmaya itiyor. Bir elli yıl önceye göre çok daha fazla tüketen durumdayız. İşte biz burada çevre mücadelesinde birşeyleri değiştirmeye çabalarken aşırı

tüketim olgusunu da bilince çıkartmamız gerekiyor.

Şöyle bir düşündürme sistemine ihtiyacımız var. İnsanların, en küçük, en basit kendi için sözde ihtiyaç olarak gördüğü şeyi satın alırken bile çevresel sorumluluğu düşünerek satın almasını sağlayan bilinç düzeyinde olmasını sağlamamız gerekiyor. Bu çevresel sorumluluğu yani "Ben bunu alıyorum ama bununla birlikte bu alacağım şey ürün haline gelene kadar ortaya çıkan tüm kirlenici ve doğaya zararlı etmenleri de satın alıyorum. Bu nedenle, bu alacağım şeye gerçekten gereksinimim var mı?" sorusunu kendisine sordurmamız gerekiyor.

Olayın ikinci boyutu teknoloji boyutudur. Teknoloji ürünler bizleri kendine o kadar bağlıyor ki o aldığımız teknolojik ürünü kısa süreler içinde yenilerini tekrar tekrar almak zorunda kalıyoruz. Örneğin hepimizin evinde önceden CRT televizyonlar vardı. LCD ve Plazma televizyonlar piyasaya çıktığında şu anda en son teknoloji olarak sahneye çıkan LED TV'lerin prototipleri üretilmiş olarak ellerinde vardı. LED TV'lerin çok daha az enerji kullanımı, çok yüksek çözünürlük, daha hafif ve daha ince olmaları gibi avantajları var. Ancak dünya çapında TV üreten onlarca şirket yıllar boyunca LCD ve Plazma TV'leri bizlere sattılar. Bunları bizlere satarken bu TV üreticilerinin inanın her birinin şöyle çevreciyiz, işte böyle enerji tasarrufu sağladıklarını kanıtlamaya çalışıyorlardı. Oysa LED TV'ler bundan yıllar önce satışa sunulabilirdi.

Üretilmiş teknoloji, belli bir pazarlama

stratejisiyle tüketime sunulmaktadır. Bu pazarlama stratejisi bizlerin daha fazla tüketmeye yönlendiriyor. Şu anda piyasada en çok 4 çekirdekli mikroişlemciler bulunuyor. Oysa mikroişlemci üreten lider bir firma 24 çekirdekli tek bir mikroişlemci ile çalışan bir bilgisayarı iki yıl önce tanıtarak sunmuştu. Yani bu firmanın elinde 24 çekirdekli mikro işlemciyle çalışan bir bilgisayar var ama bunu hemen şimdi değil bir beş yıl içinde ara düzeylerdeki çekirdek sayılarını arttırarak 24 çekirdekli mikroişlemci düzeyine taşıyacak. Yıllar önce video almak istiyordum. Almak istiyordum ama bir de VCD denen compact disklere kayıt yapan videolar çıkacağını bir yerlerde okumuştum. Ben normal kasetli video almak yerine VCD almak için 2 yıl bekledim. Sonunda baktım olacak gibi değil gittim kasetli video aldım. Ben videoyu aldıktan 8 yıl sonra VCD ler piyasaya çıktı ve zamanla yaygınlaştı. Kapitalizmin amacı bana önce kasetli video sonra VCD ardından DVD ve Blu-ray sistemde kayıt yapılmış görüntüleri izleyen aygıtları aldırma. Bu süreç insanı, kapitalizmin varoluş nedeni olan tüketimin sürekli artışına ve sürdürülmesine zemin hazırlayan figüran durumuna sokar.

Teknoloji alanındaki aşırı tüketime hizmet eden politikalar bununla da sınırlı değildir. Herhangi bir teknolojik ürün bozulduğunda bunu ancak garanti, süresi içinde onarımını sağlama şansınız bulunmaktadır. Garanti süresi içinde bile onarımı size zahmetli bir iki ay bekleme süresi yaşatır. Ürün, garanti süresi dışında kalmışsa bozulan parça için çıkartılan fiyat çoğunlukla sizi yeni bir

ürünü almaya zorlayacak türden yüksek boyutta olacaktır. Sistem her yolla bizim daha çok tüketmemiz için kurgulanmıştır.

Kapitalizm varolmak için sürekli büyümek ve daha çok tüketmek zorunda olan bir sistemdir. Bir işletmenin başındaki bir yönetici eğer geçen yıla göre aynı sayıda ürün satmışsa kendini başarısız sayar. Bu şu demektir. Aynı sayıda ürün satsa bile rakipleri daha çok satarak onu geçmiş olabilir. Peki dünyanın kaynakları işleyen bu sistem için yeterli mi? Tüketimin bu düzeyde artışın sürekliliği sağlanabilir mi? Yeryüzündeki 6,5 milyar insan, ABD li sıradan bir vatandaş kadar tüketse bu dünyanın kaynakları yetmeyecek dünya gibi 5 gezegene daha ihtiyacımız olacaktır. Her üretimde aşırı bir kaynak kullanımı var. Ama bir de üretimi daha da arttırmaya çabalayan bir sistem yani kapitalizm var karşımızda. Bizler çevresel sorunlarla uğraşırken aşırı tüketim sorununa daha doğrusu kapitalist yaşam biçimi konusunu sorgulayıp çözümler aramak zorundayız. Biz bunu yapmadığımız sürece çevre sorunları daha da hızlı artacak. Başka bir dünyayı konuşmalıyız artık. Başka bir dünyayı doğayla uyumlu, eşit ve paylaşımcı bir yaşamı kurgulamalıyız. Teşekkür ederim.

Hande Atay*

Sermayenin Dünyasına Karşı Ekolojik Dünya sorusunun yanıtını "devletlerin şirketleştiği, yurttaşların tüketicileştiği bir dünya"da arıyoruz. Ekolojik kriz genişlerken her şeyi parçalıyor. Sermaye büyürken, önce yayılıyor, merkezileşiyor ve vahşileşiyor. Kendi meşruluğunu kendi yasaları ile güçlendiriyor. Şiddet tekeline kuruyor ve genişletiyor. Çevre mücadelelerini hukukla sınırlıyoruz ama verilen kararlar da bir türlü uygulanamıyor.

Kapitalizmin kendi çizdiği liberal özgürlük alanı içerisinde de çevreye hak kılıfı tanınmıyor. Temeli Stockholm Konferansıyla atılan ve Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ile kendini ilan eden kalkınma taraftarlığına dönüştürülüyor. Şimdi ise egemen sürdürülebilir kalkınma görüşü, kapitalizmin sürekli büyüme ihtiyacına yön veriyor. Bununla birlikte bu kalkınmacı söylem, 3. Dünya ülkelerinde elit tabakanın egemenliğinde kuruluyor. Kamu hizmetleri özelleştiriliyor. Kamusal alanlar çokuluslu şirketler lehine daraltılmaya devam ediyor. Yargı kararları da bu uygulamalara başarılı engeller yaratamıyor. Elde edilen kazanımlar da yine hukukun kendisi üzerinden çöpe atılıyor. Maden yasası bunun en önemli örneklerinden biri. Hukuk mantığında yalnızca temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması mümkünken yeni maden kanunuyla madencilik faaliyetlerinin ancak kanunla sınırlanabileceği düzenleniyor. Bu da sermaye faaliyetlerinin nasıl temel hak ve özgürlük güvencesine sahip olduğunun altında yatan algıyı gösteriyor.

Hukuk kuralları yetmiyor, yargılama- larda da turuncu sendikalarıyla kendi cephesini kuruyor. Bergama mücadelesi bir hukuk mücadelesi ve ironisi hala devam ediyor. Aliağa'da tüm yargı kararlarına rağmen kaçınıcı termik santral için ÇED olumlu raporu alındı artık takip bile edilemiyor. Kesilen ağaçlar, siyanürle yıkanan topraklar, sakat doğan ya da telef olan hayvanlar vs. insan ve doğa ile ilgili riskler sermayeyi tabi ki ilgilendirmiyor. Kapitalizmin yeşil versiyonları bu sorunları çözemiyor. Kapitalizmin amacı ne olursa olsun büyümek. Şimdi de çevre üzerinden kendine bir kar alanı kuruyor. Yeşil kapitalizm istihdam ve sürdürülebilirlik maskeleriyle ekolojik krizi daha da derinleştiriyor. Çevre mücadeleleri de bu alanda sessiz kalıyor, sermayenin şiddet tekelinin altında kalıyor. "Çevre, siyasetten ayrı tutulması gereken bir kavramdır" diyen yapıların egemenliğinde, doğa korunamıyor. Sermaye büyürken, çevre örgütlerini de siyasetten yalıtacak tarzlar gelişiyor. Sermaye, siyaseti ve her şeyi kullanmak zorunda. Sermayenin egemenliğini şiddet yoluyla kuruyor. Emek güçlerini ve sendikaları karşı karşıya getiriyorlar. Çözüm önerileri kapitalizm içerisinde getirildiği için işlevsiz kalıyor.

Çevre mücadelelerinde hukukla yetinme, tanıdık milletvekilleri ile sorun çözme yaklaşımı kifayetsiz ve dipsiz bir yola sürüklüyor mücadeleyi. Kadınlar veya diğer cinsel yönelimleri olanlar bu örgütlenmelerde öncelik alamıyor, kendilerini ortaya çıkartamıyorlar.

Yerel örgütlenmelerin ulusalcı-milliyetçi bir çerçeve üzerinden tanımlanması kapitalizmin savaş, terör, faşizm sarkacını beslemeye devam ediyor. Çevre hareketleri sistem ezberlerinin küçük modeli olarak örgütleniyor.

Emeği işgücü, doğayı hammadde olarak kullanan kapitalizm egemenliğini büyütürken bizi emek ve doğa sömürsünün eşzamanlı işleyen süreçler olduğu sonucuna götürüyor. Bazı çevre hareketleri antikapitalist olduğunu söylüyor ama ekososyalist olduğunu söylemiyor. Verdiğimiz mücadele emek ve doğa sömürsüne karşı bir mücadeleyken sosyalist çevreler de emek mücadelemizi görmezden gelip, bizi sadece ufak yerel hareketler olarak görüyorlar.

Kapitalizmin yarattığı yıkıma karşı bir uygarlık öngörümüz ise bu başlıklara yanıt vererek açığa çıkacak. Kapitalizm ne doğayı koruyabilir ne de emeği geliştirebilir. Kapitalizm ileri bir üretim biçimi değildir. İstihdam, sürdürülebilirlik savunularıyla gelen kapitalizm; insanı emeğine yabancılaştıran ve toplumsal eşitsizlikleri yaratan da kapitalizm. Kapitalizm sırf bu yüzden bile çözüm üretebilecek durumda değildir.

Emeği ve doğayı birlikte özgürleştirmek bizim gelecek kuşaklarımıza karşı da yükümlülüğümüz. O yüzden artık yerel yakınmalarına hapsolmek yerine özelleştiri yapıp eşitlikçi, demokratik ve radikal bir ortak söz söylemenin zamanı gelmiştir.

Kader Gazioğlu*

Hakkari'de ki doğal yapının tahrip edilmesi vb gibi konular üzerinden durmak istiyorum. Orada tahrip edilmiş ve sular altında bırakılması düşünülen şeyler hakkında konuşacağım. Bizim oraya 11 tane baraj yapılması düşünülüyor. Dernek olarak bunların önüne geçmeye çalışıyoruz. Genelde Zap vadisi üzerinden kurulacak bu barajlar. Orada az da olsa bir tarım yapıyordu. Bütün tarım alanları bu nedenle sular altında kalacak. Bu insanlar- köyler zaten yerinden edilmiş ve göç ettirilmiş olan köylerdi. Baraj da kurulursa oralara asla geri dönemeyeceklerdir.

Cilo bölgesinde birçok bitki yok olmuş durumdadır. Bizim oralarda yoğun savaş oluyor. Dağlarda hala patlayacak mayınlar var. Cilo'daki buzullar 20 000 yıldır dururken erimeye başladı. Hem iklim değişikliği hem de savaş bu durumu giderek kötüleştiriyor. Şu anda buzullar parçalanıyor. Bu küresel ısınmaya da bağlıdır ancak oradaki savaşın da doğaya çok fazla kötü etkisi var.

Özellikle barajlar sadece güvenlik amacıyla sınırdaki kuruluştur. Aslında başka hiçbir yararı da olmayacak. Orada sudan bir duvar kurulmaya çalışılıyor. Zap vadesindeki barajlar Keldani Kilisesi'ni de, manastırları da yok edecek.

Birçok bitki türü artık çıkmıyor. Eskiden oradaki insanlar daha az hasta oluyordu. Onların kullandığı bir çok bitki artık yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Önceleri o bitkiler o insanlar için çok fazla önem taşıyordu. Ama şimdi giderek görüyorlar. Otlu peynir yapmakta kulla-

nılan otlar artık çok az kaldı.

Ormanlar yakılıyor ve bu savaşın bir boyutu. Orası zaten savaş bölgesi insanlara bu ortamda birşeyler anlatılması çok daha zor oluyor. Biz belediye ile birlikte mesela çöp toplama konusunda dernek olarak çalışıyoruz. Şu anda şehrin ortasından geçen ırmak kanalizasyon olarak kullanılıyor. Bölgedeki savaş koşulları altında insanların yaşama yeniden tutunması için yaşadıkları canlılara sahip çıkması gerekiyor. Bunun için de hem kent içinde hem de doğadaki yaşama sahip çıkmak için uğraşılıyor.

Recai Çakır

Mücadelelerin nasıl ortaklaştırılabileceği önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Amasra iç turizm açısından potansiyeli olan bir yerdir. Burada termik santrallere Müsaade edilmiyor tarım ve turizm için ayrılmış bir bölge. Ancak Hattat Holding firması, daha öngördüğü sürelerin aşılmasına rağmen, kendisi için karlı olan termik santralin yapımına başlamaya çalışıyor. Bu santrallerin etkilerini anlatmayacağım. Küre Dağları milli parkına oldukça yakın ve burası da birinci derecede etkilenecek bir yer. Çevre Bakanlığı'nın yüzbinlik planında termik santral olmamasına rağmen, Bakanlık ÇED başvurusunu kabul ediyor. Anlıyoruz ki yeni bir mobil santral karşıtı mücadele gereklidir. Bartın'da mobil santral 20.000 kişinin sokağa inmesiyle engellenmişti.

Bunlarla birlikte, şirket bölgede termik

santral kurmak için bölgedeki kömür yataklarını işleteceğini ve istihdam yaracağı üzerinden politika yapıyor. Oysa şirket, kömür çıkartmak yerine, kömürü ithal ederse çok kısa zamanda daha fazla kar elde edecek. Biz şirketin, madenlerin geliştirilmesine çalışacağına ihtimal vermiyoruz. Şirketin iddiası "çevre dostu" bir santral yapmak. Siyaset bu konuda, (tabandan belirlenen bir siyaset olmadığı için) iktidar partisi şimdilik pasif durumda. Eğer sorunu ekonomik sistem ve ekolojik merkezli ifade etmeye çalıştığımızda başarılı olamıyoruz. Oysa, bu somut durumda insanların neye karşı olması gerektiğini böyle somut durumlar üzerinden kurabilirsek siyasi çalışma başarılı olabilir. İnsanlara bir yerden dokunmak zorundasınız. Birde insanların ekmeğini havasını suyunu korumak zorundasınız. Bu da siyasi tercihlerin nasıl yapılması gerektiği konusunda açılan bir pencere olacaktır. Böylece halk, sözünüze kulaklarını açacaktır.

Ekolojik kriz şirketlerin de gündeminde. Sermayenin krizi doğayı fiziksel olarak tüketmekten ve kendisini büyütememekten kaynaklanıyor. Krizi yaratan unsurlar, emeğin mücadelesi değil. Yaşam sınırlarımız içinde iradi müdahaleyi daha fazla zorlamalıyız.

Salondan

Kader Hanıma bir sorum olacak, hayvancılığın bölgede yok olmasını tetikleyen, et fiyatlarını etkileyen şey nedir?

Kader Gazioğlu

Hayvan çeşidi azalıyor ve hayvanların beslendiği otlar da yangınlardan yok oluyor. Buzulların azalması da bitkilerin

* Cilo Doğa Derneği - Hakkari

** Bartın Platformu Amasra - Bartın

yeşermesini engelliyor. İnsanlar yaylalara çıkamıyor ve göç artıyor. Bunların toplamında da hayvancılık bitiyor.

Murat Işık- Ankara Dersimliler Derneği

Bu ülkede yaşanan sorun, gıdaya ulaşamamayı da beraberinde getiriyor, temiz su ve havanın da etkilenmesine neden oluyor. Yayla yasaklarını anlatan bir film var. Dersim’de ki bir aşiret yaylaya çıkartılmıyor. Hem tarım ve hayvancılığın tasfiyesi var hem de kürt ulusal sorunun da etkisi var, içinden geçtiğimiz çatışmalı süreç buna neden oluyor.

Salondan

Hayvancılığın bitirilmesi neye bağlı? Ülkemizi dış ekonomiye açan Özal ekonomisi değil mi hayvancılığı bitiren ?

Murat Işık

Sorunun bir bölümü neoliberal politikardan kaynaklanıyor. Ama diğer yandan da güvenlik konsepti de hayvancılığı ve tarımı vb’yi bitiriyor. Kara mayınlarının önemli bir kısmı burada var. Güvenlik için mayın döküyorlar. İnsanlar dağa nasıl çıkacaklar hayvan otlatmaya? Biyolojik çeşitlilikte azalma da bu nedenle oluyor.

Arif Ali Cangı

İkili iktidar sorunu ve Kürt sorunu denildiğinde bir gerilim yaşanıyor. O bölgede bir savaş var. Bunu kabul etmiyoruz. Kekik toplayan köylüler öldürüldü. Genel Kurmay da bunu savunmak için “yayla yasağı kalktığı için bu olay yaşanıyor” dedi.

Alianoi baraj altında kalacak ama adı Efes olsaydı bu baraj altında kalmayacaktı, diyor bölgeden bir yurttaş. Aynı şey daha da kötü bir biçimde Hasankeyf için de söz konusu. Türkiye’de Kürt sorunu tartışılmadıkça sosyalizm, emek ve çevre politikalarını da tartışamayız. Ben şiddet karşıtı bir insanım, ama şiddete de başvurulabileceği söylendi, mücadelenin sınırlarını bu nedenle doğru tanımlamak gerekir.

Hande Atay

ÇED toplantısına engel olmanın tek yolu, o toplantıyı yaptırmamaktır. Ya

da kepçelerle ve makinelerle geldiklerinde ve üzerimize saldırdıklarında ne yapacağız? Şiddeti her şeye ad olarak veriyorlar. Bizim kendimizi savunmamıza da şiddet diyeceklerdir.

Fevzi Özlüer

Halk kendi sorunlarına sahip çıkmalıdır. Halk ile pragmatist bir mücadele birliğini doğru bulmuyorum. Biz onların devrimci ruhlarını kabartıyoruz, onlar da bizim evlerimizi yapıyorlar diye 80 öncesi kaç mahalle yaptı solcular. Peki ne oldu? Benzer bir sorunla karşılaşyoruz. Herkes kendi havasını, suyunu korusun, hiçbir mücadele kendini toplumun yerine ikame etmesin, mücadele halkın kendisi olsun. Halk adına konuşmak ve onun adına şimdilik kömüre karşı değilim demek benzer bir pragmatizmle bizi karşı karşıya bırakıyor. Bu nedenle örgütümüz adına konuşacak bir temsile yaslanmalıyız. Genel çıkarı temsil ediyormuşçasına siyaset yaptığımızda, söylenmesi gereken ve yapılması gerekeni de yapmamaya başlıyoruz. O zaman kömür meselesi ile de daha iyi hesaplaşılır. Halk 80 m2 yerine 110 m2 ev istediği için bizimle birlikteymiş gibi yapıyorsa, burada yanlış bir şey var. Bu durumda özeleştiri verip sahici bir ilişki kurma tarzı başarmalıyız. Bizi birleştiren şey antikapitalist, sömürüye karşı bir mücadele olmalı ama çıkarbirliği üzerinden kurulacak ilişkilerde ortaya çıkacak pragmatizmi asla ortadan kaldıramayız.

Recai Çakır

İdeolojik olarak başka bir tartışma nasıl açılabilirdi farklı bir şey. İstihdam sorununu karşımıza almak için bu konuyu açmoyalım diye taktik konum alıyoruz. Kömüre karşı değiliz ama termik santrale karşıyız diyoruz. Bir birey olarak ben kömür çıkartmasına da karşı olduğum halde örgüt adına bunları söyleyemem.

Caner Gökbayrak

İnsanların devletle kendisi arasındaki çelişkinin farkına varmalarını sağlayacak bir çalışma yapılabilir. Tüketim toplumu değerlerine ve insanlığın geleceğinin yok edildiğine vurgu yapmak zorundayız. Bu nedenle termik olmasın ama kömür üretimi yapılsın demek,

gerçek bir politik zemin sunmuyor bize.

Fevzi Özlüer

Enerji konusu bütünlüklü ele alınmadan pek bir sorun zaten çözülmüş olmaz. Bu nedenle mesele enerji üretim meselesine de indirgenemez. Bu meseleler bir iklim adaleti meselesi olarak tartışılıyor. Bolivya Koçabamba zirvesi bunun yolunu açtı. İklim değişikliği konusundaki mücadelenin paydaşı olarak termik santral sorununu kavradığımızda, daha ileri bir noktaya taşıyabiliriz tartışmayı.

Selçuk Balamir

Bu mücadeleler dünyanın her yerinde oluyor. Bolivya’da önce Amerikan firmasını kovdu, sonra hükümeti devirdi, şimdi sosyalist bir hükümet kuruldu. Hindistan örneğinde Maoistler devreye giriyor. Küresel bir sistem var ama pek çok yerde küresel olduğunun farkında değil. Bunun farkında olmasını sağlamak gerekiyor.

Bu açıdan önerimiz, 12 Ekim 2010 tarihindeki eylemin bir parçası olmak olacak. Bu tarih, Columbus’un Amerika’yı keşfinin tarihidir. Bu nedenle Latin Amerika bu tarihi küresel bir eylem günü olarak belirledi. Buna nasıl eklenebiliriz? Burada paralel çalışma imkânlarının olabileceği bir gün olacak. Bunu bulduğumuz yerde bile yapabiliriz. Kendi sorunumuz neyse, bununla ilgili bir engellemeyi o hafta içinde yapmak, dünya çapında bir etki yaratmak mümkün olacaktır.

Su, gıda ve altyapı sorunlarımızın artık beraber olduğu ve bunların yapılmasında söz hakkının bizde olduğunu söylememiz mümkün olabilir. Eğer ortak kaynaklarımız bizim kontrolümüzde olursa, belki daha az çalışarak da bunu yapabiliriz. Ekonomi kavramımızı sadece ilerlemeye bağlayamayız.

Salondan

Mücadelede halkı arkamıza almazsak başarılı olamayız. Bunu anlatmak için olumsuz örnekleri göstererek daha iyi anlatırız. Amasra için Yatağan’ın örnek olduğunu düşünüyorum.

İklim Adaleti İçin Nasıl Bir Politika ve Mücadele

Adnan Çobanoğlu*

Türkiye’de ve dünyada enerji açığı olduğu ve buna karşı çözüm önerileri konuşuluyor. Daha az enerji, tüketim ve hava kirliliğine yönelik de Kyoto metni savunuluyor ve ilk çerçeve metni hükümetle imzalaması için baskı yapan politikalar belirliyoruz. Böyle bir politikayı sol ve çiftçi örgütleri yürütmektedirler. En çok enerji kullanan ve en çok karbon salınımı yürüten sektör tarımdır. Atmosferin kirlenmesinde en önemli payı tarım oluşturmaktadır. Bu çiftçilik, kapitalist çiftliklere dönüştüğünde kirlenme oranları daha da artıyor.

Geleneksel tarımda çürük bitkiler ve gübrenin toprağa karışımıyla toprak zenginleşir ama toprağın kendisi çok fazla karbon emme özelliği taşır. Endüstriyel tarım ise daha çok ender gübre yapay katkı maddeleri koymayı önerir; 1 ha (?) toprakta 2 ton’a yakın canlı bulunur. Toprağı hiçe sayan bu yaklaşım, toprağı canlı olarak görmez ve daha iyi verim için toprağa inorganik katkılar yapar.

Diğer taraftan da bu yaklaşım, yerel pazarları yok ediyor. Bunun için yeni tohumlar ve tohum üretimini şirketleştirmek için yasalar çıkarttırıyor ve böylece geleneksel tarımların yok edilmesini ve bu alanlara hâkimiyetin artırılmasını sağlıyor. Çok uzun mesafeden gelen meyvelerin taşınması ve depolanması ve korunup pazara getirilmesi için harcanan enerjinin hesabı yapılmıyor. Diğer taraftan da enerji açığı olduğu

için yeni santraller/barajlar yapılması gibi kafaları alt üst edecek alternatifler üretiyorlar.

Temiz enerji diye sunulan güneş enerjisi veya rüzgar enerjisi ne kadar temiz? Yol yapımındaki taşıma hatları vb ne kadar temiz? Bio-yakıt denilen ve daha az çevre kirlettiği iddia edilen yakıt türü nerede üretiliyor? İnsanların beslenmesi için kullanılması gereken araziler ve bu bitkilerin yetiştirilmesi için her türlü inorganik kullanım ve bunların enerjiye çevrilmesi için kullanılan suları ilaçlarla kirletirken; diğer zararlılara daha çok negatif etkide bulunuyor. Ayrıca bu bitkilerin genetik yapısı değiştiriliyor; (kanola başta olmak üzere) GDO’lar üretiliyor.

Seçenekler konusunda bizi seçeneksiz bırakıyorlar. Bir tarafta güneş ve rüzgar, diğer tarafta nükleer santraller, termik santraller vb. Böyle bir tercihe gerek var mı? Mevcut üretilen enerjiler bile insanların ihtiyacını karşılayacak düzeyden daha fazlasına sahip. Tarımın bu şekilde olması yerine yerel üretimler haline gelmesi ve şirket tarımına hayır denilmesi durumunda, politikalarımızı sadece yerellerdeki mücadelelere çevireceğiz. Veyahut da, daha global bir tutum içine gireceğiz. Tarımın şirketleşmesine hayır dememiz, bizi küresel sermayenin tarım sektörüne karşı bir yere koyuyor. Ayrıca unutmamalı ki küçük köylü tarımı dünyayı soğutan bir yapıdadır.

Türkiye’de iklim adaleti, konusunda neler yapılabilir ve bu mücadeleleri ortak bir biçimde yapabilir miyiz? İkinci oturumda temel olarak bu öneriler üzerine tartışılmalı yürütüldü Adnan Çobanoğlu- Üzüm Sen, Manisa; Hediye Gündüz- Antalya Isparta Burdur Dereleri Gönüllü Aksın Çevre Platformu; Hüseyin Acar- Derelerin Kardeşliği Platformu, Rize; Murat Işık- Ankara Dersimliler Derneği sırasıyla konuşular.

* Üzüm Üreticileri Sendikası Manisa

Bu politikayı kabul ettiğinizde başka türlü düşünmeye başlayabilirsiniz. Kyoto'da daha az kirlenen ülkeler karbon satın alınabileceğini söylüyor. Yani "parası olan kirlentsin" gibi bir mantık geçerli. Dünyanın ısınmasını önlemek için karbon üretimine ve kirlenmeye karşı durmalıyız. Depremler, yer altı sularının azalmasıyla ortaya çıkan boşluklar artıyor, hortumlar yoğunlaşıyor, buzulların azalmasıyla yeni bakteri ve hastalıklar ortaya çıkmaya başlıyor.

Bizim çok daha global ve daha ortaklaşıcı bir tutum almamız gerekiyor. Gelişmiş ülkelerin borçları vardır ve enerji üretimlerini ve tüketimlerini azaltmak zorundadırlar. Topraktaki canlı miktarındaki iyileştirmenin bile dünyadaki kirlenmeyi azaltıcı bir etkisi var, organik atıkların toprakla buluşması sağlarsa, bundaki küçük bir başarı bile önemli bir katkı sağlar.

Geleneksel köylü tarımının desteklenmesi gerekir. Şeker pancarını yasakladılar bizde bu Cumhuriyetle birlikte uygarlaşma getirmiştir. Bu kombinelerde tiyatro ve sineması varken; bugün hayvansal üretim sanayileşmiştir. Sanayileşmiş hayvan gübresinden gübre de olmuyor artık. Yabancı otların gelişmesine neden oluyorlar ve verim artışı yerine daha çok azalmaya neden oluyorlar. Kapitalizmin ortaya çıkarttığı sorunları çözmeye yönelmemiz gerekiyor.

Hüseyin Acar*

Benim gelmemdeki amaç çevredeki su sorunudur. Doğu Karadeniz, Artvin'den başlayıp orduya kadar gelen bir bölgedir. Bizim bölgenin özellikleri, bitki örtüsü ve herşeyiyle kıt kanaat geçinir ama bitki türleri bakımından çok zengindir.

3.5 yıldır bizim oraya gelenler önce bize ümit verdi ve iş sahası olacak diye düşündük. Bu kadar hidroelektrik santral yapılmasına değmez diye düşünüyoruz.

Halk bu konudaki mücadelesini sürdürüyor. Bazı kararlar da alındı ve hukuk mücadelesi de devam ediyor. Avukatımız öldürüldü. Sit alanı olma özelliği kaybettirilmiştir denildi ve 22 şirkete bir tane kazma vurdurmadık, üst yoldan geldiler ve bize göre uygun tekniklerle onlarla mücadele ediyoruz. Jandarma ve güvenlik şirketleri ile gelmeye çalıştılar. Onlara da gereken dersleri verdik. Böyle bir mücadeleyi sürdürüyoruz. Yumurtalı taşlı sopalı saldırılarla hiç yaptırmadık. Çevre için verilen her türlü mücadelenin yanındayız.

Sermaye de boş durmuyor. Hepimiz birer damlayız. Derelere, çaylara, akarsulara dönüşmek zorundayız. Bu bakanları da o sulara boğmalıyız.

İnsanların su kullanımına karşı biz de mücadele veriyoruz. Su üzerine çok

oyunlar oynanıyor. Doğu Karadeniz'de eko-sistem adına böcekler adına mücadele ediyoruz. Karadeniz'in akarsuyu Güney Doğu'ya akacak diyorlar; bizden su gidiyor ve oradan doğalgaz ve gaz geliyor. Böyle olursa olabilir.

Biz yerel mücadeleyi yaparken, vatantaş Karadeniz'in ticari meta yapıp satılmasına izin vermeyecek. Bize ne olup-olmadığı iyi anlatılmalıdır. Akdeniz'in sularını Suriye'ye vereceğiz deniliyor. Bu suları pet şişelerde de satacağız, borularla da satacağız. Biz suyun ticari bir mal olmadığını söylüyoruz. Biz 80'nin üzerinde örgüt olduk Derelerin Kardeşliği ile.

Sigortasız çalıştırılan işçilerden, oluşan kazalardan çok daha büyük kayıplar veriliyor. İçme suyumuz tehdit altında. Trabzon'da şebeke suyu yok oldu, atılan dinamitlerle dere hiç görülmüyor, aşağılara kaçmış. Bir tek ağaç kalmayacak. Bu sular yok edilince ne olacak? Benekli alabalık bir tek bizim bölgede var ve bunların birçoğu öldürülüyor. Artvin-Borçka ilçesinde şirketin saatleri takılıyor. Halkın çatılarında silahlarla, taşlarla nöbet tutuluyor. Bizim can güvenliğimiz ne kadar varsa, şirketin de o kadar güvenliği olur.

Bora Sarıca*

Daha yolun başındayız, mücadelemiz yeni başlıyor. Saklıkent kanyonu Fethiye'ye 25 km. iken, alan, bizim haberimiz olmadan daraltılarak iki ucundan 2 HES projesi yapıldı. Saklıkent adı anılmadan tarihi ad olan Burgular adı kullanılmış. Nükleer istemiyoruz, HES yapılsın deniliyor ama her ikisini de yapacaklar.

Hukuk mücadelesine de katılmıyorum. Kanunları yaptıkça yenilerini de yaparak kazanırlar. Eğer biz köylüleri mücadeleye içine sokabilirsek, kimse orada hiçbir şey yapamaz.

Sorun bir suyun mülkiyetini elde etme/gasp etme sorunudur. Su bizimdir ve satılabilecek bir meta değildir. Bunun için toplu halde bir çalışma yapabiliriz. Bir internet ağı üzerinden bir çalışmaya geçmeliyiz. Ne yaptık, ne yapabiliriz? Su meclisi var ve kurulmuş örgütlenmeler var. Her davanın bir maliyeti var. Bir bedel gerekiyor. Bu bedel, köylerden imece usulü ile toplanıyor. Bu bütün Türkiye'den toplanabilse sorunlar çözülecek. Özellikle mücadele için gereken masrafları toparlama işini dilenci gibi yapmaktansa başka nasıl yapabileceğimizi bulmamız gerekiyor. Benim ilk etapta aklıma gelenler bunlar.

Hediye Gündüz- Antalya Burdur Isparta Dereleri Gönüllüce Aksın Platformu

Antalya

Örgütlenmede nasıl bir süreç yaşıyoruz?

Küresel ısınma gerçeği ve seller, meyvelerin vb heba olması. İlk defa çevre hareketinin önünde bütüncül bir sorun var ve bunu nasıl kullanacağız?

Önce madencilik olayları tek tek olurken şimdi hepsi birlikte ilerliyor, su ile ilgili mücadeleler vs. Türkiye'nin dört bir yanında aynı sorunlar var. Bunları nasıl örgütleyeceğiz? Karadeniz'den, Akdeniz'den, en doğuya kadar birçok örgütle tanıştık. Şimdi daha temel sorunlar üzerinden konuşmalıyız.

Antalya'da toplam 9 HES olduğunu anladık. Isparta, Antalya gibi yerlerde de aynı sorunlar var, şimdi biz daha bölgesel bir örgütlenme istiyoruz. Belki daha şirketin adamları yöreye bile gelmeden biz gittik. Şirketle yüz yüze gelmemiş olanlara durumu anlatmak çok zor. Bir rapor hazırladık neden karşıyız; halkla neden karşı olduğumuza dair konuştuk. Bu konularda halkın daha heyecanlı olduğunu ve altyapısının hazır olduğunu gördük. Öncelikle demokrasi dendiğinde halk çok daha dikkatli dinliyor; o yüzden HES'lerin neden demokratik olmadığını anlatıyoruz. ÇED raporunun neden önemli olduğunu anlatıyoruz.

İkinci konu özelleştirme. Küreselleştirmeyle birlikte bu konuyu çok dikkatli dinliyorlar. Üçüncüsü de enerji sorunu. En iyi bilgilendirmemiz gereken konu enerji modelleri. Hem nasıl enerji elde edildiği, hem de bunun dünya boyutunda nasıl örgütlendiği konusu iyi anlatılmalı.

HES'lerden ve madenlerden ötürü canı çok yanan bir çok insan var Türkiye'de. Peki oranlı başarı örnekleri var mı?

Kurşunlu örneğinde biz 1617 taş ocağını püskürttük. En çok da kadınlar uğraştı. Her türlü çevre sorunundan muzdarip yaşayanları nasıl ortak bir çevre mücadelesi etrafında birleştirebiliriz?

Bugün için en önemli soru budur. Meksela Almanya'da nükleer karşıtı mücadelelerden sonra bilinç birden bire üst düzeye sıçıyor ve yeşiller partisi doğuyor.

Şu anda sol örgütlere de çok fazla iş düşüyor. Türkiye'de solun çok ciddi bir mücadele geçmişi var. Ama çevre mücadelesi de önemli. Bu mücadeleleri birleştirebilirsek yeni bir aşamaya evrilebileceğiz. Küresel ısınmanın arkasından gelecekteki bilmiyoruz. Antalya'da anormal bir sıcakla karşılaştım. Böyle bir evde 1 günden fazla yaşamaya imkân yok. Öyle bir evde nasıl yaşayacağınızı düşünmek gerek. Nasıl bir ev, köye mi dönüş, kent nasıl olacak, yavaş şehirler mi? Bu konuları gündemimize alıp topluma modelleri sunabilmeliyiz.

Dünyadaki evrimler hep böyle zor süreçlerin ardından gelmiştir. Devrimler de öyledir. Ülkede bu süreç var. Bunu bulmak için gardlarımızı indirmemiz gerekir. Bu mücadelenin içinde belki de bir çoğumuz telef olacağız. Bu nedenle birbirimizin elinden tutmamız gerekecektir. Dostluklardan güç almamız. Umutsuz dönemi umuda çevirmeliyiz. Köylerde yaşadığımız şeyler çok umut verici. Köylere/ kırsala daha fazla elimizi uzatmalıyız. O alanda mevcut yapının içinden çıkabilecek bir yapı yok. O büyük devrimlerin ardında büyük bir heyecan, dünya ve insan aşkı vardır.

Murat Işık

Belli bir tartışma olgunluğuna ulaştık. Kapitalist bir kar hırsı var ve bu emekçi halk ve doğa üzerinde büyük bir tahribat yaratıyor. Bu devletle ve hukukla inanılmaz biçimde üzerimize geliyor ve biz buna karşı koyamıyoruz, ezilen

* Saklıkent Koruma Platformu Muğla

halklar, sınıflar, kadınlar vs. en fazla ezilen kesimler biziz.

Kapitalizm, işçileşme süreciyle birlikte ve yarattığı artı değerle, daha fazla kâr-hırs-işle doğayı da azgınca sövmeye başladı. Şu anda iklim bunalımlarıyla yaşanamaz bir gezegene doğru gidiyoruz. Bunun temelinde kapitalizm var. İçilebilir su kaynağı, kentleşme, nükleer santraller vb gibi pek çok sorun var. Ama yerel önceliklerimiz de var. Bütün dünyada yerli halklar mücadele ediyor. Yerel halklar kendi özgünlükleriyle kendi kültür ve coğrafyalarını korumak adına bunu yapıyorlar. Yereli reddedemeyiz, biz de elbette kendi yerelimizi anlatacağız. Çünkü bir kürt elbette öncelikle kendini anlatmak zorundadır.

Bizim tüm farklılıklarımızı bir zenginlik olarak görmemiz gerekiyor. Tekçi bir çevre kuramayız. Kendi sorunundan menkul bir mücadele de yapamayız. Bunun gideceği yer mikro-milliyetçilik ve faşizmdir. Almanya'da da bu böyle olmuştur zaten. Bu değerler üzerine bir ortaklaşma olmalıdır. Yerel mücadeleler desteklenmelidir. Allionoi veya Hasankeyf aynıdır. Bu acılar üzerinde ortaklaşmadıkça birleşemeyiz de. Karadeniz dereleri üzerinde yapılan tahribat geri dönülemezdir. Bu Dersim'de de aynıdır. Ama burada aynı zamanda bir kimlik sorunu da vardır. Burada askeri amaçlı yapılan hidroelektrik santraller vardır. Barajların yapılma nedeni, Hakkari'de tampon bölge oluşturmaktır. Mesela Cudi'de 2 gündür süren bir orman yangını var ama kimse bilmiyor.

İlk mücadele gidilip Zap suyu üzerine yapıldı ve onların yol bulması, su bulması için gidip o köprüyü yaptılar. Bu

barış ve demokrasi mücadelesidir aynı zamanda. Çevreciler bunun dilini mutlaka yaratmak zorundadır.

Ekoloji Kolektifi "Uluslararası Ekolojik Adalet Mahkemesi" kurulmasını istiyor, diktatörlerin hiç birini mahkemeye çıkartamıyorsunuz. Bu mahkemeleri arttırmalıyız. HES mücadelesi, madenciler vb farklı ama sistem üzerimize topyekün ve koordine geliyor. Bunun üzerine süratle ve hep birlikte gidilmesi gerekiyor.

Fevzi Özlür

Eninde sonunda kavramamız gereken şey de bu. Ülke çapında mücadeleyi güçlendiremedikçe çeşitli yollardan bölgelere girme araçlarını geliştirebiliyorlar. Bergama örneğinde görüldüğü gibi insanları bir süre sonra karşı karşıya getirip, birbirlerine bile kırdırabiliyorlar.

Bu tipte bir araya gelip yerel mücadeleleri konuştuğumuz pek çok toplantı yapılıyor. Ama sıra süreci geliştirecek tartışmalara gelince sınırlı kalınıyor. Ekolojik mücadelenin Türkiye genelinde yayılmasında zorluklar yaşıyoruz. Ve geriye dönüp bakıyoruz; mücadeleyi yayma çabamızda ne kadar başarılı olduk?

Türkiye genelinde bölgelere kapanmış mücadelelerle karşı karşıyayız. Bölgeler birbirini çok fazla tanımadığı gibi, kendine özgü sorunlarıyla da mücadele ediyor. Örneğin kadınların kendilerini örgüt içerisinde var etme sorunu gibi. Yerel örgütlerde güçlü bir erkek egemenliği görüyoruz; ataerkil düzen bu yerel örgütler içerisinde de tekrarlanıyor. Tabi bunun istisnaları da var.

Özellikle Doğu'da ve Akdeniz'de politik bakış açısı sayesinde kadınlara eşitlikçi bir konumda yer verilmesi daha gelişmiş bir düzeyde.

Kürt sorunu kaynaklı politikalar nedeniyle hidroelektrik santrallerin algılanması da daha farklı oluyor. Bazı toplantıların sadece HES ve çevre sorunu ile sınırlı tutulması talebi bunun getirilerinden biri. Oysaki bazı yapılar sadece askeri amaçla ve güvenlik güdüsüyle yapılıyor fakat bunun farkındalığı sağlanmadıkça da asgari noktalarda dahi birleşilemiyor.

Endüstriyel tarım politikaları daha fazla HES gerektiriyor ve bunun gibi birçok faktörün birbiriyle olan bağlantısı iklim adaleti temelindeki sorunları tam olarak anlamaya engel oluyor. Oysa sorun sadece bir enerji sorunu değil. Sorun artık 2 dereyi verelim 4 dereyi kurtaralım gibi stratejilerle ele alınabilecek bir boyut da taşıyor. Endüstriyel tarım ve termik santraller, dünyadaki iklim değişikliği karşısında uluslararası hukuk sistemi Kopenhag'da görüldüğü gibi etkisiz kalıyor. Artık tabandan daha güçlü daha kitlesel tepkileri yükselmesi gerekiyor. Örneğin Bolivya'da Cochabamba'da 35000 kişinin katıldığı ve "iklim adalet mahkemesi", "çoğulcu-demokratik bir mücadele gerekliliği gibi konular ön plana çıktı. Bu farklı kültürler ve farklı inançların bir arada yaşamaya yönelik iradesini ve dayanışmasını ortaya çıkardı ve iklim adaleti süreciyle Cochabamba'da yeni bir politik hareketlilik başlamış oldu.

Hediye Gündüz

Bütün sol hareketi buluşturmak için bu hareketin düşüncesini geliştirmeliyiz.

Dostlukları paylaşmayı bir biçimde pekiştirmeliyiz. Bu somut birleşmeyi nasıl sağlayacağız?

Anđan obanođlu

Su, enerji ve gıda egemenliğinin şirketlerin eline geçmesi gibi bir sorun yaşıyor. Suyun egemenliğinin ele geçirilmesi için su hapsediliyor. Şimdi HES'ler Osmanlı dönemindeki eski demiryolu yapımı anlayışıyla yapılıyor. Bu sadece Türkiye'nin sorunu değil. Su bir meta haline getiriliyor. Şimdi su kavgaları çıkmaya başladı. Mesela Tibet örneği. Su kaynakları sadece Çin'e verilmek istenmiyor. Bu farklı mücadelelerin ortak bir perspektiften geçmesi gerekiyor. AKP'nin önceki anayasa taslağında yap-işlet-devret anlayışı biraz da su için kurulmuştu. Köylü küreselleşmeyi, gıda devlerini, ilaç şirketlerini vb biliyor. Ama mücadeleyi örgütleyen arkadaşların vurucaıkları noktaları ortaklaştırmaları birinci başarı noktasıdır.

Türkiye dışındaki bu mücadelelerle de birlikte bakabilmeliyiz. Politik yönelime de böyle bakmalıyız. Çevre problemi

değil, yaşamsal bir sorun bu birçok ülke için. Bergama'da kazandığımız tek şey bu tür sorunlar karşısında direniş düşüncesi oldu. Düşmanın kim olduğunu bilmek ve örgütlemek herşeyden daha önemlidir.

Erdem Vardar - Ayvalık

Yerellerin kendilerini ulusallaştırmasında en önemli sorun onların acı çektikleri konuda hareketlenmeleri. Hareket büyüyüp sönüyor, büyüyüp sönüyor. Bu mesajın çok daha kapsamlı verilmesiyle bu sorunu aşabiliriz. Bunu yapamadığımız sürece çok önemli bir değişim ve bilinç imkanını kaçıırıyoruz.

BP'nin Meksika körfezindeki en büyük felaket de bizim bildirimize girmeli. Bu uluslararası bir toplantı olduğu için, nasıl bir karşı duruş olabilecek bilmiyorum. Belki bütün petrol şirketlerine isyan zamanı geldi.

Ersin Gün - İstanbul

Turizmin de aynı biçimde bir çevre sorunu olarak ele alınması gerek. Ekolojik sorunlar sadece su sorunundan

ibaret değil. Nepal'de trekking alanları var. Orada başka bir şey yaptırmazlar. Suya ek olarak bunu da yazmalıyız.

Tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması engellenmeli.

Munzur'un başında bir su şirketi kurulmuş ve şişelenip pazarlanan bir su kaynağı yaratılması bile inanılmaz. Hapishane gibi bir fabrika yapmışlar.

Doğaya tırtıl salınmış ormanların yok edilmesi amacıyla ve bu operasyonlarda kullanılan silahlardan biri.

Ayvalık önerisine destek veriyorum: mücadelelerin ortak yönlerine önem verilmeli. İşten atılanlar bizim başımıza geldiğinde benzer şeylerin başına gelen insanların yanında olmayı öğrendiler. Bu sorunların yakın olduğu yerlerin beraberliğini sağlayan ve sorunların birbiriyle ilişkisini gösterecek, yaşamın metalaştırılarak pazara sürülmesi ve yeni bir adalet ve yeni bir uluslararası hukuk ve adalet istemek gerekiyor. Yerel hareketlerin renkleri ancak böylece ortaya çıkartılabilir.

Sol'un Krizi

Sistem Karşıtlığı Yerine Sistemle Entegrasyonu Yeğleme

Adnan Çobanoğlu

Uzun süredir solun ideolojik bir kriz yaşadığı ezber tartışmalardan biridir. Halka kendini anlatamamaktan, halktan kopmaktan, kapitalizm karşısında ideolojik hegemonyayı kaybetmekten bahsedilmektedir. Bu nedenle de solun, toplumsal sorunlar karşısında, kestirmeci bir yaklaşımla, alternatif(!) çözümler üretmeyi “hemen çözüm, bu günden çözüm” beklentisi ile hareket etme eğilimleri de bu süreçten çıkış için gündeme getirilmektedir. Genellikle “bu günden çözüm” adıyla üretilen fikirler sistem dışı düşünmeyi, kalıcı çözüm önerilerine kafa yormayı bir yana itmekte kalıcı çözüm önerilerini önerenleri de “sorunları devrim sonrasına erteleyenler” olarak suçlama eğilimi hegemonya kazanmaktadır. Her ne kadar herkes her türlü melanetin kapitalizmden ve onun kar hırsından kaynaklandığı konusunda hem fikir(miş) gibi hareket etse de durum hiç de öyle değil. Sistem karşısında alınan tutumlar ve politik ufkun nasıl biçimlenmesi gerektiği üzerine ortalama bir değerlendirmeye dahi solun ideolojik olarak antikapitalist tutum konusunda daha fazla çaba harcaması gerektiğini ortaya koyuyor.

Bu antikapitalist tutum ile ilgili özellikle ekolojik kriz söz konusu olduğunda, solda tam bir eklektizm devreye giriyor. Sermayenin ideolojik bombardımanı olan “enerji açığı” söyleminin etkisiyle açığı en uygun nasıl çözeriz mantığı giderek ön plana çıkıyor. Bu sorunlara üretim sisteminin (kapitalist üretim sisteminin) kendisinin yol açtığı unutuluyor. Sistem karşıtı mücadele yerine sistemin ihtiyacı şeyler için “alternatif çözüm” önerileri üretmeyi sol, “düşünmek” olarak algılamaya başlıyor.

Alternatifçilik

Bu demek değildir ki bugünden sisteme müdahale biçimleri geliştirerek bütünlüklü bir biçimde kapitalist uygarlığı alaşağı edecek bir yürüyüş kolu oluşturulamaz. Önemli olan, asgari müdahale biçimlerinin, sistemin sermaye birikim krizini derinleştirecek bir yol yaratıp yaratmayacağıdır. Ya da şöyle söyleyelim, kendi yaşam biçimlerimizi örgütlerken, mülksüzleştirilenleri mülksüzleştirecek bir ekolojik toplumsal sıçrama için demokratik bir örgütlenme inşa edilemez mi? Örneğin şirket tarımına ve marketler zincirine bağlı olarak geliştirilen kapitalist gıda sistemi yerine, mülksüzleşen ve proleterleşen küçük köylüyü ve geleneksel tarımını savunmak, yerelde üretip, yerelde tüketmeyi politika olarak benimseyen bir toplumsal sistem üzerine yoğunlaşmak ve mücadele etmek çok daha sol ve devrimci politika değil midir?

Küçük köylü tarımı ve yerelde üretip yerelde tüketilirse ne olur? Birincisi, Doğanın döngüsünü bozmayan temiz, ekolojik ve geleneksel teknikler bir arada tutulmuş olur. Bu şekilde doğa ve insanın tarımsal üretimden kaynaklanan çelişkisi asgariye indirgenir. İkincisi, endüstriyle tarımın yarattığı tahribatın aşılmasının kapısı aralanır. Kıtalararası tarımsalsal ticaretin yerine, bölgesel işbirliği içinde bir üretim deseni oluşturulur. Bu da daha az ulaşım ve daha az soğutma tesisi demektir. Daha az teneke kutu, poşet v.b yapımı olur. Endüstriyel kapitalist tarımsal sistemi ve bu sistemin iklim üzerindeki tahribatını açacak bir yol açılır.

Bunları yaparak İngiltere’de %15-26, ABD’de %30, Hırvatistan’da %38

enerji tasarrufu oluşabilir, bunu bütün Dünya ölçeğinde düşündüğümüzde bütün bu tekniklerin bir araya gelişiyle asgari %15-20 arası enerji tasarrufu sağlanabilir. Tabii ki bunları tam anlamıyla gerçekleştirebilmenin yolu kapitalizmin kar hırsına dayalı sisteminden vazgeçmekle mümkündür. Kapitalizm kar hırsından vazgeçmeyeceğine göre bunun çözümü kapitalizm dışı bir toplumsal düzen kurgusu ve mücadelesinden geçer. Türkiye’nin %2-2,5 “enerji ihtiyacı” argümanıya, ülkenin akarsuları üzerine yapılması planlanan 2000 den fazla HES’e dönük mücadelenin de bu perspektifle ele alınması gerekir. Ama genelde bunun yerine sermayenin kapitalizmin kendisini yenilemesi için dayattığı alternatif çözüm önerileri arasından tercih ön plana çıkarılmaktadır.

Fosil yakıt ve nükleer enerjilerin yol açtığı kirlilik ve tehlikelerin çözümüne dönük öneriler de benzeri bir zihin işliyor. Nükleer karşıtları, temiz enerji kaynağı olarak güneşe, suya, rüzgara sığınıyor. Termik santral karşıtları, suya..Hes karşıtları güneşe, rüzgara..Bu silsile bu şekilde devam ediyor.. “Yenilenebilir enerji, temiz enerji” gibi kavramlar yeterince araştırma ve tartışma yapılmadan literatürümüze girebiliyor. Rüzgar enerjisi, güneş enerjisi ve (biyoyakıt) agro-yakıtların daha iyi olduğu savunulabiliyor. Örneğin sermayenin enerji ihtiyacı için yapmak istediği nükleer enerji santrallerinin yapımına karşı çıkarken “Rüzgar, Güneş bizi yeter” demek veya fosil yakıtların yol açtığı kirliliğe alternatif olarak daha az kirlendirdiği iddia edilen biyoyakıt üretimi savunularak, “enerji tarımına önem verilmesi ve biyoyakıt oranının %7 lere çıkartılarak” üretim alanlarının çoğaltılması gerektiği sol

partilerin seçim programlarına koyulabiliyor.(bkz.ÖDP'nin 99 yılı seçim bildirgesi) Bütün bunların aslında yeni bir toplumsal düzen isteminden uzaklaştırıcı düşünceler olduğu görülemiyor.

Biyoyakıt üretimi için tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı ve GDO'lu bitki üretiminin kapitalizmin seçeneği olduğu göz ardı ediliyor. Bu bitkilerin üretimi için kullanılacak enerji ve kimyasalların çevre ve atmosfer kirliliğine yol açabileceğini iktisadi akıl, hesaplamanın dışında bırakıyor. Güneş'ten enerji elde etmek için onlarca dönümlük tarım arazisinin güneş kolektörü ve pilleri için feda edileceği veya bu pillerin ömrü bittiğinde o arazilerin pil çöplüğü haline geleceği tartışmalarda göz ardı ediliyor.“Yenilenebilir enerji”ye dönük tartışmalardaki örnekler çoğaltılabilir..

“Küresel İklim Krizi”ne dönük tartışmalar da da benzeri yanlışları yeniden üretiyoruz. Pop ikonu yetiştirilen eylemliliklerin sonuç alıcı bir politik eksen geliştirme beklentisi üzerine pek de kafa yorulmadan ısıtılan kimi küresel süreçlerde bu ezberler çoğaltılıyor. Karbon salımını azaltma yerine emisyon salımını meşrulaştırarak havanın ve doğanın da metalaştırılmasının önünü açan “Kyoto Protokolü”nün karbon salımını sınırlandırdığını düşünüp protokolün imzalanması için eylemler yapılıyor, protokol imzalanınca solculuğu kendinden menkul kişiler bunu bir başarı olarak lanse edebiliyor. Gerçekte ise iklim değişikliği karşısında “Kyoto Protokolü” iklim adaletini sağlamadığı gibi aksine parası olanın Dünya'yı kirlletmeyi devam etmesini sağlayacak tuzakları içeriyor. Kısacası alternatif çözüm önerilerinde sistemi sorgulama yerine sistemin boşluklarından yararlanıp çözüm üretme hakim düşünüş biçimi olunca ortaya çıkan öneriler de sistem karşıtı bir örgütlenme ve mücadele yöntemlerini üretme yerine sistemin öngör-

düğü oranda örgütlülük ve mücadele yöntemlerini öne çıkartmakta, bir nevi kapitalist sistemin devamlılığını sağlayacak ihtiyaçları karşılamakta.

Yargıyla “Yeni” Cesur Dünya !

Alternatifçilik hastalığı gibi sistemle hesaplaşmanın bir adı da devletin neoliberal uygulamaları karşısında yargı kararları yoluyla yeni bir dünya yaratılabileceğine dair kanıdır. Yargısal yollarla uzun mücadele zeminlerinde kısmi mevziler kazanma iddiasının ötesine geçerek, tüm bir sermaye hareketini ve devletin muhafazakâr liberal karakterini mahkum edilebileceğine dair masum körlük, siyaset üretmemenin de bir diğer zeminidir. Bu yanılla da sisteme entegrasyonun önemli bir uğrak noktasıdır. Özellikle bu süreçlerde hukukçuların omuzlarına yüklenen yük ve onların neredeyse kitle hareketinin doğal önderi haline getirilmesi de sistemle uğraşmamak için bir hareket noktası olabiliyor. Herhangi bir davayı kaybettiğimizde üzülmüyor kazandığımızda ise mutlu oluyoruz. Avukatları başarıya da başarısız ilan ediyoruz. Hâlbuki hepimiz biliyoruz ki “Adalet Mülkün Temeli (!)” Bir gecede yasa veya kararname çıkartıp bu mahkeme kararlarını boşa çıkartabiliyorlar. Cargill'in Bursa Orhangazi'deki fabrikasına ilişkin kararlar gibi.

Siyasi iktidar sadece yargı kararlarıyla da oynamıyor; sürdürmek istediği neo-liberal politikaları bir parçada olsa sekteye uğratan devlet kurumlarıyla oynamaktan çekinmiyor. Rize İkizdere'nin doğal sit alanı ilan edilmesinin HES'lerin yapımını durduracağını düşünerek hemen Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bünyesindeki koruma kurullarının yerine Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı “Ulusal Biyolojik ve Çeşitlilik Kurulu” adıyla yeni bir kurul oluşturularak bu yönde bir yasa hazırlamaya çalışıyor. Böylelikle istediği gibi

kararlar almayan bir kurulun kararlarını çöpe atmaya hazırlanıyor. Kendine bağımlı olarak şekillendireceği bu kurul vasıtasıyla tüm sit alanı kararlarını “gözden geçirecek”. İşte size neoliberalizmin demokrasisi ve hukuk anlayışı..

Meşru Müdafaa'nın Sınırları

Yanılgılarımızdan birisi de ısrarla ve inatla mücadelemizin “şiddet” içermemesini meşruluğun birinci şartı olarak görmemiz. Hâlbuki Bolivya'da, on binlerce köylü ve yerli, koka ekme özgürlüğü, sağlık ve eğitim harcamalarının artırılması, kredi v.b talepleriyle yolları kesip mücadele yürütürken, **“başkaldırı”** bir meşru müdafaa biçimi olarak hayata geçirdi. Arjantin'de işsizlerin ve yoksulların direnişinin simgesi Piquetolar (işsizler hareketi) yolları kesip büyük marketlerin gıda dağıtım zincirlerini darmadağın ederken meşruluklarını eylemlerinin şiddet içermemesinden değil haklılıklarından aldılar. Yeni baştan sistem karşıtı bir hareketin tüm maddi koşullarının olgunlaştığı bir çağdan geçtiğimiz hesabını yapmalıyız. Bu sınırları görmeden, devlet-toplum gerilimine sıkışmış liberal sivil toplumcuların retoriği içinde toplumsal gerçeğimizi algılayamayız.

HES'lere, suyun ticarileşmesi-ne, GDO'lara, gıda ve tohum tekellerine,“küresel iklim krizi”ne karşı mücadelelerin başarısı, Dünya'daki üretim sisteminin köklü bir değişikliğe uğratılabilmesi mücadelesinden geçmekte. Sol çözüm önerileri sunarken sistemin boşluklarını doldurmayı değil, sistemin dayattığı önerilere alternatif yeni bir toplumsal düzen kurgusuna uygun örgütlenme ve mücadele hattını çizebilirse kendi krizini de aşabilir. Aksi takdirde kısmi başarılar sermayenin yeni manipülasyonları ile boğulmaya mahkûmdur.

Kapitalizmde Mücadele Çıkmazları

Hande Atay

İnsan tek başına her şeydir, insan tek başına hiçbir şeydir.

Bugün, egemen ağzın diliyle “sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak” için atıkları ayrıştırmak, naylon poşet kullanmamak, günlük kullanımlarda su tasarrufunda bulunmak gibi bireysel mücadeleler tek başına anlam taşımadığı gibi, siyasi içeriği boşaltılmış örgütlü bir çevrecilik mücadelesi de yeterli değil. Çünkü sermaye-emek, sermaye-doğa çelişkinin keskinleştiği ve doğanın - emeğin sermaye tarafından sömürüldüğü bir süreçten geçiyoruz. Bununla birlikte “*muhteşem bir şeyleştirme makinesi*”¹ olan sermaye, kendi yasalarıyla kendisini yeniden üretmekten ve “yeşil vitrinler” için yeni sömürü alanları yaratmaktan asla vazgeçmiyor. Canlı, cansız bütün varlıklar; bütün öğelerimiz ve dolayısıyla kendisinden türediğimiz bütün kaynağımız kapitalizm koşullarında paramparça oluyor. Bu “şey”leştirme, bizi ve doğayı kontrolü altında tutuyor. Şeylerin dünyasında ise iki seçenek dayatılıyor bize; ya tüketici sıfatını bilinçsizce taşımaya devam etmek ya da yeşil vitrinlerin şaşalı ürünlerini kullanarak bireysel tatmin tesellisiyle sözde ekolojiye duyarlı bir yaşam seçmek. Seçimimiz hangisi olursa olsun, kazanan her zaman belli tabi: sermayenin kârı. Bu iki seçeneğin birazcık dışına çıkıp ufak çapta sorgulamalara başladığında ise en fazla sermayenin hukuk kuralları için sermayenin yargı organlarını kullanmak gelir akıllara. Ama kuralların ve devlet aygıtlarının aidiyetinin kimde olduğunun belli olduğu noktada, bu da anlak, yanlış ve dolayısıyla yetersiz bir çözüm olmaksızın öteye gidemeyecektir.

Bu durumda içinden geçtiğimiz çağda üçüncü bir seçenek yaratmak zorundayız. Çünkü yeşil ürünler tüketerek bir sonuca varamayacağımız gibi, kendi geleceğimizle ilgili doğrudan karar alamadığımızda yargı yoluyla, gelece-

ğimize ilişkin karar alma süreçlerine uzaktan seyirci de kalamayız. İşte bu sebeple halk için halktan doğan ve mücadeleyle şekillenen kurucu bir iradeye ihtiyacımız var. Bu yolda yargı mücadelesi ve sermaye arasındaki ilişki ile yeşil bakış açısı taşıyan bireysel ve örgütlü dünya görüşüyle hesaplaşma hususlarına değinmeden hayalini kurduğumuz iradeye kavuşmak mümkün görünmüyor.

Kurallarına İtaat Et!

Temel kural basit; sermaye yayılır-yayıldıkça büyür-büyüdükçe nesneleştirilmeye devam eder. Bu şekilde işleyen kapitalist üretim, büyümeyle birlikte daha vahşi bir yıkımı beraberinde getirir. Zenginler ve yoksullar arasındaki uçurum, toplumsal eşitsizlikler, devasa ordular, militarizmi besleyen silah sanayi, giderek büyüyen şirketlerin ve şirketleşen devletlerin ekolojik umursamazlıkları, ekolojik krizin nedenini zaten çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Daha da vahimi; sermaye büyüdükçe, büyürken vahşileştikçe kendi meşruluğunu kendi yasaları üzerinden sağlamadaki istikrarlı tutumunu sürdürür. Bir yandan da üzerimizde kurduğu egemenliğini, teknolojiyle birlikte genişletmeye devam eder. Sermaye egemenliği, kendi yasaları, kendi kurallarıyla hukuk devleti gibi moral değerlerle sınırlı gibi görünen ancak sınırsız olarak kendine çizdiği/çizdirdiği hareket alanında birikimini genelleştirir. Sermayenin genelleşmiş çıkarı olarak hukuk, yasakoyucunun gerçekleştirdiği bir normlar bütünü içinde, insan-doğa ilişkilerini belirlerken, hem doğayı hem de emeği yeniden temellük eder.

İşte tam da bu noktada, Türkiye’de yeni sermaye birikiminin yarattığı yıkıma ve bu yıkımın ekoloji mücadelesindeki yansımalarına bakmak gerekiyor.

Bunun için uzağa gitmeye gerek yok. 2004 yılında 5177 sayılı Maden Kanunu hazırlık sürecinde, Newmont’un yöneticilerinden Gordon Nixon, “...*Ankara’daki Newmont yetkilileri ile eşgüdüm içerisinde...*” yasanın hazırlandığını dillendiriyordu². Yine yasanın yürürlüğe girmesinden önce Eldorado Gold Şirketi temsilcilerinin de içinde bulunduğu 20 işadama, başbakanı ziyaret ediyor ve bu ziyaret sonrasında “...*Maden Kanunu Meclis’te, yabancı yatırımın önünü açan yasa da çıkarıldı sorunlarınız çözülecek...*” denilerek Bergama’daki olayların Uşak’ta yaşanmaması için başta Kanadalı altın şirketi olmak üzere işadamlarına güvence veriliyordu³. Ancak kanun ve yönetmelikler, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay tarafından iptal edilince 5995 sayılı Maden Kanunu yürürlüğe girdi⁴. Artık insanların yararına olan işletme kararını bakanlık mensuplarından oluşan bir kurul verecek; kurulun kararı ise kamu yararı yerine geçecek. Dahası maden şirketleri faaliyetleri kısıtlanırsa zararları ödenecek, herhangi bir faaliyet kısıtlamasında dahi kazanılmış bir hak olarak maden ruhsatları korunacak. Faaliyet kısıtlamaları ise ancak kanunla yapılabilecek. Oysa hukuk, önemi nedeniyle genelde temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanmasını öngörmektedir. Demek ki madencilik faaliyetleri yasakoyucu tarafından bir temel hak ve özgürlük önem derecesinde görülüyor. Bu da sermaye faaliyetlerinin en üst düzey hukuki güvencelerinin altında yatan algıyı gösteriyor.

Sermaye sadece kanunlar üzerinden değil, yargı organlarıncaya verilen iptal-yürütmenin durdurulması kararlarını dolanmak suretiyle de kendi kurallarını uygulamaya devam ediyor. Bergama-Ovacık’ta altın madeni şirketlerine karşı 1990’lu yıllarda başlayıp hala devam eden hukuksal mücadele de bunun açık bir örneğidir:

Önce altın madeni işletmesine izin veren idari işleme karşı verilen idare mahkemesi kararı Danıştay tarafından yaşam ve çevre hakkı lehine bozulmuştur⁵. Ardından hızlıca hazırlanan TÜBİTAK raporu doğrultusunda Başbakanlık tarafından kanunsuz bir emir çıkartılmış ve Sağlık Bakanlığı tarafından şirkete 1 yıllık deneme izni tahsis edilmiş, bu sefer de izne karşı yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir⁶. Sonrasında ise Bakanlar Kurulu şirketin çalışmalarını sürdürebilmesi için gizli bir “prensip kararı” almıştır. Nitekim sürecin AİHM başvurusu⁷ sonucunda da Türkiye, yargı kararlarının dolanılmasının hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle mahkûm edilmiştir.

Bergama’da, Ovacık’ta, Kışladağ’da ve daha pek çok yerde yargı organının ve siyasi iktidarın açık bir savaşına dönüşen hukuk mücadeleleri küresel altın madeni şirketlerini zarara uğratanca sermaye zararını telafi etmek ve kârını büyütme amacıyla hareket alanını genişletmeye devam etmiştir. Ne tesadüf ki, zorlu ve uzun hukuk mücadelelerin ardından elde edilen kazanımların çöpe atılması yine hukukun kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Demek ki yargısal yollarla hak aramak-aradığını sanmak, çoğunlukla küçücük bir kutunun içinde halkalar çizmekten başka bir kapiya çıkmıyor uzun vadede.

Sermaye hukukunun, toplumsal eşitsizlikleri ve kapitalizmin kendi krizini yine kendi eliyle açığa çıkardığının hâlihazırda farkındayız. Gerçekten de bugün, bu kalkınmacı hukuk pratiği yeni sömürgecilik anlayışı temelinde geç kapitalistleşen ülkelerin yönetici elitinin elinde biçimlenmektedir. Sermaye büyüdükçe, ekonomik pazar da büyüyor ve yeşil etiketlilerle vitrinlik yeni sömür alanları yaratılıyor. Yeşil kapitalizm, istihdam ve sürdürülebilirlik maskeleriyle ekolojik krizi daha da derinleştiriyor. Ve şu an kapitalizm açısından sürdürülebilir olan tek şey, kapitalizm ve dolayısıyla ekolojik krizden başka bir şey değil. Tam da bu noktada mücadele pratiğine duyulan güncel ve acil ihtiyaç, aynı zamanda toplumun yeniden hukuk inşasının başlangıç noktası.

Ayrıca Kork Benden!

Yeni hukuk arayışı öncelikli olarak kişinin ve örgütlülüğün kendi korkularıyla hesaplaşmasını zorunlu kılıyor. Tarihin hiçbir devresinde olmadığı kadar çıplak beden siyasetin merkezinde olmasına karşın, ekoloji mücadelesi içindeki unsurlar, dış bir varlık adına hareket ediyormuşçasına varlıklarını sürdürüyor. Zaman zaman karşılaştığımız, ekoloji mücadelesini siyasetten ayrı tutma gerekliliği savunusu, mücadelenin bir varoluş biçimi olduğu gerçeği karşısında görmezden geliniyor. Oysa bu mücadeleler, kapitalizmi karşısına almakla, kendi dünyaları için alan açma pratiklerini de üretiyor. Bunun farkında olunmasa da kapitalizmin ötesini kurgulamak için, mücadelenin olası sonuçlarından biri olan, başka bir topluma hazır mıyız sorusu her daim diri tutuluyor. Asıl korkular da burada başlıyor.

Özgür bireylerin özgür topluluklar oluşturarak direnmesi, örgütlenmesi, tepkilerini ifade etmesi çeşitli yollardan bastırılmaya çalışılan günümüzde, topluluğu özgürlüğünden asıl alıkoyan ise çelişkinin ortasında kişinin - örgütün özgürlük idealini açığa çıkartamamasıdır. Devleti ve iktidarı arkasına alan büyük sermayedarlar, hukuku kendi lehlerine şekillendirmeye devam ettiği gibi turuncu sendikaları, sivil toplum kuruluşları ile sistemle entegrasyonun tüm modellerini de bir özgürlük biçimi olarak dayatıyor. Kumdan kafasını çıkaranın kaybedeceği şeyin kellesi olduğu her daim hatırlatılarak, sistemin özgürlük idealleri fetişleştiriliyor. Tıpkı, iktidar ve muhalefet parti belediyelerinin organik pazar açma yarışları gibi, tıpkı çevreci buzdolapları ya da klima üretme yarışına giren uluslararası şirketler gibi bu pazara hizmet sunacak sermayedarlar yanında, onların ürünlerini tüketecek bir yurttaşlar ordusu da kurulur. Tüketici yurttaşların mücadelesini de onlar adına kurulu sivil toplum kuruluşları yürütür. Yeşil ekonomi başlığı altında pazarlanan evler, arabalar reklamları süsler. Tüketiciler, şovenist STK’cılar da tıpkı şirketler gibi aynı amaca hizmet eder; ekolojik kriz derinleşmeye devam eder. Pazara yeni mallar girebilmesinin tek yolu budur

çünkü. Pazarın talep edenleri olduğumuz anda, yeni kitle olan bizler artık sosyal sorumluluk projelerinin nesnesi haline dönüşüveririz. Bu bir yanıyla da insanların kendi üretim ve tüketim alışkanlıklarıyla ve değer yargılarıyla hesaplaşmaktan uzak durmasıyla yakından ilgilidir. Toplumsal yaşamın köklü dönüşümünün getireceği yok olma korkusu, kendisini yeşil tüketimin göbeğinde bulur.

Bu korku kültürü devlet-sermaye ve toplum arasındaki ifade uzlaşmazlıklarını da doğurur. Doğanın kendi kendini yeniden üretmesi ve toplumun kendi kendini yönetebilir kılması için gerekli irade açığa çıkmaz, susturulur. Bu noktada da liberal illüzyonun demokratik maskeleri bizlere çözüm olarak sunulur.

Maskelerimi de Tepe Tepe Kullan!

Devletin şiddetine uğrama “korkusu” içerisinde sisteme getirilen eleştirilerin, bilinçlere yerleşmiş sistem içerisinde yapıyor olması, bireysel ve örgütlü ekoloji mücadelelerini de bazı çıkmazlara sürükler. En temel çıkmaz ise çelişkiyi aradığımız noktada başlıyor. Sermaye-devlet karşısında doğa ve emeğin özgürlüğünü işaret ettiğimiz her noktada, çevrenin siyasete bulaştırılmaması savunusu aslında bu korku halinin de en önemli göstergesi. Çünkü bireyler, geri çekilmeye, direnişlerini bölmeye ya da en azından yürüttükleri mücadelenin adını koymamaya mahkûm ediliyor. Genel bir toplum çıkarının korunması iddiası, temel çelişkinin devletle toplum arasında yürüdüğü teziyle süsleniyor. Mücadelelerin ayrı ayrı termik santrallere, HES’lere, GDO’lara, nükleer santrallere, altın madenlerine, nikel madenlerine karşı oluşturulmasını, doğa sömürsünü emek sömürsünün uzağında konumlandırılmadığını söylediğimiz her anda, “çevrenin korunmasında toplumun genel çıkarı vardır!” yanılması göğüslenmiş oluyor. Oysaki toplumun genel çıkarı ile özgürlükleri geliştirecek olan toplumsal kesimlerin genel çıkarı ve özgürlükleri birbirinden farklıdır. Bir su şişeleme fabrikasının su ile ilgili çıkarı ve özgürlüğü ile suyun kaynağında ya-

şayan köylünün suyun korunmasındaki çıkarı aynı ve ortak değildir.

Ama bir kez, genel çıkarı savunmak adına ekoloji mücadelesi, sömürülenlerle birlikte hareket etmeyi eksen olarak yitirdiğinde, hemşerilik zeminine sıkışmış yerel örgütlenmelerle varlık bulmaya çalışır. Tam da mücadele ettiğimiz kapitalizm sarkaçlarından biri olan milliyetçiliğin mikro kısmını besleyerek, onu yeniden üretir. Yerele hap-solan örgütlenmelerin, mikro-milliyetçi yapısı kapitalizmle doğru orantılı olarak savaş, devlet terörü, militarizm gibi unsurları tekrar hayata geçirmesi bakımından -doğal olarak kapitalizme karşı bir mücadele olması gereken- ekoloji hareketini daha temelden sarsar. Uluslararası sermayenin, teoride ve pratikte kurduğu hukuk düzeni ile devletin koluk gücünü arkasına alarak gerçekleştirileceği bir ticari faaliyete karşı, yapılacak olan eylemlerde milli sembollerin kullanılması, zaten kapitalizmin yaratmış olduğu ulus-devlet algısının milli reflekslerini yüce yaratıcısı kapitalizme karşı kullanmak gibi ironik bir durumu da o anda işaret ederir.

Bir yönüyle de ekoloji mücadelesi bir öz örgütlenme, eşitlik ve özgürlük programı olmaktan çıktığı ölçüde, ekolojik krizi kapitalist devlet aygıtına içkin olarak görme gerçeği atlandığında mevcut sistem partileri üzerinden bir ekoloji muhalefeti yürütmek de meşrulaştırılır.

Uzmanlıklara ve bölgelere bölünmüş, üstelik etrafı milliyetçilikle örülür bir ekoloji hareketi bu aşamada ataerkil ve dolayısıyla hiyerarşik bir yapılanmayı da beraberinde getirmektedir. Çünkü, kapitalizm kendisini "doğaya hükmeden erkek" üzerinden patriyarkal egemenliğiyle de birleştirmektedir. Statütökocu, hiyerarşik şekillerdeki bu yerel örgütlenmeler kadınların, lezbiyen, gay, biseksüel, transeksüel bireylerin toplumdaki varlığını görmezden gelen/dışlayan bir süreç olarak aslında kapitalizmin egemenlik döngüsü ezberlerini bu sefer de heteroseksist yapı üzerinden devam ettirmektedir.

Yoksa Hala...!

Emek ve doğa, bir bütün olarak, insanların varlık koşuludur. Çünkü, insanı

kendi emeğine ve üretim sürecine yabancılaştırarak egemenliğini kuran sermayenin, aynı zamanda *doğa* olan her şeyi "doğal" birer hammadde kaynağı haline dönüştürmesi, bizi "doğal olarak" şu sonuca götürmelidir: emek ve doğa sömürsü eşzamanlı işleyen bir süreçtir. Nitekim maden şirketleri ucuz işgücü olarak taşeron işçi çalıştırmakta, her yıl binlerce işçi maden kazalarında ölmektedir. Tuzla'da ölen işçiler, Amasra termik santralinde ucuz emek olarak kullanılıp atılan Çinli köleler gerçeği de karşımızda durmaktadır⁸. Bu anlamda diğer işçi direnişlerini de yalnızca emek sömürsüne bir karşı duruş değil, doğa sömürsüne bir karşı duruş olarak örgütlemek bu eşzamanlı işleyen süreç⁹ bakımından çoğunlukla kaçınılmazdır. Emek sömürsüne karşı çıkarken, doğa sömürsünü geri plana atmak; insanca yaşamı kapitalizme karşı savunmak anlamında çelişkili görünmektedir. Bu yüzdendir ki ekoloji, yedeklenen siyasetlerle sürdürülemez katar kadar önemli, komisyon ya da parti sıfatı olamayacak kadar birincildir, öncüdür.

Artık çevreci ya da projeci bir STK mücadelesi, toplumsal mücadelenin süsü olarak hareket etmenin ötesine geçmek kaçınılmaz bir zorunluluktur; ama aynı zamanda ekoloji mücadelesini yerel hareketlere indirgeyen, köylü taban hareketleri olarak gören anlayışın da tarihsel sınırını görmek gerekir. Kapitalizme karşı verilen ekolojist mücadelede, ekolojik krizin patlama noktaları etrafında örgütlenme ihtiyacı ise acildir. Kapitalist üretim biçimleri ortadan kaldırılmadıkça, toplum ve doğa arasındaki ussal ve sürdürülebilir ilişki imkânsız görünmektedir. Marx'ın işçi sınıfının durumuna dair "*Işık, hava vb.-en basit hayvana temizlik- insan için ihtiyaç olmaktan çıkar. Pislik-insanın bu kokuşması, uygarlığın lağımı insanın hayat unsuru haline gelir. Doğal olmayan evrensel ihmal, kokuşmuş doğa, insan için bir hayat unsuru haline gelir*"¹⁰ tasviri artık insanlığın şimdiki ve gelecek zamandaki yaşam biçimidir¹¹. İnsan-doğa arasındaki temel ilişkinin aşılacak¹², doğanın bir parçası olan insanı yeniden özüne döndürebilmek özgür bir örgütlenmenin yaratılmasıyla müm-

kündür. Özgür bir biçimde kurduğumuz mücadelemizi anti-statükocu, anti-heteroseksist mekanizmalar üzerinden yürütmek, bunu yaparken sistem ezberlerine hapsolmemek, kalkınma ideolojisine karşı net bir tavır belirleyebilmek, emeği ve doğayı özgürleştirmek için ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışmak bizim aynı zamanda gelecek kuşaklarımıza karşı da bir yükümlülüğümüzdür.

Bu sebeple kapitalizmin sebep olduğu ekolojik maliyetlere yeşil bir süs verilerek¹³ yeni kâr alanları yaratılmasına, demokrasi ve insan hakları adı altında gizlenen gerçeklerin liberal illüzyonuna karşı, özgürlükçü ve eşitlikçi siyasi bir düzen talebini barbarlığın kiyısında öne sürmek, bizi karşı tarafa, yani mümkünlerin kiyısına da çıkartıyor.

Merkezileşen bir barbarlığın karşısında gerçek anlamda doğayla birlikte özgürleşmek içinse bir kolektif yaratmak gerekiyor. Bu kolektif, bugün en yakın tehlike olan liberal pazar ekonomisi ve siyasal olağanüstü halin karşısında, en geniş cephe ile mücadeleyi örgütleyebildiği oranda toplumun yeniden inşası için yeni bir kurucu irade fikrine o kadar yakın olacaktır.

Çünkü; "*Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler...*"¹⁴

Kaynakça

- 1 LOWY, Michael, "Ekososyalist Bir Etik için", s.1.
- 2 <http://www.evrensel.net/04/03/17/ekonomi.html#1>,
- 3 <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=77929>, 2003.
- 4 RG 27621, 24.06.2010.
- 5 Daniştay 6. D. 13.5.1997, E.1996/54777, K.1997/2312.
- 6 İzmir 1. İdare Mahkemesi, 23.1.2002, E.2001/239.
- 7 Taşkın ve Diğerleri/Türkiye, 10.11.2004, para. 136.
- 8 BARKA, Ertuğrul, "Tükiye'de Çalıştırılan Çinli Köleler Köleliğimiz Olacak", http://www.izmirizmir.net/bilesenler/koseyazilari/yazi.php?yazi_no=1341, 21.03.2010.
- 9 ÖZKAYA ÖZLÜER, İlgün, "Ekososyalizm Nedir Ne Değildir?", <http://www.ekolojistler.org/ekososyalizm-nedir-ne-degildir-ilgin-ozkaya-ozluer.html>, 19.11.2009, s.2.
- 10 MARX, Karl, Early Writings, 359-60 aktaran: J.B.FOSTER, Marx'ın Ekolojisi, Ankara, 2001, s.113.
- 11 YİĞİTER, Cenk, "Marksizmde Ekoloji", <http://www.ekolojistler.org/marksizmde-ekoloji-cenk-yigiter.html>, 04.10.2006, s.7.
- 12 ÖZLÜER, Fevzi, "Marksizm ve Doğa", <http://www.ekolojistler.org/marksizm-ve-doga-fevzi-ozluer.html>, 04.10.2006, s.4.
- 13 LOWY/KOVEL, "Ekososyalist Bir Manifesto", <http://www.ekolojistler.org/ekososyalist-bir-manifesto-joel-kovel-michael-lowy-cev-emre-erg.html>, 10.10.2006, s.2.
- 14 AYHAN, Ece, Mor Kühani.

Hukukun Siyaseti, Siyasetin Hukuku

Arif Ali Cangı

Yaşar Kemal, “Kapitalist sistem doğayı nasıl değiştiriyor? Diye, düşünüyor ve sorular soruyorum” diyor. Bu sorudan hareketle birkaç önermede bulunalım. İnsan doğanın bir parçası ve giderek ona yabancılaşıyor. Eğer insan doğa ile ilişkisini keserse, merhamet de insanla ilişkisini keser. Kültür dediğimiz, insan-doğa, insan-insan ilişkisinin toplamından ibarettir. Bu kültürdür. Siyaset de bu nedenle kültürün bir görüntüsüdür.

Buradan günümüz egemen hukuk algısını tanımlamak gerekirse, üretim ilişkilerini düzenleyen, belirleyen, iktidarı elinde tutan sınıfların toplum-doğa ve devlet arasındaki ilişkileri normlarla belirleme ve düzenleme aracına indirgenmiş durumda. Bu anlamda da hukuk, bu zeminde belirlenen ve sınırlılıkları olan bir mücadele alanıdır. Siyaset ise, toplumda yaşayan insanlar arasında bir çatışma ve ortak çıkarlar yararına uğraş ve dolayısıyla insan-insan ve insan-doğa ilişkileriyle belirlenen bir zeminde hareket eder.

Doğası gereği kapitalizm saldırgan-dır. İnsanı ve doğayı sömürür. Burjuva demokratik devletlerinin kuralları da onun bu sömürücü karakteri karşısında duramaz. Bir süre sonra da her türlü demokratik görünümülü devlet, diktatörlük karakterini dışa vurur. Özellikle, neoliberal dönem bu saldırganlığı daha da arttırdı. Kamunun koyduğu kuralların serbestleştirme biçiminde hukuk normlarına dönüşmesi bu saldırganlığı çiplaklaştırdı. Özelleştirme politikalarının sonucunda oluşturulan kurullar ve sitem, sermayenin serbestisini sağlamak üzere toplumu örgütüyor. Yasal düzenlemeler, serbesti rejiminin sermayenin saldırganlığının gelişmesine yol açıyor. Örneğin Maden yasası ile ilgili getirilen rejim bu dönüşümün en açık biçimde algılanmasına yol açıyor. Bu yasa ile bir kurul oluşturuluyor ve DPT'nin bağlı olduğu bakanlığa bağlı olarak, bakanlardan oluşan bir kurul, yatırımların öncelikleri konusunda karar vermesi gereken bir kurul. Ma-

dencilik ile diğer yatırımlar çatışırsa öncelik madenin işletilmesinin esas alınmasını kurallaştırıyor. Diğer kamu yatırımlarına ise sonra geçilecek ve bu “kamu yararı” yerine geçecek ve kamusal her güç bu doğrultuda kullanılacak. Maden işletmecisi eğer engellenirse, yaptığı harcamaların diğer kamu yatırımı yapan birim tarafından karşılanmasını öngörüyor. Eğer diğer yatırım öncelik kazanmışsa, madencilerin o ana kadar yaptıkları bütün masrafların karşılanması garanti altına alınıyor. Küresel sermayenin kendini nasıl garantiye aldığına açık bir biçimde görüyoruz. Bu günlere nasıl gelindi peki? 2004 yılında Newmonth CEO'su bu yasa'yı hazırlıyor denilmişti. Eurogold adlı madencilik şirketi de yatırımları için hukuki güvence istemişti. Bu güvence şimdi sağlandı.

Anayasa değişiklikleri bağlamında da benzer bir dönüşüm, ciddiyetle ele alınması gereken bir konu var. Bu pek tartışılmadı şimdiye kadar: Planlama başlığı altında Ekonomik Sosyal konsey, anayasal bir kurum haline getiriliyor. Bu konsey, sermayenin ekonomik ve sosyal politikalarının, devlet aracılığıyla, topluma nüfuz ettirilmesi için kullanılıyor.

Kurullara dayalı siyaset örgütlenmesi, giderek daha az demokrasi daha çok devlet ve daha çok sermayenin çıkarı anlamına geliyor.

Hukuk, dar anlamda egemenin çıkarını genel çıkarı haline getiren bir zemin haline getiriliyor. Örneğin, Bergama Ovacık altın işletmesinin kapatılmasına yönelik mahkeme kararı ardından, 1 gün sonra yargı kararını bertaraf etmek üzere Ecevit hükümeti kararname ile bu kararı etkisiz kıldı. Madenciler tekrar çalışmaya başladı, kararname tekrar iptal edilince ise bu sefer yeniden Bayındırlık Bakanı'na ABD şirketi adına bir mektup yazdılar. İmar planlarının yeniden düzenlenmesi için İzmir Valiliği'ne ayrıca bir yazı yazıldı. Ezcüm-

le, Şirket çıkarı söz konusu olunca, köylünün hukuku da mülkiyet hakkı da tanınmıyor. Orada korunan güçlülerin mülkiyet hakkıdır. İdare Mahkemelerinin kararları bu şirketlerin önündeki en önemli engel olarak görülüyor, şirketler uzmanlık mahkemesi istiyor. Devlet, şirketlerin istediği yasaları çıkarıyor. Ana akım medya ile kamuoyu oluşturuyorlar. Devlet kurumları da onlara hizmet ediyor.

Tabi bu süreçte sendikaların durumu da önemlidir. Ekoloji hareketleri mutlaka sınıf mücadelesi ile buluşması gerekir diyoruz ama hangi sınıf mücadelesi ile buluşacak? Sendikalar dar sınıf savunucusu mu olacak yoksa emeği/doğayı mı savunacak? İşçi sendikaları kendi işçisinin iş hakkını korumak için bu doğa mücadelelerine karşı duruyor. Oysa bizler hem emek hem de doğanın haklarını savunuyoruz. Sendika seçimleri öncesinde maden şirketleri işçileri etkiliyor. Oylama maden şirketi yararına nasıl sonuçlanması isteniyorsa, buna göre sendikal bürokrasi teşkil ediliyor. Maden işlerinde çalışan işçiler oraya oy vermezseniz işinize son verilir deniliyor. Doğaya uyumlu kültür, doğa ile uyumlu siyaset için sendikaların politik olarak dar bir ekonomik çıkardan bakması, sendikalar hareketi de geriletıyor. Türkiye'de işçi kıyımının önünün alınması, sendikaların şirketler karşısında doğanın ve emeğin haklarını savunması ile mümkün olacak. Çünkü yok olan doğanın maliyeti, emekçilerin omuzlarına yıkılıyor. Daha iyi yaşam koşulları isteniyorsa, suyu, havayı kirletmeyen, hukuku kendi çıkarlarını savunan bir mekanizma haline getiren anlayışa karşı örgütlenmek gerekir, sendikal çıkarlar şirketlerin çıkarı demek değildir.

Hukukun ve siyasetin doğa ile uyumlu bir yaşam tarzını geliştirebilmesi için; siyasal mücadelenin eşitlikçi, adil, barışı savunacak özgürlükçü tarzlarının geliştirilmesi gerekir.

Niyamgiri'nin Hikayesi: Politik Ekolojiyi Kur(tar)mak

Ethemcan Turhan

Sizleri iki kişiyle tanıştırmak isterim. Bunların birincisi Anil Agarwal, 57 yaşında. Londra bazlı Vedanta Resources adlı şirketin sahibi, iş hayatına Mumbai'de atık metal toplayarak başlamış, kişisel zenginliği 6.4 milyar ABD doları. Anlayacağınız tam bir başarı öyküsü, çöplükten krallığa. Şirketi özellikle Hindistan, Zambiya ve Avustralya'da yoğunlaşan alüminyum, boksit, çelik ve çinko madenciliği alanında faaliyet gösteriyor. Şirketin yıllık büyüme hızı %21. Websitelerinde bahsedildiği üzere Hindistan, Çin, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu'da da operasyonlarını büyütmeye hedefli içerisindedir.

Sizi tanıştırmak istediğim diğer kişi ise Lado Sikaka. 42 yaşındaki Sikaka ise Hindistan'ın Orissa eyaletinin Niyamgiri Dağı eteklerindeki ormanlarda yaşayan Dongria Kondh kabilesinin eğitim görmemiş bir üyesi. Dahası metal ve madencilik sektörüyle ilgisi de Agarwal gibi uzun yıllara dayanmıyor. Son 7 yıldır bu işin içerisinde ama tahmin edebileceğiniz gibi terazinin öbür ucundan. 7 yıl içerisinde defalarca gözaltına alınmış, en son Ağustos ayı başında 4 gün keyfi olarak gözaltına alınmış, işkence görmüş ve Arundhati Roy'un 29 Mart 2010 tarihli "Yoldaşlarla Yürümek"^{**} başlıklı uzun yazısında etraflıca bahsettiği Orissa'nın Maocu isyancıları, Naxalistlerle ilişkili olduğuna dair sahte belgeler imzalatılmaya zorlanmış.

Benzer hikayeleri duymuş olanlar için şaşırtıcı değil belki ama duymayanlar için konuyu biraz daha açalım, bu iki kişinin yolları tam da Niyamgiri'nin eteklerinde kesişiyor. Hindu felsefesinde Veda'nın (bilgelik) son amacı/hedefi anlamına gelen Vedanta'nın Niyamgiri'ndeki hedefi de kapitalist rasyonalitenin son hedefi olan "kaynakların bütünüyle harcanmadan/is-

raf edilmeden kullanılması" yönünde. Vedanta, Hindistan'ın büyük kısmında yerel halkları şirketlerle karşı karşıya getiren madencilik faaliyetlerini Niyamgiri'nin boksit kaynaklarıyla artırarak bu "rasyonel" düşünceyi hayata geçirmek peşinde. Agarwal'ı Sikaka ile karşı karşıya getiren de tam olarak bu. Sikaka'nın üyesi olduğu Dongria Kondh kabilesi en temel kamu hizmetlerinin dışında ve altyapısı olmasına rağmen gelmeyen öğretmenlerden müzdarip bir okula sahip bir topluluk. Buna rağmen Vedanta'nın getirdiği "kalkınmacılığa" bölgenin kutsal toprakları olduğu ve bunu herhangi bir bedelle satmayacakları savıyla karşı çıkıyorlar. Maden açılmadan önce yasadışı olarak alüminyum rafinerisinin kurulduğu yakın kasaba Lanjigarh'da ise durum biraz farklı. Fabrikada çalışanlar 8000 kişinin "kutsal saydığı" bir dağın bozulması için burada yaşayan 20.000 kişinin refahının ve geleceğinin tehlikeye atıldığını öne sürüyor ve bunu Dongria Kondh üyelerinin eğitimsiz olmasına bağlıyorlar.

Sikaka'nın fendinin Agarwal'ı yendiği nokta burası zira 7 yıllık mücadelenin sonunda Hindistan hükümeti, Vedanta'ya verilen madencilik iznini geri çekiyor ve 24 Ağustos 2010'da Çevre Bakanlığının yayınladığı bir genelge ile şirketin bölgede yaşayan yerel halka yönelik "şok edici" ve "utanmaz saygısızlığı" sebebiyle operasyonlarının yasaklandığı belirtiliyor. Vedanta'nın alüminyum operasyonları direktörü Mukesh Kumar'a göreyse bu durum "bu kadar çok fakir insan varken kaynakların kullanılmamasının mantıksızlığına" işaret ediyor^{**}.

Açılmasıyla binlerce kişinin içme ve kullanma suyunu zehirleyeceği belgelenmiş olan Niyamgiri'deki bu durum ge-

lişmekte olan dünyanın geri kalanı için de bilinmeyen bir hikaye değil. Kendi iddialarına göre yoksulluğu bitirmek ve refah getirmek amacıyla yola çıkan şirketler, kendileri için kar yaratırken yerel halk için daha fazla yoksulluk, daha fazla kültür kaybı ve daha fazla sosyal kutuplaşmaya yol açıyorlar. Kalkınmacılığın karşısında duranlara ise bir an bile tereddüt etmeden "kutsalını ne kadar paraya satarsın" sorusu soruluyor. Bu noktada Dongria Kondh'lardan öğreneceğimiz çok şey var zira insan onuru parayla satılık değildir. Türkiye'nin dağları, tepeleri, dereleri de öyle.

Türkiye'de "HESlere, termik santrallere, nükleere karşı çıkanlar elektrik kullanmasın" diyenler, Hindistan'da hayat kaynakları olan ormanlar ve dağlar traşlanarak açılacak madenlere karşı çıkanlara "Karşı çıkıyorsanız aç ve açıkta kalacaksınız." diyenlerdir. Agarwal'ların yüzleri bizim buralarda HES'lere karşı çıkanlara tezek yakmayı öğütleyen Ağaoğlu'dur. Bu yüzden de yerelden küresele kurmamız gereken mücadele çok boyutlu ve içiçe geçmiş olmak durumundadır. Kalkınmacılığın "insani", "sürdürülebilir", "rasyonel" ve "boşa gitmesinci" yüzüne karşı ekolojik dayanışmayı ve hak temelli taleplerle onurumuzu ayakta tutmak böyle mümkün olacaktır. Vedanta'nın sahibi ile aynı soyadı taşıyan Lanjigarh sakini Manesh Agarwal'a göre hükümetin maden lisansını iptal etmesi "ne çevresel ne insani tamamen politik bir karar". Söylediklerinde doğruluk payı var. Ekolojik bir dünya hayal eden bizlerin de meseleyi tam bu düzleme, politikaya çekmemizin gerekliliği de bundandır. Ekolojiyi politikleştirmemiz gerekiyor. Agarwal'lara karşı Sikaka'ların mücadelesinden birşeyler öğrendiğimizi göstermenin yegane yolu sanırım bu.

* Roy, A. (2010) Walking with the Comrades. <http://www.outlookindia.com/article.aspx?264738-0>

** El Pais. 29.08.2010. "Avatar existe en India" http://www.elpais.com/articulo/sociedad/Avatar/existe/India/elpepisoc/20100829elpepisoc_2/Tes

Su Kullanım Anlaşmalarına Direniş Gerekiyor

Bora Sarıca

Muğla- Fethiye ismini pek çok kez duyduğunuzdur. Ölüdeniz, Kelebekler Vadisi, Saklıkent Kanyonu ile...Tarihi Likya Devleti'nin başkentidir Fethiye. Işık uygarlığıdır. Likya...

Kelebekler Vadisini ise gidenler bilir. Binlerce kişi gelir her yıl. Vadiye vardığınızda size mutlaka şelaleden bahsedeceklerdir. Kırk dakika yürürsünüz sonrasında iki metreden düşen ip gibi akan bir su görürsünüz. İşte olup olacağı odur. Ancak kafanızı kaldırın ve kayalıklara çevirin. İkiyüz metrelik kurumuş şelale oyuğunu görün. Kelebek göreceğinizi ise hiç ummayın..

Türkiye'nin dört bir yanı yeni hidroelektrik santral yapımları ve su kullanım anlaşmalarıyla su şirketlerin denetimi altına girmek üzere. "Saklıkent Koruma Platformu'nun "ismini aldığı Saklıkent Kanyonu ve Saklıkent Milli Parkı Muğla İli Fethiye İlçesi ile Antalya İli Kaş İlçesi sınırları içerisinde, Eşen çayının bir kolu üzerinde yer almaktadır. Yüzyıllar içerisinde su ile şekillenerek doğanın armağanı olan tarih mirası bölge, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış. medeniyetlerin kuruluşuna hizmet etmiş su ile yaşam bulmuştur. Şimdi ise sermayenin hizmetinde bir ticari işletme olarak düşünölmektedir. Bölgenin isminin kullanılmasının yegâne amacı Türkiye Devleti'nin enerji politikasının ne derece de yanlış olduğuna dikkat çekmekten ibarettir. Diğer taraftan Eşen Çayı üzerinde 9 adet, yan dereler üzerinde 3 adet, Kargı Çayı üzerinde 1 adet hidroelektrik santral çalışması var. Fethiye yakınında Mendos Dağı eteklerinde bir adet HES ise çalışıyor. Bu hesaba göre Fethiye ilçe sınırları içinde biri faal halde, 13 tanesi yapılmaya çalışılan toplam 14 hidroelektrik santral çalışması bulunmaktadır. Fethiye'de doğa şantiye alanı olacaktır. Muğla bölgesinde ki tarımsal ve ekolojik yaşamı alt üst edecek olan hes

projeleri konusunda matbu su kullanım anlaşmaları ile şirketlere tanınan imtiyazlar ile bölgenin su varlıkları yok edilecektir. Su kullanım anlaşmaları neredeyse akan her suyun mülkiyetinin şirketlere devri, doğanın kapitalizmin vahşi cenderesinin içinde yok olmasının devlet tarafından teminat altına alınmasıdır. Kısaca, HES'lerin yapılma nedeni, en basit ifade ile suya el koyarak onu ticari bir mal haline getirmektir. Su kullanım anlaşmaları ile kamu yönetimlerinin su sektörüne yatırım yapacak şirketlerin kârlarını garanti altına alma ve karşılıklarına çıkabilecek riskleri en aza indirme görevi verilmektedir

Bölgenin sosyal ve ekonomik gelişme politikaları önemsenmeden yapılan bu anlaşmalarla suyun ticari kullanımının ön plana çıkartıldığı ortadadır. Suyun ticari bir mal olarak şirketlere devrinin öngören bu anlaşmalar yapılmadan önce bölgenin sosyal ve ekolojik değerleri göz önünde bulundurulması gerekir. Oysa ki, ne köylerin bu süreçten nasıl etkileneceği araştırılmış ne de bu anlaşmalar sonucunda bölgenin ekolojik değerlerinin ne olacağı hususunda bir çalışma yapılmıştır. Daha da önemlisi her ne kadar pratik faydasından çok uzak olmasına rağmen bir çok su kullanım anlaşmasından önce bölgede ÇED süreci başlatılması gerektiği Danıştay kararlarına da yansımış olmasına karşın, bu kararların görmezlikten gelinmektedir. Yeterli araştırma yapılmadan su kullanım anlaşmalarının imzalanması canlılığın temeli olan suyun şirketlerin denetimine sunulması, yürürlükteki mevzuatta çevre hukukuna, canlıların yaşama hakkında, temel hak ve özgürlüklere, uluslar arası anlaşmalara ve en önemlisi insan ve diğer türlerin yaşama hakkına aykırıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş

Milletler'ce dahi kabul edilen, suyun insanlığın temel hakkı olduğuna yönelik anlaşmaya çekimser oy kullanması manidardır. Her ne pahasına olursa olsun insanın ve doğanın kapitalizme arzını, kar hırsının dünya üzerinde yaşayan bütün canlı haklarından üstün gelmesini kabul etmiyoruz. Türkiye de Kapitalist politikalar, insanlık için yavaşsalsal öneme sahip olan "suya" erişimi bir hak olmaktan çıkarmak istemektedir.

Dereler üzerinde mülkiyetin sermayenin eline geçmesine yönelik siyasal iktidar uygulamaları hızlanırken, görülmeye gereken derelerden enerji değil finansal değer elde edilmek istenmektedir. Eli çantalı tacirlerin banka cüzdanlarına sığması için dereler alınıp satılır kılınmıştır. Bu bağlamda önümüzdeki dönemde hızla yaygınlaşacak olan bu saldırıya karşı hem yerelde güçlü örgütlenmeler inşa etmek hem de bu örgütler arasında bağları güçlendirmek zorundayız.

Saklıkent bölgesinde de bu bağlamda mücadele ediyoruz. Platform kuruluş aşamasından bu yana birçok toplantı yapmış hemen hemen civardaki her köye gidilmiştir. Köylüyle, yerel halk ile dayanışma içerisinde olmak bu süreçte oldukça önemlidir. Ancak yeterli olmayacağının bilinciyle daha fazla katkı ile Muğla bölgesinin ekolojik değerlerinin korunması açısından tüm duyarlı toplum kesimlerinin ve halkımızın sürecin parçası olmaları gerekmektedir.

Unutulmasın ki mücadele konusu edilen yaşamlarımızın şirketlerin eline geçip geçmeyeceği meselesidir. Yöre ile birlikte Türkiye'nin dört bir yanında yok edilen derelerin, binlerce canlının, köylerinden göç ettirilen ve suları ellerinden alınan on binlerce insanın vebalini almak istemeyenler bu su kullanım anlaşmalarını iptal etmelidir...

Dersim'e Barajlardan Bakmak

Servet Gün

Dersim'e barajların yapılacağı söylentisi yöre insanını bir süredir tedirgin ediyor. Sonunda barajlardan biri yapıldı, su tutulmaya başlandı. Yöre halkı hiç istemese de baraj suyu bir yılın misali kentten içine kadar sokuldu. Huzursuzluk ve tedirginlik yerini artık kızgınlığa bırakmış durumda. İnsanlar kızgın; çünkü üzerine ağıtlar yaktıkları, kamlar söyledikleri, çiroklar dillendirdikleri ve geçmişin güzel, kederli, acı günlerini inatla bugüne taşıyan ve yüzyıllardır akan Munzur "darda" ve artık akmıyor.

Yapılan ve yapılması planlanan barajların kentte nasıl algılandığını, kentlilerin ne düşündüklerini ve sorulursa neler söyleyeceklerini merak ettik. Gerçekten de Munzur salt bir akarsu mudur Desimliler'in gözünde? Nasıl bakıyorlar tüm bu olup bitene?

Dersimli'nin doğasına, toprağına olan saygısını, tutkusunu hangi söz ifadesinde edebilir ki? Munzur, Dersimli için sözün bittiği yerde akmaya başlar... Munzur öyle bir tutkudur ki yüreklerimiz arındığı, adaklarımızın adandığı, dualarımızın edildiği, yeminlerimizin verildiği... Munzur, Dersimli'nin kutsalı, tarihin tanığıdır... Munzur, şimdiki akibeti belli olmayan bir yola çıkmış sessiz ve çaresiz. Tıpkı 38'lerdeki gibi sessizliğe bürünmüş. O zaman önce insanların sürdürdükleri topraklarından Munzur'un, sahipsiz bıraktılar. O zaman bile şimdiki kadar sahipsiz değildi, şimdiki kadar çaresiz... Munzur Vadisi üzerinde baraj yapmayı planlayan bu zihniyetin amaçlarını az çok biliyoruz: Dersim'i insanlaştırarak, bölmek, yok etmek... Jaru Diyar'ın memleketi için akmalı Munzur... (Sakine Özal).

Ne yazık ki daha yedi yerinden kelepeçelenecek Munzur'um. Bu temiz su, üstündeki bu kirli elleri, çamurlu elle-

ri temizleyemiyor; belki de bundandır suskunluğu... Ona takılan her kelepeçe bana da takılıyor. Artık eskisi gibi gülemiyorum. Yazdığım her şiirde o var... Hiç hak etmiyordun bu yapılanları. Önce kanalizasyon suları akıtıldı, bu yıkmadı onu. Ama bu son atak, onu ayakta tutmaya yetmedi... (Dilan Tükle).

Munzur öyle soğuk, öyle anlamsız, cansız duruyor ki artık... Sudan bir örtüyle örttüler Munzur'u. Tıpkı kazada ölen birinin üzerine atılmış gazete parçası gibi. Sanki Munzur'un değil de mazinin önü, Munzur efsanesinin önü kesilmiş, Dersim'in önü kesilmiş... Bir halka karşı yapılmış bir ayıptır. Bir halkın değerlerini hiçe saymaktır. Bu ilk de değil. Dün Hasankeyf'ti. Bugün Munzur oranlı Yarın kim bilir neresi... Gerçekten bu kadar kolay olmamalı. Ovacık'tan değil, tarihten akan bir değer, bir sembolün önünü kesmek... Geçmişimizi, tarihimizi unutmamızı istiyorlar (Naif Baykal).

Bir Tuncelili olarak bu beni gerçekten çok üzüyor. Daha önceleri görmeye alıştığımız akan Munzur Çayı'mıza ne yaptılar böyle! Önüne duvar örüp, hapsettiler adeta... Sular altında araziler, ağaçlık alanlar, piknik alanları, en önemlisi bizim, yani Alevi kesiminin kutsal saydığı ziyaretler kaldı... Geçmişten günümüze, bizim insanlarımızın gidip buralarda mum yakıp ibadet ettiği, kurban kesip dua ettiği, niyazlar yapıp dağıttığı bu yerler şimdi yok, hem de çok acı bir şekilde yine bizim topraklarımızdan çıkan Munzur suyuyla yok edildi... (Nuray Ferhat).

Baraj yaptılar. Halen de devam ediyorlar. Baraj! Ne tuhaf bir kelime. İnsanın içini acıtıyor, kanatıyor (İmren Gülerdoğan).

Yukarıda Dersimliler'in/Dersim'de ya-

şayanların anlattıkları gibi, Baraj, "o tuhaf kelime", Dersim'in yok oluşu demektir. Yöre insanının gözünde barajlar, yok oluşun hikâyeleridir. Peki, ama bu hikâyelerin hikâyesi nedir?

Baraj ve HES Projeleri

Uygun ve sürdürülebilir bir enerji kaynağı olduğu ilgili literatürde tartışmalı olan barajlar, ekolojik ve sosyal etkileri bağlamında tartışma götürmez bir biçimde sınıfta kalmış durumda. Yetkililer planlarına bağlı kalırlarsa eğer, Dersim'e toplam on dört baraj ve hidroelektrik santral (HES) inşa edilecek. Yapılmak istenen toplam on dört* baraj ve HES, sadece Munzur Suyu Vadisi üzerinde yer alacak olup burayı etkilemekle kalmayacak; aynı zamanda, Pülümür'den uzanan Harçık Çayı Vadisi, Mercan Suyu Vadisi ve Peri Suyu Vadisi de baraj ve HES yapımlarından etkilenecektir.

Baraj ve hidrolik santrallerden oluşan projelere 1960 yılında başlanmıştır.** Projelere, 1967 Fırat Havzası İnkişaf Raporu'nda yer verilmiştir. Projeler, altı adet barajı ve sekiz adet HES'i içermektedir. Bunlardan Mercan Hidroelektrik Santrali ve tesislerinin inşaatı tamamlanmıştır. Uzunçayır Barajı Hidroelektrik Santrali'nin yapımı tamamlanmış ve bu baraj, şu sıralarda su tutmaya başlamıştır. Akyayık Barajı ve HES'i, Kaletepe Barajı ve HES'i, Bozkaya Barajı ve HES'inin master planları yapılmış; Pülümür Barajı ve HES'inin ise ihalesi tamamlanmıştır. Bunlardan Konaktepe Barajı ve Hidroelektrik Santralleri'ne ilişkin siyasi ve idari süreç, 2004 yılında tamamlanmıştır.

Konaktepe Barajı ve HES'leri gerçekleştirilirse, Munzur Vadisi Ulusal Parkı'ndan geriye hiçbir şey kalma-

* Yapılacak olan baraj ve HES'lere ilişkin farklı kaynaklar sekiz ile on dört arasında farklı rakamlar telaffuz etmektedir. Bu konuda resmi bir açıklama olmadığına göre, kurumsal bir sorumluluk ile hareket eden Munzur Koruma Kurulu'nun/Tudef'in verdiği rakamlar veri olarak kabul edilmektedir.

** Baraj ve HES projeleriyle ilgili aktarılan bilgi, büyük oranda, Tunceli Dernekler Federasyonu (Tudef)-Munzur Koruma Kurulu'nun, Cumhurbaşkanı'na sundukları 23.10.2009 tarihli rapordan aktarılmıştır.

Fotoğraf: Tayfun Ahmet Çekim

yacaktır. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yirmi iki kurumu tarafından ortaklaşa hazırlanan "Munzur Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı"na göre, "*milli parklar her nevi ilmi araştırmalara müsait olmaları yönünden taşıdıkları değer yanında, sosyal, kültürel ve turistik hareketlere imkan vermeleri bakımından da önem taşımaktadır.*" Keza aynı planda, Munzur Vadisi ile çevresinde yaşayan yaban hayvanlarının olduğu belirtilmektedir. Çengel boynuzlu ve bezuvar dağ keçilerinin,

ur keklığının ise neredeyse türlerinin tükenmekte olduğunu da yeniden vurgulamak gerekir.

Dersim'in yıllık su potansiyelinin neredeyse yarısının baraj göllerinde tutulacak olması, atmosferik dengenin bozulmasına ve iklimin değişmesine yol açacaktır* Sağlıklı bir doğada yaşama sorunu, küresel düzlemde yüzyılın başat sorunlarından birisidir. Kalkınma retoriği ile ortaya konulmuş enerji üretimine angaje yatırımların, geçmişte yikim aracı haline geldikleri görülmüştür

ve bugün de görülmektedir.**

Peki ama ülkeler ya da devletler son tahlilde ekosistemi yani tüm canlıları olumsuz etkileyen ve onlara zarar veren ve bazı türlerin de yok olmasına neden olan ve hatta binlerce yıllık tarihi mirası yutup yok eden bu projeleri neden geliştirir ve neden ısrarla uygulamaya koymak ister? Kuşkusuz tüm bu sorulara verilecek birden fazla cevap olabilir; verilebilecek tüm yanıtların çokluğunu, P. Carden'in "Belirleyici olan nereye bakıldığı değil; nereden

* Tunceli Üniversitesinde çalışan biyolog Biter'in konuyla ilgili, "Barajların canlılar üzerinde nasıl bir etkisi vardır?" şeklindeki soruya cevabı, aydınlatıcı olması açısından, özetle şu şekildedir: "(...)herhangi bir yapay müdahalenin olmasının canlılar üzerinde kaçınılmaz olumsuz etkileri oluşturacağı aşikardır... barajların, kısa vadede insan yaşamını kolaylaştırıcı etkileri göz önüne alınarak ve tamamen hatalı bir yaklaşımla geçici faydalardan bahsedilmesini bir yana bırakacak olsak bile sudaki biyolojik çeşitliliğin artacağını söylemenin ve bu bağlamda olumlu olduğunu vurgulamanın bilimsellikle bağdaşmadığı aşikardır. Buradaki en önemli sorun, bir bütün olarak doğaya insan merkezli (antroposantrik) yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Doğaya, doğa/canlı merkezli (biyosantrik) yaklaşımındaki sürece geri dönüşü olmayan hatalara sebep olmak kaçınılmaz olur." (biyolog Nermin Biter ile 11 Kasım 2009 tarihli görüşme)

** Kalkınma paradigmasının ideolojik bir manipülasyon ve sömürünün meşrulaştırılması açısından nasıl bir araç olarak kullanıldığına ilişkin olarak bakınız : (Başkaya, 2005)

bakıldığıdır” sözü açıklamaktadır.

Yeterli arkeolojik kazı* yapılmadığı için hangi tarihsel miraslarının sular altında kalacağı bilinmeyen Dersim’e nereden bakmalı; ziyaretleri ve kutsal yerleri suların altında kalacak, 100’ün üzerinde köyü, mezrası ve binlerce insanı göç etmek zorunda kalacak, insansızlaşacak ve bir viraneye dönüşecek Dersim’e nereden bakmalı!

Nereden çıktı şimdi bu barajlar! Yoksa bir vasiyet mi?

Nedenlerden birincisi, 1990’larda yürürlüğe koyulan ve bir “alan hâkimiyeti stratejisi” olan yeniden iskân politikasının sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Yeniden iskân politikası, bazı kaynaklara göre (Barmağık, 2009; Demirkaya, 2009) çok eskilere dayanan, 134 yıllık bir projedir.** Baraj ve HES projeleriyle “yeniden iskân politikalarının sürdürülebilirliği sağlanmaktadır” iddiası, dayanakları zayıf kabul edilse bile, projelendirilen ve planlanan tüm barajların hayata geçirilmesi ile iddianın gerçekleşmesini kaçınılmaz kılacak gibidir.

Tunceli Sendikalar Platformu’nun (*aktaran* Etten vd., 2009: 81) 1990-2000 yılları arasında boşaltılmış olan köylere ilişkin verdiği rakamlara göre, –bazı ilçeler için boşaltılan köylere ilişkin bilgi olmamasına rağmen– kayıtlara geçmiş boşaltılan köy sayısı 222’dir ve ilçe merkez köylerden kırk binin üzerinde insan yeniden iskân politikası sonucu yerinden edilmiştir. Barajların yapılmasıyla birlikte özellikle Ovacık, Pülümür ve Nazimiye’nin boşaltılan köylerinin sakinlerinin büyük çoğunluğunun geri dönme şansı ortadan kalkacaktır. Baraj gölleriyle birlikte, su altında kalacak ve bundan etkilenecek seksen dört köy ve yüzü aşkın mezra olacağı ifade edilmektedir (Demirkaya, 2009). Dolayısıyla, yapılacak baraj ve HES’ler, yaratacağı sonuçlar bağlamında nes-

nel olarak yeniden iskân politikalarının sürekliliğini sağlamanın bir aracına dönüşecektir ve bunu görmek zor değildir.

Baraj ve HES projelerinin sadece siyasal bir proje olmadığına da altını çizen nedenlerden ikincisi, sermaye birikim süreçlerine kaynaklık edecek olmasıdır. 17 Kasım 2009 tarihi itibarıyla su tutmaya başlamış olan Uzunçayır Barajı’nın yüklenici firması Limak İnşaat’tan Elda Elektrik AŞ’ye kadar yirmiyeye yakın yerli ve yabancı yüklenici firma, sermayelerini bu alanda üretken sermayeye dönüştürmektedir. Yerel ekonomiyle kıyaslandığında yaratacağı katma değer düşük olan baraj ve HES projeleri, yüklenici firmalar açısından oldukça kârlı olmaktadır. Bu arada, 2003 yılından itibaren Dersim coğrafyasıyla ilgilenen uluslararası bir madencilik şirketi olan Rio Tinto’yu (*Rio Tinto Iron Ore*) anmadan geçmemek gerekir. Rio Tinto, dünyanın birçok ülkesinde altın madeni işletmesi kurmuş küresel bir şirkettir (<http://www.riotintoironore.com/ENG/aboutus/index.aboutus.asp>).

Coğrafyanın insansızlaştırılması bağlamında yeniden iskân politikalarıyla Rio Tinto’nun amaçları örtüşmektedir. Altın aramak için tarım alanlarının çökertilmesi gerekir. Rio Tinto, Ovacık-Hozat-Dersim Merkez üçgeninde seksen bin hektarlık alanda arama ruhsatına sahiptir ve bu konuda çalışmalar yapmaktadır; arama-sondaj çalışmalarını ise, taşeron/komprador bir şirket olan Yeni Anadol Madencilik Sanayi (YAMAS) aracılığıyla sürdürmektedir. Çalışmalar sonucunda, şu aşamada, Ovacık ilçesi Topuzlu Köyü ve Karayonca Köyü, Hozat ilçesi Dikenli Köyü ve Dersim merkeze bağlı Geyiksuyu Köyü olmak üzere dört farklı noktada rezerv tespit çalışmaları bitirilmiştir; üretime geçebilmek için hazırlıklar tamamlanmaktadır.

İçinde yaşanan doğal çevre ile toplumsal hafıza arasında ve doğal çevrenin egemenlik altına alınması ile unutmada arasında doğrudan bir ilişki vardır. Toplumsal alandaki tahakküm ilişkileriyle doğanın ve kişinin iç dünyasının baskı altına alınması bir madalyonun iki yüzü gibidir. Yarattılmış olan maddi ve manevi değerlerden, doğal çevreden ve ekonomik faaliyet biçimlerinden isteksizce gerçekleşecek bir kopuş ile göç edilecek yerdeki göçmenlik durumu ve sınıfsal pozisyon arasındaki ilişki de böyle okunmalıdır.

Yüzlerce köy ve mezranın ve binlerce insanın yürütülen hegomonik projelerle zorunlu olarak yerinden edilmeleri/edilecek olmaları, dolayısıyla en temel geçim araçlarından kopartılarak mülksüzleştirilmeleri kendi içinde çeşitli sosyo-ekonomik sorunları barındıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Son tahlilde sosyo-politik saiklere bağlı olarak gerçekleşecek olan göç, salt bir mekânsal değişim olarak algılanmamalıdır. Göç, “göçzede”lerin sınıf konumlarını ve üretim ilişkilerini de dönüştüren bir toplumsal değişim süreci olarak anlaşılmalıdır. Göç ile birlikte topraklarından ve sahip oldukları tüm taşınmazlarından mülksüzleştirilerek kentlere sürülecek olan “göçzede”ler, işsizlik, barınma sorunu, yoksulluk gibi önemli sosyo-ekonomik risklerle karşı karşıya kalacaklardır.

Barajların Sosyal ve Ekonomik Etkileri

Barajlar üzerene daha önce yapılmış (Ecevit, 1996; Silier, 1976; Gökçe ve Parlak, 2005; Çağlar, 2003; Gökçe vd., 2006) çalışmaların da önemle işaret ettiği gibi, barajların etkilerinden başat olanı göç olgusudur. Göç, sonuçları itibarıyla hem sosyolojik hem de ekonomik bir olgudur. Ecevit (1996: 77-78), barajlar projesiyle birlikte zorunlu olarak göç edecek olan köylü

* Projeler planlanırken ve uygulama kararları verilirken, Dersim’de arkeolojik bakımdan yüzey araştırması ile arkeolojik nitelendirme ve derecelendirme yapılmamıştır. Arkeolojik araştırma yapılmamasına rağmen, Keban Baraj Gölü Havzası’nda yapılmış olan araştırmalar sırasında Pulursak Yolu (Pülümür Yolu) Kazısı’ni yapan Kılıç Kökten’in çevrede sürdürdüğü yüzey araştırmalarında, paleolitik döneme ait çok sayıda kaya sığınaklarına, ışık yerlerine ve düz yerleşmelere rastladığı, bölgenin, Paleolitik Dönem (Yontma Taş Çağı) açısından çok zengin olduğu bilinmektedir (Tuduf, Rapor).

** 1877-78 Rus-Osmanlı savaşında devletin asker ve vergi isteğini geri çeviren Dersim’i ikna etmek üzere padişah tarafından önce Erzincan ordu müşiri ve daha sonra da Erzurum valisi Semih Paşa görevlendirilir. Semih Paşa, Dersim’in ileri gelenlerini Erzurum’a davet eder ve biat etmeleri için ikna etmeye çalışır. Fakat iknada başarılı olamaz. Semih Paşa’nın görüşmeler sonrasında padişaha sunduğu raporun bir bölümü, dönemin askeri (Jandarma Umumum Komutanlığı) kayıtlarına şu şekilde geçmiştir: “(İnsafsız ve azgın ve isyankâr Dersim halkına hâkim olmak için Semih Paşa Dersim dâhilinde önemli noktalara blok havuzlar inşası ve bunları telgraf hatları ile birbirine bağlayarak asayişin temin etmek, sükûneti sağlamayı amaçlamış ancak başarılı olamamıştır” (Kalman, 1995: 60). Yine, 1992 yılında, dönemin cumhurbaşkanı Turgut Özal, dönemin başbakanı olan Süleyman Demirel’e “çok gizli” ibareli bir yazı iletmıştır. Yazıda, “Munzur Barajlar Projesinin bir an önce hayata geçirilmesi kırsal alandaki köylerin boşaltılarak merkezlerde toplanması ve böylece asayişin sağlanması” talep edilmiştir (aktaran Barmağık, 2009: 9). Faik Bulut (2009: 86-87), “Dersim’e havuzların yapılması” meselesini *Dersim Raporları* kitabında Osmanlı Rus Savaşı’ndan ve vergi isteminden bağımsız olarak anlatır. Bulut’a göre, Semih Paşa ve İsmail Hakkı Paşa, Dersim aşiretleri ileri gelenlerini “Uygurlık getireceğiz” bahanesiyle havuzların yapılmasına ikna etmeye çalışırlar; ancak başarılı olamazlar. Planın asıl amacı Dersim’e nüfuz edebilmektir.

nüfusun geleceğine ilişkin tahminlerde bulunmaktadır. Buna göre, köylülerin kamulaştırma bedellerini alarak değişik yerlere göç edeceklerini, toplumsal ilişkiler bağlamında da birbirlerinden kopacaklarını ileri sürmektedir. Keban Barajı ile ilgili çalışmaların (Gökçe ve Parlak, 2005: 153) da gösterdiği gibi, çevre ve uzak illere yapılan göçler sonucunda, baraj gölünün etki alanlarında tarım ve hayvancılık birincil ekonomik faaliyet olmaktan çıkmış ve bu alanlarda büyük oranda üretici olmayan yaşlı ve emekli nüfus yaşamaya başlamıştır. Silier'e göre (1976: 243), Keban Barajı ile birlikte, 212 yerleşim yeri kısmen veya tamamen su altında kalmış* ve yaklaşık yirmi bin kişi zorunlu olarak göç etmiş; ekonomik ve sosyal doğal gelişim süreci kesintiye uğramıştır.

Dersim'deki temel ekonomik faaliyetler, bölgenin coğrafyasına bağlı olarak dağ ve suyun sunduğu doğal imkânlarla dayanmaktadır. Bunların başında tarım, hayvancılık ve arıcılık gelir. Yörenin hayvancılık, arıcılık ile birlikte olağanüstü düzeyde dağ-su-orman turizmi potansiyeli de vardır. Öyle ki, bu zengin doğal çeşitlilik, hayvancılık, arıcılık, balıkçılık, bitki toplayıcılığı ve benzeri geçim olanakları sunarak, yöre insanının yaşamını sürdürmesini mümkün kılmaktadır. Dersim'de hayvancılık, tarım sektöründen önce gelmektedir. Tarıma uygun alanların yeterli olmamasına karşılık, hayvancılığa elverişli yeterince çayır ve mera bulunması, bu yapının oluşmasına neden olmuştur. Dersim'in 41.450 ton olan yıllık süt üretimi, 10.760.915 ton olan Türkiye'nin yıllık süt üretiminin %4'ünü teşkil etmektedir. İlin üretici potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesi durumunda bu oranın, 2-2,5 katına çıkması mümkün görünmektedir (Munzur Koruma Kurulu, Rapor).

Temel ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılık üzerine kurulu olan Dersim'de baraj ve HES projelerinin yürürlüğe koyulması ve projelerin bir sonucu olarak yeniden iskanla hane gelirlerinde yaşanacak maddi kayıplar, zaten yoksul olan kırsal hane açısından sarsıcı bir nitelik taşımaktadır. Yeni-

den iskanla birlikte kırsal nüfusun bir kısmı zorunlu olarak tarım ve hayvancılıktan el çekmek zorunda kalacak, dolayısıyla geçim araçlarından kopacak, mülksüzleşecek ve en temel ihtiyaçlarını dahi satın almak zorunda kalacaktır. Göç etmek zorunda kalacak olan kırsal nüfusun bahsedilen riskleri taşıdığını ortaya koymak üzere, *Tunceli Sendiklar Platformu*'nun geçmiş yıllara ilişkin tarım ve hayvancılık faaliyetleri ve çözülme verileri referans olarak alınabilir.

Tahıl ürünlerinin beş yıl içerisindeki oransal azalışının arkasında yatan temel sebep, ilgili yılları kapsayan yeniden iskân politikası sonucu kırsal alandaki nüfusun azalmasıdır. Kısacası, 1990'ların başlarında yürütülen yeniden iskân politikası tarımsal üretimdeki azalışı çarpıcı bir biçimde etkilemiştir. Benzer bir tespiti hayvancılık için de yapmak mümkündür.

Yetiştirilen hayvan sayısının 1990 yılından günümüze yarım fazlası azalmıştır. Dramatik bu azalışın arkasında yatan temel sebeplerden birisi yine yeniden iskân politikasıdır; ancak, "güvenlik" gerekçesiyle uygulamaya konulan mera yasağı da bu azalışta etkili olan faktörlerden biri diğeridir.

Baraj ve HES'ler, yukarıda vurgulandığı gibi, tarım ve hayvancılığa dayalı ve yıllık bir milyar dolarlık katma değer yaratma potansiyeli olan bir yerel ekonomiye tercih edilmektedir, gerekçesi ne olursa olsun. Ve tüm bunlar, binlerce insanı yüzlerce yıllık tarihlerinden, değerlerinden kopararak yapılmaktadır ve yapılacaktır. 1990 yılında 133.140 bin olan ilin nüfusu 1997 tarihinde 85.891'e kadar düşmüştür (Kaya, ty: 23). Bu tarihteki nüfus verilerine göre (Sönmez, 1998: 171), toplam nüfusunun %53'ü doğduğu veya köken olarak bağlı olduğu bu ilde yaşa(ya) mamaktadır. Eğer baraj ve HES projelerinde ısrar edilirse bu oran kaçınılmaz olarak artacaktır.

Sonuç Yerine Bir Öneri

Su tutmaya başlamış olan Uzunçayır Barajı, kentte yaşayan insanların sağlıklarına yönelik potansiyel tehdit oluşturuyor. Enerji üretmek üzere önü açıldığında zemine çoktan çökmüş olan kentsel atıklar, kentin merkezine kadar kilometrelerce bataklık oluşturacak. Baraj, sadece insanların yaşamını tehdit etmiyor, yüzlerce bitki türü ve hayvanın yaşamını da tehdit ediyor. Arıtma tesislerinin yapılması için beklenemedi. Yüzlerce bitki türünün yok olacak olması ve bir o kadar hayvanın yaşamının tehdit altında olması önemsenmedi. Oysa, genel olarak küresel ekolojik bir tehdidin var olduğunu artık sağır sultan bile duydu ve biliyor.

Nitekim, insanlık, ya kendisiyle birlikte tüm doğanın yok olmasına seyirci kalmak durumunda ya da bu tahakkümü kırarak *ekolojik bir toplum* yaratmak zorundadır.

Kaynakça

- BARMAĞIÇ, Ali (2009), "Resmî İdeoloji ve Sermayenin Kuşattığı Coğrafya: Munzur" Munzur'da Doğa ve Yaşam Munzur Çevre Derneği Yayını Festival Özel Sayısı, İstanbul (7-10).
- BAŞKAYA, Fikret (2005), Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü, 5. Baskı, Özgür Üniversite Kitaplığı 44, Ankara.
- BOOKCHIN, Murray (1996), Ekolojik Bir Toplumla Doğu, (Çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BULUT, Faik (2009), Dersim Raporları, Kürt Tarihi ve Kültür Dizisi 14, Genişletilmiş Üçüncü Basım, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- ÇAĞLAR, Ali (2003), Barajlar: Yeniden Yerleşim ve Sosyal Etkiler, Sosyoloji Derneği Yayınları Yayın No: 12, Ankara.
- DEMİRKAYA, Rüşü (2009), "134 Yıllık Sürgün Planı", Günlük Gazetesi On-line. <http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=79906>. Erişim Tarihi:10.12.2009.
- ECEVİT, Yıldız (1997), "Kalkınma Projelerinin Bir Sonucu Olarak Göç: Boyabat Barajı Örneği" Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi 20-21-22 Kasım 1996, Mersin (72-80).
- ETTEN, V. Jacop vd. (2009), "Türkiye Kürdistan'ında Kontrgerilla Stratejisi Olarak Çevre Tahribatı", Toplum ve Kuram, Toplum ve Kuram Yayınları, İstanbul (71-95).
- GÖKÇE, Birsen ve PARLAK, İsmet (2005), Öncesi ve Sonrasıyla Keban Barajı: 30 Yıl Sonra Ağın ve Keban Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu, Sosyoloji Derneği Yayınları, No: 15, Ankara.
- KALMAN, M. (1995), Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri, Nujen Yayınları, İstanbul.
- KAYA, Yusuf (ty), "Dersimden Göç ve Nedenleri", Dersim Dergisi, Sayı 7, http://members.tripod.com/~zaza_kimanc/dersimdergi/dersim7/gocedenler.htm. Erişim Tarihi:15.12.2009.
- RAPOR, TUDEF/Munzur Koruma Kurulu'nun Cumhurbaşkanı'na Sunduğu 23.10.2009 tarihli yayınlanmamış rapor.
- RİO TINTO Iron Ore. (http://www.riotintoironore.com/ENG/aboutus/index_aboutus.asp)
- SİLİER, Oya (1976), Keban Köylerinde Sosyo Ekonomik Yapı ve Yeniden Yerleşim Sorunları, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Yayın No:7, Ankara.
- SÖNMEZ, Mustafa (1998), Bölgesel Eşitsizlik, Doğu-Batı Uçurumu, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- SÖNMEZ, Mustafa (1992), Doğu Anadolu'nun Hikayesi Ekonomik ve Sosyal Tarih, Kürtler, 2. Baskı, Arkadaş Yayınları, İstanbul.

* 1974 yılında yapımı tamamlanan 675 km'lik uzunluğa sahip olan Keban Barajı, 94 yerleşimi birimini tümüyle, 118'ini de bir bölümüyle sular altında bırakmıştır. Yerleşim birimlerinin 111'i Elazığ, 91'i Tunceli, 7'si Erzincan ve 3'ü Malatya ili sınırları içindedir (Sönmez, 1992: 160).

Enternasyonalizm ve Binlerce Cancun

Elif Bulut

İlki 1997 yılında Fas Marakeş'te düzenlenen Dünya Su Forumu'nun dördüncüsüne ev sahipliği yapan Meksika'da su forumundan hemen sonra, yürürlüğe giren su kanununun da etkisiyle; su, Meksika'da bir meta haline getirilmişti. Suyun özel şirketlere tahsisi konusunda hızlıca yasal düzenlemeler hayata geçirilmiş, bu gelişmeler sonucunda toplumun kır ve kentlerinde önemli sağlık sorunları yaşanmıştı. Bu süreçte, Meksika'da binlerce insan sudan kaynaklı hastalıklarla uğraştı. Yaşanan ekonomik kriz nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanamayan insanlar, suya bağlı hastalıklar neticesinde sağlıklarını yitirdiler. Kırsal nüfus alanlarında yaşayanların su hizmetlerinden yararlanma olanakları kısıtlandı.* Bu gelişmeler sadece kentsel alanda yaşanmıyordu. Meksika'da kırsal alanda da önemli değişiklikler yaşanıyordu. Su havzalarının şirketlerin eline geçmesi ve buna paralel olarak artan baraj yapımları ile birlikte kırsal ve kentte ekolojik kriz derinleşti. Bu krizin derinleşmesi ise en çok şirketlere yaradı. "Meksika'da 12 milyondan fazla kişi içme suyuna sahip değildir" diyen araştırmacı gazeteci Beverly Bell, eski bir Coca Cola yöneticisi olan Meksika devlet Başkanı (2000-2006) döneminde Dünya Bankası'nın yardımıyla su varlıklarının ve geniş toprakların özelleştirildiğini ve böylece Coca Cola gibi şirketlerin bir ödeme yapmaksızın toprak ve su gibi doğa varlıklarına sahip çıktığını belirtiyordu. Bell, 2006'da yazdığı bir yazıda, "Fox'un Başkan olduğu 2000 yılından sonra şirket Meksika hükümeti ile su kaynakları ile ilgili 27 imtiyaz sözleşmesi imzaladı. Bu sözleşmelerin 19'u, Coca Cola'ya doğal su havzaları ve bazıları yerli halka ait olan 15 nehrin suyunu kullanma imtiyazı verdi. 8 imtiyaz sözleşmesi ise Coca Cola'nın üretim

Fotoğraf: Yılmaz Kilim

artıklarını nehirlerle boşaltması ile ilgilidir"*** diyordu. Tam da bu bağlamda Latin Amerika ülkelerinde ardi arkası kesilmez bir biçimde su şirketleri kentlerde ve kırsalda suyu ele geçirmek için harekete geçti. Brezilya'da Lula Hükümeti büyük bir baraj projesine soyundu. Meksika'da yoksul yerlileri topraksız bırakacak, tarihi ve kültürel değerleri ortadan kaldıracak baraj projeleri hayata geçiriliyordu. Baraj projeleri ve sermayenin bu hareketliliği sadece doğayı yok etmiyordu, yerli halkları, dilleri, yaşam tarzlarını da yok ediyordu. Kimi kez askeri amaçlarla, sermayenin kar güdüsü üst üste örtüşüyordu. Yerli halk hareketlerini bastırmaya yönelik çabalar arttı; kültürel olarak, biyolojik olarak tektipleştirmeye dayalı sermaye müdahaleleri giderek derinleşti. Meksika'da barajlara karşı direniş işte tam da bu yaşanan çelişkiler ekseninde toplandı. 1-7 Ekim 2010 tarihinde Meksika'daki Baraj karşıtı Temacapulin buluşması da aynı zamanda Aralık ayında Meksika Cancun'da egemenlerin küresel iklim değişikliği zirvesinin hemen arifesinde gerçekleştirildi. Baraj karşıtı zirvenin sonuçları ile Koçabamba'nın sonuçlarını birlikte okumalıyız. Koçabamba'da ki "Doğa Ana Hakları ve İklim Değişik-

liği Dünya Halkları Konferansı"nda belirtildiği gibi **"Küresel ısınmaya karşı mücadele, yalnızca mevcut üretim ve tüketim sisteminin acil bir dönüşümüyle değil, kolonyal ve Avrupa-merkezci hegemonik bilgi modellerine ve paradigmalarına karşı güçlü bir mücadeleyle de ilgilidir.** Bir sonuç olarak gezegenin sınırlarına ulaşmış derin bir yapısal krizle karşı karşıyayız. Köleliğe, insan varlığının ve doğanın tahribine dayalı patriyarkal bir gelişme modelinin ölümcül bir kriziyle karşı karşıya bulunuyoruz. İçinde yaşadığımız iklim krizi, yalnızca atmosfer sıcaklıklarının yükselişi sorunu değil, gezegen üzerindeki hayatı ve insanın doğayla uyumlu ilişkisini mümkün kılan küresel koşulların yıkımı sorunudur."****

Meksika Cancun'daki zirveye tüm yoksul geç kapitalistleşmiş ülkelerden katılım olacak. Tabi Türkiye'den de ama tekrar hatırlamak gerekir ki sermayenin hareketliliği Türkiye ile sınırlı değil bu nedenle Cancun zirvesine yönelik hedeflerimizi belirlerken, aynı zamanda Meksika'daki baraj karşıtı buluşmanın, Koçobamba'nın ruhuyla enternasyonel bir birliktelik örme umudunu taşımalıyız. Biz bu ruha Türkiye'den binlerce renk katmalıyız.

* Aradan üç yıl geçti. Forum Türkiye ve Ortadoğu'nun kaderini belirlemek için 16-22 Mart 2009 tarihinde İstanbul'da toplandı. Üç yılda bir düzenlenen su forumlarının beşincisine Türkiye Cumhuriyeti Devleti ev sahipliği yaptı. Forumun amacı, Ortadoğu'da ve Akdeniz havzasında uluslararası bir su yönetimi sistemi kurmak ve su yönetimi konusunda toplumların karar haklarını bertaraf ederek, suyu ticari bir meta haline getirmektir. Bunu gerçekleştirmek için, devletlerin etkin bir şekilde sürece müdahalesi gerekiyordu. Bunun için T.C. hükümeti su forumu için 5732 sayılı özel bir yasa çıkardı. On yedi milyon avruluk bir bütçe yarattı. "Farklılıkların Suda Yakınlaşması" teması altında devletler ve şirketler bu forumun başarısını şansa bırakmamak için sivil toplum örgütlerinin katılımına da özel bir önem verdi. Sivil Toplumla diyalog toplantılarına, kuracakları sistemin beklentiğini yapmak üzere kişi ve kurumları davet ettiler. Neydi bu işin adı: Yönetişim. Bu "sivil" örgütlenmeler, Dünya Su Konseyi Başkanı Loic Fauchon'un, "Eğer su konusunda bir savaş çıkmasını istemiyorsak yapılması gereken bazı şeyler var" çığlığının beklentiğine de soyundular. Fevzi Özlüer, 7 Mart 2009 Birgün Gazetesi

** Angel Alvarado Agüero, Coke's Crimes in Mexico, http://killercoke.org/crimes_mexico.php

*** Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Dünya Halkları Konferansı Çalışma Grubu 1 - Son Kararlar, Cochabamba, Tiqipaya, Nisan 2010

Baraj Karşıtı Buluşma

Temaca/ Meksika Deklarasyonu*

Bizler, tüm dünyada barajlardan etkilenen, yıkıcı barajlara karşı savaşan; ekolojik ve adil su ve enerji yönetimini, halkların kendi kaderini tayin hakkını, toprakların korunmasını, çevre ve iklim adaletini ve insan haklarına saygıyı savunan aktivistler olarak, 54 ülkeden ve 320'den fazla kişiyle, Temacapulin' de bir araya geldik. Buluştuğumuz bu kasaba, El Zapotillo Barajı nedeniyle sel tehdidi altında bulunuyor. Temaca'da bizi cömertçe misafir eden aileler ile dayanışma içinde bulunuyor ve El Zapotillo Barajı'nın iptal edilmesi için onların yaptıkları direnişleri destekliyoruz. Temaca yaşamak zorundadır ve onların mücadelesi hepimizin mücadelesidir.

Ayrıca bizler, Barajlar Tarafından Etkilenen ve Nehirlerin Savunucusu Halkların Meksika Hareketi'nin (MAPDER), barajların yıkılması ya da baraj kapaklarının ani açılması nedeniyle oluşan su baskınları sonucu zarar gören ya da çamur altında kalan Meksika genelindeki toplulukların, kasabaların ve şehirlerin mücadeleleriyle de dayanışma içinde bulunuyoruz. İklim krizi hiddetini sağanak yağışlarla bırakıyor, taşan nehirler ve maksimum kapasite ile dolan barajlar ise aşağı bölgelerde yaşayanların hayatlarını tehdit ediyor. Bu nedenle bizler, eskimiş/terk edilmiş politikalar olan sınırsız baraj inşaatlarını kınıyoruz.

Ölüm İçin Değil, Yaşamak İçin Su! 1997 yılında Brezilya Curitiba'da gerçekleştirilen 1.Uluslararası Barajlardan Etkilenen Halklar Toplantısında yapılan bu çağrı, 2003 yılında Tayland Rasi Salai'de yapılan 2. Uluslararası Toplantıda yankı buldu ve yenilenen ve dinçleşen güçleri, geçtiğimiz haftanın yoğun günleri içerisinde Jalisco'da, Temacapulin halkının arasında bir araya getirdi.

Kazanımlarımız

Rasi Salai'den beri, baraj endüstrisi ile hükümetler ve onların yıkıcı faaliyetlerini finanse eden sermaye ile yüzleşmeye çalışıp, birlik içerisinde kaldık. Mücadelemiz barajların kovulmasına ve nehirlerin eski hallerine getirilip korunmasına yardımcı oldu. Ayrıca, arazilerimiz üzerindeki projelere dair bilgilendirilmiş onam hakkı ve adil ve onurlu iskân ve islah çalışmaları yapılması hakkı için verdiğimiz mücadelede önemli başarılar kazandık.

Adilane, etkili ve ekolojik olarak sorumlu toplum tabanlı teknoloji ve programları başarı ile uygulayarak enerji, su, sağlık hizmetleri ve yıkıcı sellere karşı korunma ihtiyaçlarımızı gideriyoruz.

Baraj karşıtları ve barajlardan etkilenenlerin hakları için mücadele edenler için çeşitli yerel ağların ve ulusal hareketlerin oluşturulmasını ve bu hareketlerin güçlendirilmesinde başarı sağladık. Enerji üretimi ve kullanımı ve su yönetiminde ulusal ve uluslararası şirketlerin değil halkın ihtiyaçlarını temel alan yeni bir model geliştiriyoruz.

İddiamız

Dünya Barajlar Komisyonu'nun önerilerini yayımlamasından on yıl sonra bile, insan hakları barajlar nedeniyle ihlal edilmeye devam ediyor. Nehirler setlenmekte ve yönleri değiştirilmekte, ormanlar su altında kalmakta, balıklar ve diğer türler ortadan kalkmakta. Uluslararası anlaşmaların ve ulusal hukukun açık ihlali ve topraklarının, bölgelerinin ve kaynaklarının vahşice sömürülmesi yerli ve kabileli insanların, etnik azınlıkların ve geleneksel toplulukların orantısız etkilenmesine neden oluyor. Bu insanlar pek çok yerde fiziksel ve kültürel açıdan yok edilmişlerine karşı

savaşmak zorunda kalıyorlar. Barajlar, nehir kenarında bulunan, küçük çiftlik tarzı yaşayan ve kentsel topluluk olarak var olan yaşam biçimlerini ve geçim tarzlarını da imha ediyor.

Barajlar nedeniyle aile ve toplum hayatında yaşanan yıkımdan özellikle kadınlar muzdarip. Yeniden iskân ve islah çalışmaları süreçlerinde yaşanan ayrımcılıktan en çok kadınlar etkileniyor. Buna ek olarak, baraj inşaatları sırasında yaşanan binlerce işçi akınının yarattığı fuhuş, hastalık ve eğitim ve sağlık hizmetlerindeki bozulma, doğrudan ve ciddi biçimde en çok kadınları etkiliyor.

Barajlar nedeniyle oluşan ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlere özellikle gençler ve yaşlılar da savunmasız durumdalar.

Barajlara karşı direnen halklara ve örgütlülüklerine yönelik baskılar ve onların topraklarına yönelik saldırılar insan haklarına yönelik alçakça saldırılardır. Ölülerimiz ve zulmedilenlerimiz, baraj sahiplerinin vahşiliğini, direnen bölge insanların destansı kavgasını ve yine bu insanların su kaynaklarını yönetme ve insanların hizmetine sunmak üzere enerji üretimi ve kullanımı için yeni yöntemler arama yolunda verdikleri mücadeledeki cesur kararlılıklarını gösteriyor.

IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan özelleştirme süreçleri enerji üretimi ve su kaynaklarını büyük ticari işlere dönüştürdü. Şirketler baraj inşaatları, su satışları, tarım ticareti ve madencilik yoluyla fahiş karlar sağlıyor. Pek çok ülke, içinde bulunduğumuz topluma hükmeden tüketici kapitalizme kaynak sağlayabilme yolunda yarı-sömürge duruma geri dönüyorlar.

* Yaşam İçin Nehirler'de onaylanmıştır. Barajlardan Etkilenen Halklar ve Müttefikleri'nin 3. Uluslararası Toplantısı Temacapulin, Meksiko, 1-7 Ekim 2010 Temacapulin, Acasico ve Palmarejo ile Dayanışma

Büyük barajlar, toplumun ve ekosistemlerin küresel ısınmaya uyum sağlama yeteneğini azaltıyor. İklim değişikliği, insanlara ve ekosistemlere vahim hasarlar veriyor ve baraj yapımını, daha güvensiz, ekonomik olarak daha tutarsız ve kısa ömürlü hale getiriyor. Büyük su depoları sera gazları için önemli bir kaynak.

Bizler, baraj inşaatlarını da bünyesinde barındıran ve yanlış bir adlandırmayla "temiz kalkınma mekanizmaları" olarak anılan, özel sermaye ve güçlü hükümetler tarafından finansa edilip onların sera gazı emisyonunu dengeleme amacı taşıyan mekanizmalara karşıyız.

Bizler, küresel iklim adaleti hareketinin organize ettiği ve BM İklim Konferansı çerçevesinde bu yıl Meksika / Cancun'da gerçekleştirilecek eylemlilikleri destekliyoruz.

Ayrıca bizler, La Via Campesina'nın kamusal su ve enerji kontrolünün ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü gıda egemenliği mücadelesinin de birer parçasıyız. Yine bizler, suyun özelleşmesine ve madencilığe karşı yürütülen mücadelelerle dayanışma içindeyiz.

Taleplerimiz

Ortaklaştırdığımız deneyimler ve beş gün boyunca yaşadığımız zengin

paylaşımlar, şu konularda buluşmamızı sağladı:

Curitiba ve Rai Salai deklarasyonlarının ilke ve taleplerini tekrar ediyoruz.

Toplumsal ve ekolojik açıdan yıkıcı olan tüm baraj inşaatlarına karşı çıkıyoruz. Bizler, karar alım ve uygulama süreçlerine barajlardan etkilenecek insanların dâhil edilmediği, bu insanların katılımının sağlanmadığı ve toplumun öncelikli ihtiyacı olmayan baraj inşaatlarına karşıyız.

Hükümetler, fon kuruluşları ve şirketler, -Dünya Barajlar Komisyonu tarafından da tavsiye edilen- baraj bölgesinin

üstü ve altında bulunmaları nedeniyle etkilenecek insanların toplumsal kabul ve bilgilendirilmiş onam haklarına saygı göstermek zorundadır.

Mevcut barajların sağladığı hizmetler en üst seviyeye çıkarılmalı ve herhangi bir yeni inşaat projesi öncesinde barajların toplumsal ve ekolojik zararları en aza indirilmeli ve tazmin edilmelidir.

Bizler, geleneksel bilgiye, yerli ve kabile halklarının geleneklere dayanan yönetimlerine, geleneksel toplulukların ve küçük çiftçinin kendi kaderlerini belirlemesini içeren kolektif haklarına ve öncelikli ve bilgilendirmiş onama dayanan su ve enerji planlamalarına saygı duyuyoruz.

Barajlar nedeniyle zarar gören milyonlarla müzakereler yapıp tazminat fonları, arsa, konut ve sosyal altyapının sağlanmasına yönelik ıslah projeleri gerçekleştirilmelidir.. Barajlara fon sağlayan ve inşasını üstlenenler ile bu barajların yapımından kar elde edenler, oluşan tazminatları da üstlenmelidirler. Ayrıca, sosyal ve ekonomik rehabilitasyon ve kalkınma için halk tarafından kontrol edilen plan ve programlar hazırlanmalıdır.

Topraklarımızın militarize edilmesini, su ve barajların askeri amaçlı kullanımını reddediyoruz. Barajlardan zarar gören, baraj tehdidi altında bulunan insanlara ve baraj karşıtı örgütlere yönelik her türlü şiddet ve yıldırma eyleminin bir son bulması gereklidir.

Bizler hükümetlerden ve uluslararası örgütlerden insan haklarına saygı göstermelerini ve insan hakları savunucularına yönelik zulmü durdurmalarını talep ediyoruz.

Tüm su ve enerji politikalarında, program ve planlarında cinsiyet eşitliğine yer verilmelidir.

Barajlar nedeniyle ekosistemlerde ve geçim araçlarında yaratılan hasarların onarılması için, baraj yıkımları da dâhil, faaliyete geçilmelidir. Tüm baraj operatörleri, kaçınılmaz olarak atıl duruma gelecek projeleri için fon ayırmalıdır.

Su ve enerji tedariki/üretimiminin özelleştirilmesine karşıyız. Bizler, elektrik ve su hizmetlerinde demokratik, he-

sap verilebilir, etkin kamusal kontrol ve uygun düzenlemeler talep ediyoruz. Su ve enerji kamusal mal olduklarından metalaştırılmamalıdır. BM Genel Kurulu'nda da kabul edildiği üzere, su bir insan hakkıdır. Bu nedenle hükümetler, yeterli ve temiz suya geniş çaplı erişimi sağlamak ve bu su kaynaklarını kirlenmelere karşı korumak zorundadır.

Su ve enerji politikaları katılıma açık ve demokratik kamu müzakereleri ile oluşturulmalıdır. Bazı ülkelerde Dünya Barajlar Komisyonu'nun önerilerini uygulamaya geçirmek adına çok paydaşlı diyaloglar yürütülmesi önemli katkılar sağlayabilir.

Hükümetler baraj güvenliğini sağlayacak yeterli yatırımı yapma, sorumlu ve katılımcı baraj süreçleri tesis etme, yıkım veya olağanüstü su boşaltımları ihtimaline karşı uyarı ve tahliye amaçlı katılımcı planlar geliştirme yoluyla, barajların aşağı bölgelerinde oturanların ve su birikiminin yapıldığı alanın üst bölgelerinde oturan insanların güvenliğini sağlamak zorundadırlar.

Başka ülkelerde inşa edilen barajlardan etkilenen insanlar, inşaat ve işletme konusunda müzakere etme hakkı ile donatılmıştır. Ulusal ve uluslararası nehir havza otoriteleri içerisinde sosyal hareketler, hükümet dışı organizasyonları da olmalı; katılımcılık ve şeffaflık sağlanmalıdır.

Hükümetler, adil ve ekolojik sorumluluğa sahip enerji teknolojileri ve su yönetimi araştırmalarına ve uygulamalarına yatırım yapmalıdır. Hükümetler, atık üretimi ve aşırı tüketimin önüne geçecek ve adil gelir dağılımını güvence altına alacak politikaları hayata geçirmelidir.

Bizler, yıkıcı hidroelektrik santrallere Temiz Kalkınma Mekanizmaları kanalıyla verilen sübvansiyonlara karşıyız, ve tüm karbon ticareti mekanizmalarını kınıyoruz.

Seyir amaçlı suyolları için kabul edilmesi gereken ilke şudur: " Tekneni nehre uydur, nehri teknene değil! "

Kendimize yönelik taahhütlerimiz:

Mücadelemizi ve yıkıcı baraj ve hes karşıtı kampanyamızı, bu faaliyetler nedeniyle etkilenen ya da zarar gören insanların hakları ve kayıplarının tazmini ve ayrıca nehir ve havza restorasyonları noktasında yoğunlaştırmak,

Yağmur sularının toplanması ve halk tarafından yönetilen yenilenebilir enerji modelleri gibi sürdürülebilir ve uygun su ve enerji yönetim modelleri üzerinde çalışmak,

Tüketiciliğe ve enerji yoğun üretime dayanan tüketime karşı kampanya yapmak,

Ekolojik olarak sorumlu ve insanlara hizmet eden bir enerji ve su yönetim modeline dair ilke ve hedefleri kolektif olarak inşa etmek üzere tartışmalara devam etmek,

Barajlar, su, enerji, ekoloji ve iklim adaleti konusunda çalışan aktivistler ve hareketler arasında -farklı ülkelerde bu sorunlardan etkilenen insanlar arasında karşılıklı ziyaretler de dahil olmak üzere- iletişim, etkileşimler sağlamak,

Yıkıcı kalkınmacılığa karşı mücadele edenlerle ve küresel sosyal ve ekolojik adalet mücadelesi yürütenlerle birleşerek hareketlerimizi güçlendirmek,

Her yıl 14 Mart'ta, Uluslararası Baraj Karşıtı hareket ve Nehirler, Su ve Yaşamı Savunma için eylemlilik gününü kutlamak.

Yıkıcı barajlara ve bugünkü su ve enerji yönetimi modellerine karşı verdiğimiz mücadele aynı zamanda karların maksimizasyonu zorunluluğuna dayanan hakim toplumsal düzene karşı ve eşitlik ve dayanışmaya dayalı bir toplumun kurulması için verilen mücadeledir.

Başka Bir Enerji ve Su Yönetim Modeli Mümkün!

Ölüm İçin Değil, Yaşam İçin Su! Özgür İnsan için Özgür su !

Çeviren: Ilgın Özkaya Özlüer

Meksika'da Kentsel Su Yönetimi

David Barkin

Nisan 2004'de Su Kanunu'nda yapılan değişiklikle, Meksika su yönetimi rejimi değiştirildi. Ulusal Su Komitesi'nin görece daha güçlü bir organ olduğu, komiteye sistemin genel gözetim yetkisi verilerek onaylanmış oldu. Ancak yasa, Ulusal Su Komitesi'nin yetkilerini azaltarak, sistemin önemli bölümlerinin kontrolünün dağıtılması sürecini de başlattı. "Yerel Su Havzaları Yönetim Kurulları'nın" (Consejos de Cuenca) kurulması, sulama sistemlerinin yönetimini kullanıcılara vermek açısından yenilikçi bir adım, ancak bu kurullardan işletme ve bakımı kendilerinin finanse etmeleri de bekleniyor. Ayrıca bu kurullar küçük çiftçi ve diğer bazı su kullanıcı gruplarını kapsamamakta. Kentsel su sistemleri de aynı şekilde, yönetim yapısının değiştirilmesi baskısıyla karşı karşıya.

Meksika'da içme suyu ve kanalizasyon sistemleri belediyelerin sorumluluğundadır. 435 su sistemi, belediyeye bağlı yarı özerk kuruluşlar, imtiyazlı özel ya da yarı özel şirketler ve uluslararası şirketler -Suez, RWE, Aguas de Barcelona, Vivendi- tarafından yönetilmektedir. Son gelişmelerden biri ise, kanalizasyon sistemlerini yap-işlet-devret modeliyle şirketlere vermek ve masraflarını vergi yükümlülerine ödetmektir.

Kentsel su yönetimin temel sorunları, herkese içme suyu sağlamak ve uygun yöntemlerle kanalizasyon suyunu arıtmaktır. Şu anda hiçbir su sistemi mali açıdan kendi kendine yeterli değildir. Bakımsız ve yaşlı dağıtım sistemlerinde büyük su kayıpları yaşanmaktadır. Diğer önemli sorun ise, yönetimlerin çok fazla sayıdaki su kullanıcılarını düzenlemedeki yeteneksizlikleri ve su tüketicilerinin ödeme konusundaki sorumsuzluk kültürüdür. Bu sorunlar Meksika sisteminin teknik ve politik özellikleri nedeniyle daha da kötü bir hal almıştır.

Anayasaya göre su ulusa ait bir kaynak olmasına ve politik kontrole tabi olmasına karşın, 20. yüzyılın başından bu

yana su çıkarma işlemi uzun dönemler için özel şirketlere devredilmektedir. Kentsel büyüme ve endüstriyel gelişimle birlikte ticari ve endüstriyel kullanımlar için yeni karlı "paralel" su marketleri ortaya çıktı. Federal otoritelere ödedikleri sabit bir ücretle kentsel suyu kullanmakta, ancak miktar ve ücret konusunda yerel yönetimler tarafından kontrol edilememektedirler.

Ülke genelinde birçok tüketicinin suyu ölçülmemekte, ölçülenlerinki ise genelde yanlış ölçülmektedir. Bu durumu daha da kötüleştiren ise birçok kullanıcının kayıtlarının dahi olmamasıdır. Orta ölçekte ticari ve endüstriyel kuruluşların yoğunlukta olduğu bu tüketiciler sisteme kendileri izinsiz bağlanmaktadır. Son olarak kullanıcılar arasında sızıntı ve suyun yeniden kullanımı gibi konularda eğitim gerektiren su kültürü çok az önemsenmektedir. Buna karşın, çok sayıda büyük sanayi kullanıcıları arıtma ve yeniden kullanım sistemleri kullanmaktadır çünkü Ulusal Su Komisyonu kirli suyun boşaltılması halinde büyük cezalar uygulamaktadır.

Değiştirilen su kanununun en kapsamlı etkisi, önümüzdeki yıllarda uygulanmaya başlanılacak olan özel kentsel su yönetimidir. Bugün dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, özel şirketlerin kontrolü %5'in altındadır. Fakat hükümet, kamu sektörünün yeterli ve kaliteli hizmeti vermek için ihtiyacı olan teknik ve mali kaynaklardan yoksun olduğunu ileri sürmektedir.

Deneyimler

Cancun, büyük bir turist tatil köyü, aslında Enron, Azurix şirketlerince yönetiliyordu. Enron iflasından sonra hisselerini dev Fransız su şirketi Suez tarafından sübvansede edilen Ondeo'ya sattı. Bu şirket de Meksika Devlet Bankası Bonabras'dan kredi aldı. Kanalizasyonları Karayip sularına boşaltılmasına rağmen tepki gösterilmiyor çünkü ödemeleri oteller yapıyor.

Saltillo, kuzeyde bir sanayi şehri, içme suyu servisinin uzun dönem bayiliğini belediyeyle birlikte yürütmek üzere İspanyol su şirketi Aguas de Barcelona almıştır. İlk iki yılda su ücretleri yüzde 32 ile 68 arasında artmıştır. Oysa kanuna göre bu oran %11'in üzerine çıktığında enflasyon oranıyla sınırlanmıştır. Belediye yetkilileri İspanyol şirketin aldığı kararlara kayıtsız kalmaktadırlar. Her ne kadar ücret toplamada ve hizmete erişen nüfusta bir artış olsa da, işletme esaslarının alçakça tecavüzü uygulamalarına karşı şiddetli protestolar devam etmektedir.

Aguascalientes kentinin su sistemleri diğer dev Fransız su şirketi Vivendi'nin ellerine bırakılmıştır. Meksika'nın kuzeyindeki bu yarı çorak sanayi kentinde, su talebinin hızlı bir şekilde artmasına karşın, yoksulların yaşadığı alanlara su hizmetinin gitmesi ancak hükümetin şirkete baskı yapmasından sonra gerçekleşmiştir. Yerel otoriteler inkar etse de, bu bölge uzmanlara göre ilk su krizi yaşayacak bölgelerden biridir.

Bugün Meksika'nın karşı karşıya kaldığı en büyük sorun, kentsel nüfusa uygun ve nitelikli su sağlamaktır. Daha da kötüsü Meksika hükümetinin su şirketleri üzerinde etkili bir düzenleme yapabileceği bir süreç yaşanmamaktadır. Ayrıca su sistemleri için yeterli mali kaynak bulunmamaktadır. En büyük sorun ise hükümetin halkın yönetime katılımını cesaretlendirmek hiç değilse izin vermek konusundaki isteksizliğidir. Finansal yeterlilik, düzenleme kapasitesi ve katılım yerine getirilmeden ülkenin su sistemlerinin etkili bir şekilde modernize edilmesi mümkün görünmemektedir.

Not: "RECLAIMING PUBLIC WATER Achievements, Struggles And Visions From Around The World" adlı kitaptan **Ekojoloji Kolektifi**'nce derlenmiştir. İkinci Basım; Mart 2005, Mittelmeijer, Amsterdam. Çeviren: Ayça Bulut

Pachamama ve Gelişme: Latin Amerika'nın Geleceğine İlişkin Karşıt Görüşler

Benjamin Dangl

Soğuk kış rüzgârları sokak barikatlarını, protestoları, açlık grevcilerini ve işgal edilen elektrik santralini katederek vınlarken, Bolivya'nın Potosi kentinde madenciler dinamit çubuklarını patlattı. Temmuz ayı sonundan Ağustos ortasına kadar süren bu eylemler, Eva Morales yönetiminin yoksul Potosi bölgesine karşı sergilediği duyarsızlık nedeniyle gerçekleşti.

Bolivya'daki bu hesaplaşma, Latin Amerika ve sol-eğilimli hükümetlerin sözleri, halkın ihtiyaçları ve **Pachamama** (Doğa Ana) arasındaki çelişkileri açığa vuran bir başka örneği temsil ediyor.

Farklı toplumsal örgütlenmeler, madenciler, sendikalar, öğrenciler, kent sakinleri ve hatta kentin futbol takımı, Temmuz ayı sonunda protestolarda birleşti. Tüm bu kesimler, hükümetin ülkenin en yoksul bölgesi olan Potosi'yi kalkındırma ve bölge için kaynak yaratma konusundaki duyarsız tutumunu eleştirdi.

Bu talepler arasında, Potosi ve Tarija arasındaki ana yolun tamamlanması, bir çimento ve metalürji fabrikasının açılması, çürüyen tarihi gümüş madeni Cerro Rico'nun koruma altına alınması da yer alıyordu. Eylemlerden 19 gün sonra Morales hükümeti ile eylemciler, taleplerin bütünüyle kabul edildiği bir çözüme ulaştı.

Potosi'deki bu uyuşmazlık, kamu kaynaklarının dağılımı, kalkınma projelerinin uygulanması ve doğal kaynaklara erişim konusunda ülkede var olan uyuşmazlıklardan yalnızca birisi. Tem-

muz ortasında Bolivya'nın doğusunda-ki çeşitli yerli hareketleri, bölgelerinden gaz, mineral çıkartılması ve toprak yönetimi konusunda özerklik hakkı talebiyle eylem yaptı.

Bu mücadelelerin tam ortasında Latin Amerika'daki sol iktidarlar ve toplumsal hareketler bir sorunla boğuşuyor: Eğer "başka bir dünya mümkün"se, bu nasıl bir dünya olmalıdır?

Sosyolog **Immanuel Wallerstein**'in günümüz Latin Amerika'sıyla ilgili olarak sorduğu gibi: "Bu, sosyalist ve Küresel Güney'deki halkların gerçek gelirlerini artıran bir dünya olsa bile, sürekli ekonomik büyümeye dayalı bir dünya mı olacak? Yoksa bazılarının uygarlık değerlerinde bir değişim olarak adlandırdığı bir **buen vivir** [iyi yaşam] dünyası mı?" Bu son söylenen, yeryüzünün yıkımı pahasına sermaye ve maddiyat birikiminin yerine, doğayla ve başkalarıyla uyum içinde bir yaşamı öngören bir felsefeyi ifade eder.

Ayrıca "başka bir dünya mümkündür" (Dünya Sosyal Forumu'nun sloganı) konusundaki bu karşıt görüşler politik söylem ve gerçeklik arasındaki bir ayrılığı da temsil ediyor. Bölgedeki birçok sol hükümet, halka iyi bir yaşam imkanı sağlamak için ihtiyaç duyulan yapısal değişimleri gerçekleştirecek politik bir iradeden yoksun -ya da ekonomik, politik güçler ve devlet tarafından basılanmış durumda.

Hükümet vaatleri ve politikaları, halkın ve politikacıların girişimleri olmasızın anlamsızdır. Paraguay Asuncion'daki Sosyal Forum'da Topraksız İşçi

Hareketi'nden **Roberto Baggio**, IPS'ye yaptığı açıklamada şöyle diyor: "Tarımsal reformdan söz ederken, mülkiyete erişimi daha demokratikleştirmekten ve harekete geçmeyi mümkün kılacak yasalardan söz ediyoruz, çünkü iyi bir toprak reform programı somut eylemler olmadıkça yetersizdir."

Bu görüş Latin Amerikalı toplumsal hareketlerin şimdi kendilerini içinde bulunduğu başat rollerden birini yansıtır. Bu hareketlerden bazıları, neoliberal yönetimler iktidardayken yaptıkları gibi hükümetleri devirmeye çalışıyor. Aksine, Uruguaylı gazeteci **Raul Zibechi**, "daha kurnazca bir şey var" diyor; "toplumsal hareketler hükümetlere sınır koymaya başladı." Ekvador'dan Venezüella'ya, Arjantin'den Bolivya'ya kadar, toplumsal hareketler ve hükümetler arasındaki bu yeni ilişki hâlâ tanımlanma sürecinde.

Bu dansta yer alan diğer bir katılımcı ise bizzat yeryüzüdür. Küresel ısınmanın şiddetlenmesi, soya patlaması, ağaç kesimi, petrol, gaz ve maden endüstrilerinin yol açtığı ekolojik yıkım göz önüne alındığında, **buen vivir** felsefesini hayata geçirme gereksinimi, her zamanki gibi ivediliğini koruyor.

Nobel ödüllü yerli eylemci **Rigoberta Menchu**'nun Paraguay'daki Sosyal Forum'da katılımcılara anımsattığı gibi: "Doğa'ya hükmedemeyiz; çünkü bize hükmeden Doğa'nın ta kendisidir."

Kaynak: Upside Down World, 10/09/2010

Çeviren: Kutlu Tunca

“Su Hakkı”nı Kabul Ettiren Bolivya ve Mümkmnlerin Kıyısı

Merthan Özcan

Bolivya’da 22 Nisan 2010 tarihinde gerçekleştirilen, “Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Dünya Halkları Konferansı” sonrasında su hakkının tüm canlıların temel hakkı olduğu karar

altına alınmıştı. Uluslararası hukukun oluşması sürecini şirketler ve devletlerin pazarlığına mahkûm olmadığını gösteren bu toplantının ardından, su hakkı talebi Bolivya tarafından Birleş-

miş Milletler’in gündemine getirildi. BM çatısı altında, Bolivya’nın içinde bulunduğu blok tarafından yapılan yoğun çalışmalarla su hakkı evrensel bir hak olarak kabul edildi. Türkiye bu

hakkın tanınması konusunda karşı oy kullandı. Nisan ayından beri iklim değişikliği konusunda böylesi önemli politik gelişmeler yaşanırken, Eylül ayında New York'ta gerçekleştirilen halk örgütlenmeleri buluşmasında, Bolivya devlet başkanı Evo Morales, biyoçeşitliliğin kaynağı olan ormanlık alanların ve yağmur ormanlarının ekolojik sistem ve insanlık açısından taşıdığı önemi ve bugün dünyadaki tüm sera gazı emisyonlarının yüzde 18'ine ormansızlaşmanın neden olduğunu vurgulayarak, her gün 36.000 futbol sahası büyüklüğündeki ormanın yok olduğunu, böyle giderse bu yüzyılın sonuna kadar yüzünde orman kalmayacağını belirtti.

Morales özellikle REDD (Ormansızlaşma ve Ormanların Tahribinden Kaynaklanan Emisyonların Azaltılması) ve onun REDD+, REDD++ versiyonu gibi piyasa mekanizmalarıyla, bazı çevrelerin doğanın metalaştırılmasına yerli grupları ve liderleri inandırmasından duyduğu kaygıyı dile getirdi. Bu kaygı çerçevesinde Morales, "karbon piyasası"nda gelişmiş kapitalist ülkelerin, kuzeyli şirketlerin kendi emisyonlarını azaltmak ya da ekonomik çıkarları uyarınca Güney'deki "REDD ruhsatları"ni satın almak gibi bir seçeneği olduğunu vurguladı. Bu mekanizmanın Türkiye'de de hayat bulması için eylül ayından beri Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yoğun çabaları olduğunu da biliyoruz. Böylece, örneğin "gelişmiş bir ülkede" bir tonluk CO2 emisyonu azaltımı için 40 ya da 50 dolar yatırmak zorunda olan bir şirket, "gelişmekte olan bir ülke"de 10 ya da 20 dolar karşılığında bir "REDD ruhsatı" satın almayı yeğleyerek, belirtilen CO2 emisyon azaltımını gerçekleştirdiğini söyleyebiliyor. Bu

mekanizma sayesinde gelişmiş ülkeler emisyonlarını azaltma yükümlülüğünü geliştirmekte olan ülkelere devrediyor. Bu durumda Kuzeyli şirket Güney'in ormanlarından "ruhsatlı" karbon satın alma yoluyla çok para tasarruf ediyor. Morales'in deyişiyle, "Kuzeyli şirketler sadece emisyonları azaltma taahhütlerini ucuza getirmekle kalmayıp, ormanlarla birlikte doğanın metalaşma sürecini de başlatıyor."

Morales, ormanların, doğanın ve yerli halkların satılık olmadığını vurgulayarak, yerli halkların köylüler ve dünyadaki sosyal hareketlerle birlikte Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Dünya Halkları Konferansı'ndaki öneriler doğrultusunda mücadele edilmesi gerektiğini vurguluyor.

Ama İşler Kolay Değil

Ağustos ayında Bolivya'nın yoksul yerli halkalarının yaşadığı Potosi bölgesinde bir isyan dalgası başladı. Açlık grevleri, yol kesmeler ve sağcı önderlerin gerilimi yükselten eylemlilikleri sonucunda Potosi halkı ile MAS hükümeti bir anlaşmaya vardı. Anlaşma sanki daha 4 ay önce Bolivya hükümetinin Doğa Ana ve yerli halkaların haklarını geliştirmek adına attığı adımın toplumsal temellerini sallıyordu. Yapılan anlaşma doğrultusunda, Potosi'de kurulacak çimento fabrikası için fon ayrılması, Potosi'ye uluslararası havaalanı kurulması, Cerro Rico zirvesinin tarihi alan olarak korunması, yapım çalışmaları durmuş olan Karichipampa metal fabrikasının en kısa zamanda bitirilmesi, bölgedeki yol çalışmalarının bitirilmesi, Oruro ve Potasi bölgelerini ayıran sınırların belirlenmesi konularında anlaşmaya varıldı. İklim adaleti konusunda alınan tüm

önemli kararlar topraksız yoksul halkın direnişiyle karşılaşıyordu. Bolivya'da toprakların yüzde 98'nin denetimi hala yüzde üçlük bir azınlığın elinde bulunuyor. "İyi yaşama" giden yolu açacak yegâne yolun bu yoksul ve emekçi halk kitlelerin talepleriyle örtüşecek bir kapitalizmi aşma projesinde biçimlendiği açığa çıkıyor. Aralık 2009'da resmen MAS'ı destekleyen La Paz fabrika işçileri, şimdi hükümetle aralarına mesafe koyup hükümetten uzaklaştılar. İşçilerin bu tutumu, şehirdeki öğretmenler, madenciler ve sağlık çalışanlarıyla beraber 2010 Nisan ve Mayıs'ında gerçekleştirdikleri bir dizi grevle açıklık kazandı. Eski ayakkabı-fabrikası işçisi Oscar Olivera liderliğinde Cochabamba Fabrika İşçileri Federasyonu'nun politik ve ideolojik tutumu, Morales'le aralarındaki daha derinleşmiş uçurumu yansıtmaktadır. Güçlü bir kentsel yerli halk-proletarya örgütü olan FEJUVE-El Alto (El Alto Mahalle Konseyleri Federasyonu) dört yıldır ilk kez yön değiştirdi.

Bolivya'da tabandan yükselen talepleri karşılayacak ve özel mülkiyet sistemini ilga edecek bir emekçi özyönetimi hayata geçmezse, su hakkının da politik olarak hayata geçmesinin olanağı kalmıyor. Bolivya bu anlamda tek ülkede sosyalizm deneyiminin ve emekçi kitlelerce denetlenmeyen bir iktidarın sınırlarını da gösteriyor. Bu anlamda doğanın sömürsüne karşı mücadele ederken emeğin sömürsünü de ortadan kaldıracak bir siyasal örgütlenmenin gerekliliği bir kez daha açığa çıkıyor.

İnsan Haklarına Güvenli İçme Suyuna Ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu*

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU

Yayınlama: Sınırlı

24.9.2010

Orijinali: İngilizce

İnsan Hakları Komisyonu

15.Oturum

Gündem maddesi 3

Tüm insan haklarının, sivil, politik,

ekonomik, sosyal ve kültürel hakların,

gelişme hakkı da dahil olmak üzere,

geliştirilmesi ve korunması

Ermenistan*, Azerbaycan*, Andora*, Belçika, Bosna Hersek*, Bulgaristan*, Şili, Kolombiya*, Hırvatistan*, Kıbrıs Rum Kesimi*, Danimarka*, Cibuti, Estonya*, Fransa, Almanya*, Yunanistan*, Macaristan, İtalya*, Ürdün, Letonya*, Lüksemburg*, Fas*, Hollanda*, Norveç, Panama*, Paraguay*, Peru*, Portekiz*, Sırbistan*, Slovakya, Slovenya*, İspanya, Tunus*, Uruguay, Vietnam*, Yemen*:

karar taslağı

15/ ... İnsan Hakları ve güvenli içme suyuna ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişim

İnsan Hakları Komisyonu,

İnsan hakları ve güvenli içme suyu ve sağlık hizmetlerine erişim komisyonunun geçmiş tüm kararlarını, başta 22 Mart 2008 tarihli 7/22 sayılı karar ve 1 Ekim 2009 tarihli 12/8 sayılı karar olmak üzere, *yeniden teyit ederek,*

İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ni, Uluslar arası Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi'ni, Her Türlü İrk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme'yi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi ve Engelli İnsanların Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme'yi tekrar hatırlatarak,

1977 Mart ayında Birleşmiş Milletler Su Konferansı'nda kabul edilen Su, Kalkınma ve Yönetim konulu Mar del Plata Eylem Planı, Haziran 1992'de Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen Çevre ve Kalkınma Rio Bildirgesi ve Gündem 21, 1996'da gerçekleştirilen 2.Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda kabul gören Habitat Gündemi, kalkınma hakkıyla ilgili 17 Aralık 1999 tarih ve 54/175 sayılı karar ve Aralık 2003 tarih ve 58/ 271 sayılı "Küresel Eylem için 10 yıl, Yaşam için Su" (2005-2015) kararı gibi resmi konsey kararları başta olmak üzere, güvenilir içme suyu ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişime dair Birleşmiş Milletler'in başlıca zirve ve konferanslarında ve Genel Kurul'un özel oturum ve akabindeki toplantılarında kabul

gören bildirme ve programların ilgili hükümlerini de ayrıca hatırlatarak,

Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun 1999'da kabul ettiği Su ve Sağlık Protokolü, Avrupa Konseyi tarafından 2001'de kabul gören Avrupa Su Kaynakları Sözleşmesi, 2006'da gerçekleştirilen 1.Afrika-Güney Amerika Zirvesi'nde karara bağlanan Abuja Deklarasyonu, 2007'de gerçekleşen 1.Asiya-Pasifik Su Zirvesi'nde açıklanan Beppu Mesajı, 2008'de gerçekleştirilen 3. Güney Asya Sağlık Önlemleri Konferansı'nda karara bağlanan Delhi Bildirgesi, 2009'da onbeşinci gerçekleştirilen Bağlantısız Ülkeler Devlet ve Hükümet Başkanları Konferansı'nda kabul edilen Sharm el-Sheikh Sonuç Bildirisi de dahil olmak üzere, güvenli su ve sağlık hizmetlerine erişim konusundaki insan hakkı yükümlülüklerine olan artan farkındalığı geliştirmeye katkıda bulunan bölgesel girişim ve inisiyatifleri kayda değer bularak,

Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne bütünüyle ulaşabilmek için uluslararası toplum tarafından verilen taahhütleri göz önünde bulundurup; bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Milenyum Bildirgesi'nde belirtilen ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı'nda da (Johannesburg Uygulama Planı) kabul gören , güvenli içme suyuna erişemeyen veya ekonomik gücü yetmeyen ve sağlık hizmetlerine erişimi olmayan insanların oranını 2015 yılına dek yarıya indirmeyi hedefleyen Devlet ve Hükümet Başkanları kararının altını çizerek,

Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Mil-

Fotoğraf: Yılmaz Kilim

letler Çocuk Fonu'nun 2010 Ortak İzleme Programı (JMP) raporunda tanımlandığı üzere, yaklaşık 884 milyon insanın iyileştirilmiş su kaynaklarına ve 2.6 milyardan fazla insanın da temel sağlık hizmetlerine erişiminin olmaması konusunda derin endişe duyduğunu ve su ve sağlık hizmetleri ile bağlantılı hastalıklar sonucu her yıl 5 yaş altı yaklaşık 1.5 milyon çocuğun ölmesi ve bu hastalıklardan ötürü 443 milyon okul gününün boşa gitmesi nedeniyle de-

şete düşmüş olduğunu belirterek,

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi, Her Türlü İrk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Engelli İnsanların Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme de dahil olmak üzere, uluslararası insan hakları hukuku metinlerinin, güvenilir su ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda taraf devletlere yükümlü-

lükler getirdiğini yeniden tasdik ederek,

İnsan hakları, ulusötesi şirketler ve diğer ticari teşebbüsler hususunda Genel Sekreter Özel Temsilcisine yetki veren 18 Haziran 2008 tarih ve 8/7 sayılı Konsey kararını yeniden hatırlatarak,

Dokümantasyon için, örnek pratikleri derlemede gösterdikleri ilerleme ve ülke misyonlarını üzerlerine almanın yanı sıra, tematik raporları için tüm bölgelerden konuyla alakalı ve konuya ilgi duyan aktörlerle yürütülen anlaşılır, şeffaf ve kapsamlı müzakerelerden ötürü, güvenli içme suyu ve sağlık önlemlerine erişiminde insan hakları açısından yükümlülükler hususunda ortaya koydukları çalışma nedeniyle bağımsız uzmanları selamlar;

Yaşamı ve tüm insan haklarını gerçek anlamda deneyimleyebilme için temel öneme sahip temiz ve güvenli içme suyu ve sağlık hizmeti hakkının, Kurul'un 28 Temmuz 2010 tarih ve 64/292 sayılı Genel Kurul kararında bir insan hakkı olarak tanınmış olduğunu hatırlatır;

Güvenli içme suyu ve sağlık hakkının, yeterli yaşam standardına sahip olma hakkından ileri geldiğini ve erişilebilir en yüksek beden ve ruh sağlığı standardında yaşama hakkı ile olduğu kadar, insanlık onuru ve yaşam hakkı ile de ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu beyan eder;

Bağımsız uzmanları, güvenli içme suyu ve sağlık konusunda ayrımcılık yapmama üzere, insan hakları bağlamında getirilen yükümlülüklerin kapsamını daha da netleştirmeye ve yetkileri dahilindeki bütün görevlerini Devletler, Birleşmiş Milletler örgüt ve birimleri ve ilgili paydaşlarla koordinasyon halinde sürdürmeye devam etmeye çağırır;

Bağımsız uzmanların ikinci yıllık raporunu takdirle karşılar ve hem Devletlerin insan hakları bağlamındaki yükümlülükleri hem de özel teşebbüse ait hizmet sağlayıcıların su ve sağlık hizmetlerinin dağıtımında insan hakları açısından sorumlulukları ile ilgili aydınlatma ve tavsiyelerini ilgiyle karşılar;

Bütün insan haklarının tam anlamıyla hayata geçirilmesini teminat altına almada öncelikli sorumluluğun devletlere ait olduğunu ve güvenli su ve sağlık hizmetlerinin dağıtımının üçüncü taraflara devredilmesinin o devleti insan hakları bağlamındaki yükümlülüklerinden muaf tutmayacağını tekrar teyit eder;

Yasaları, yönetmelikleri ve kamu politikaları uyarınca, devletlerin güvenli içme suyu ve sağlık hizmetlerinin tedariki sürecine özel teşebbüse ait aktörleri de dahil etmeyi tercih edebileceklerini ve bu tedarik etme sürecinin şekliyle bağımsız olarak saydamlık, ayırım gözetmeme ve hesap verebilirlik ilkelerini garanti etmeleri gerektiğini teslim eder;

Devletleri,

(a) Halihazırda hizmet götürülmeyen ve yeterli hizmet alamayan bölgeleri de içermek kaydıyla, güvenli içme suyu ve sağlık hizmetlerine erişime dair insan hakları bağlamındaki yükümlülüklerin tam manasıyla hayata geçirilmesine adım adım ulaşabilme amacıyla, finansal stratejileri de içeren kapsamlı plan ve stratejiler ile mevzuatı çevreleyecek uygun araç ve mekanizmalar geliştirmeye,

(b) Güvenli içme suyu ve sağlık hizmetleri tedarikinin planlanması ve yürütülmesinde tam şeffaflık ve o bölgedeki duyarlı yerel topluluklar ve ilgili paydaşların aktif, özgür ve kayda değer katılımlarını sağlamaya,

(c) Cinsel eşitliği savunan, ayrımcılık karşıtı ilkelere özen göstererek, savunmasız ve marjinalize edilmiş topluluklara ait insanlara özel önem göstermeye,

(d) Hizmetlerin ulaşımının sağlanması süreci boyunca insan haklarını, uygun olduğu üzere, etki değerlendirmelere dahil etmeye,

(e) Ülkelerin insan hakları bağlamındaki yükümlülükleriyle paralel bir şekilde, tüm hizmet sağlayıcılar için etkin, düzenleyici çerçeveler benimseyip tatbik etmeye ve yeterli kapasiteye sahip kamu yararı gözetilen düzenleyici kurumların bu düzenleyici süreçleri gözlemleyip gerektiğinde dayatmalarda bulunabilmelerine olanak tanımaya,

(f) Gereken düzeyde erişilebilir hesap verebilirlik mekanizmaları devreye sokarak insan hakları ihlallerine karşı etkin yasal çareler oluşturmaya

çağırır;

Özel teşebbüse ait hizmet sağlayıcıların,

(a) Potansiyel insan hakları tacizlerini teşhis edip bu sorunlara çözümler bulma amacıyla Devletler ve paydaşlarla proaktif bir şekilde yakın ilişkiler kurup, çalışma süreçleri boyunca insan hakları alanındaki sorumluluklarını yerine getirmelerini,

(b) Kaliteli ve yeterli miktarda, güvenli, makul, erişimi mümkün ve ekonomik olarak karşılanabilir içme suyu ve sağlık hizmetlerinin sağlanmasına katkıda bulunmalarını,

(c) İnsan hakları sorunlarını ortaya çıkarıp bu sorunlara eğilmeye yardımcı olması amacıyla uygun olduğu müddetçe, etki değerlendirmelerine insan haklarını dahil etmelerini,

(d) Devlet kaynaklı hesap verebilirlik mekanizmalarına erişimi engellemekten kaçınmaları ve kurumsal düzeyde

etkin şikayet mekanizmaları geliştirmelerini,

Devletlerin garanti altına almaları gerektiğini hatırlatır;

Devletler, Birleşmiş Milletler sisteminin alanında uzman birimleri, uluslar arası kalkınma ortakları ve keza, bağış kurumları tarafından sağlanan uluslar arası işbirliği ve teknik desteğin, özellikle Milenyum Kalkınma Hedefleri içinde yer alan konuyla ilgili hedeflere zamanında ulaşılmasındaki önemli rolüne vurgu yapar ve güvenli içme suyu ve sağlık hizmetlerine erişimden yararlanabilme amaçlı ulusal girişimleri ve eylem planlarını destekler mahiyetteki kalkınma programlarını tasarlayıp uygulamaya geçirirken, kalkınma ortaklarının insan-hakları temelli bir yaklaşım benimsemelerinde ısrarcı olur;

Bağımsız uzmanların, yıllık olarak, Konsey'e rapor vermeye ve Genel Kurul'a yıllık bir rapor sunmaya devam etmelerini ister;

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin, bağımsız uzmanların yetkilerini tam manasıyla yerine getirebilmeleri için gerekli kaynakları edinmelerini sağlamaya devam etmesini ister;

Bu hususu, aynı gündem maddesi altında ve çalışma programı doğrultusunda göz önünde bulundurmaya devam etme kararı alır.

İnsan Hakları Konseyi üyesi olmayan devlet

Çeviren:Merthan Özcan

Bir “Doğal Tarım” Çiftliği İzlenimleri

Hira Doğrul

Eylül’ün ilk haftasını Yunanistan’da, Fukuoka tekniğini uygulayan bir “doğal tarım” çiftliğinde geçirdim. Nefis insan Masanobu Fukuoka (doğum 1913), 2. Dünya Savaşından yeni çıkmış olan Japonya’da biyolog olarak laboratuarlarda ömür tüketirken her şeyin saçmalığı, boşunalığını daha fazla kaldıramayarak babasının köydeki çiftliğine geri döner. Burada bir kulübeye kapanıp aylarca etrafını seyreder, doğanın işleyişini gözler, bir yandan da köydeki çiftçileri izler. Savaş sonrası Amerikan kültürünün ülkeyi tamamen egemenliğine almasının bir sonucu da kimyasal ilaç kullanımına, toprağın dümdüz edilerek tek bir ürünün agresif yöntemlerle yetiştirilmesine dayalı çağdaş tarımın köylere girmesidir. Bu tekniğin gerek ot ve böcek ilaçları kullanımı sonucu gerekse yetiştirilecek ürün dışındaki bütün diğer bitkilerin yok edilmesi sonucu toprağın verimliliğini nasıl yok ettiğini, bu yüzden çiftçilerin nasıl suni gübre kullanmaya mahkum edildiklerini birinci elden izler. Sonuçta ortaya hem son derece sağlıklı, zehirli ürünler yetismekte, hem bütün doğal dengeler altüst olmakta, hem de toplumdaki ekonomik ve sosyal eşitlik yerle bir olmaktadır. Uzun tefekkürlerin ardından Fukuoka adım adım “doğal tarım” tekniğini geliştirir; buradaki temel yöntemi, uygulanan bu olumsuz işlemler karşısında, “bunu yapmasam ne olur?” diye sormaktır. Böylece önce kimyasal ilaçlar, suni gübre kullanmadan ekip dikmeye başlar; zamanla toprağı sürmeyi, çapalamayı, ot yolmayı, ağaçları budamayı bırakır. Bu sırada sürekli arazisine organik madde katkısında bulunur; yani otları biçip, mahsulünü topladığı bitkileri kökleyip oldukları yerde çürümeye bırakır, böylece toprağını

zenginleştirir. Çeşitli denemeler, başarısızlıklar derken, 10 yıl kadar sonra arazisi tamamen kendi başına varlığını sürdürebilir hale gelir. Fukuoka’nın tek yaptığı belli zamanlarda araziye tohum atmaktan ve sürekli çeşitliliği bozan unsurlar ortaya çıkıyor mu diye olan bitenleri gözlemekten ibarettir, aşırı kuraklıklar dışında sulama bile yapmaz.

İnsanın doğanın işleyişini anlaması ve yönlendirmesi diye bir şeyin sözkonusu olamayacağını derinden kavrayan Fukuoka, doğaya asgari müdahaleyi, doğanın işleri kendi kendine yürütmesini şiar edinmiştir. Doğanın rekabete değil son derece kapsamlı ve derin bir uyuma sahip olduğunu gören Fukuoka, sebze-meyve-ağaç yetiştirme sürecinde kendisinin müdahalesini, arazisinde bu çeşitliliği sağlamak üzere yılın belli zamanlarında her türlü tohumu (sebzeler, bitkiler, şifalı otlar, çeşitli

ağaç tohumları) saçmakla sınırlandırmıştır. Tekniğinin mükemmel şekilde işlediğini gördüğü noktada da yazarak ve çeşitli ülkelere gidip kulağını açanlara öğrendiklerini anlatarak bunu dünya çapında yaymaya girişmiştir.

Yunanistan’daki çiftliğin kurucusu Panos Manikis. Artık nesli tükenmekte olan kişilerden. 1980’de Fukuoka’nın *Ekin Sapı Devrim’i*ni okuduktan sonra her şeyi bırakıp sırt çantasını alarak Japonya’ya gitmiş. Onunla Japonya’da bu tekniği öğrendikten sonra, Fukuoka ile birlikte Avrupa’da ülke ülke dolaşıp “doğal tarım” tekniğini tanıtmaya çalışmışlar. Manikis daha sonra Fukuoka ile birlikte Afrika’da, kendi başına da (savaş sonrası) Balkanlar’da çalışmalar yapmış. Hatta 1998’de ikisi Türkiye’ye gelip konuşma yapmışlar!

Panosyaklaşık 15 yıl önce Yunanistan’ın kuzeybatısındaki Edessa şehrinin yakınlarında bir arazi satın almış ve “doğal tarım” tekniğini burada uygulamaya başlamış. Hep en az müdahale, doğanın olabildiğince kendi işini halletmesi ve azami çeşitlilik ilkeleriyle ilerlemiş. Pek çok hata yapmış, pek çok kayıp yaşamış, ama arazisini zamanla (nadide Japon türlerinden, istisnai Güney Amerika meyvelerine) en az 100 değişik meyve ağacının, envai çeşit “yabani otun”, şifalı bitkinin ve sebzenin yan yana var olduğu cangılvary bir çiftliğe dönüştürmeyi başarmış. İçinde yüzlerce çeşit farklı tohumun bulunduğu “tohum topları” hazırlıyor, yabani otları kesip oldukları yere bırakıyor ve sonbaharda, tam yağmurların bastırmasından önce bu topları etrafa yayıyor. Çürümekte olan otların arasına düşen toprak bö-

lece kuşlara yem olmaktan kurtuluyor. Sistem sonra artık kendi kendine işliyor.

Panos çiftliğinde çeşitliliğe büyük önem veriyor; çeşitlilik sayesinde “zararlıların” bir dengesi kuruluyor (ve bu hayvanlar “zararlı” olmaktan çıkıyor). Doğa hiçbir zaman belli bir türün sayıca aşırı büyümesine izin vermediği için (bunun istisnası gibi görünen insan, son yüzyıldaki aşırı büyümesinin bedellerini hiç kuşkusuz ağır şekilde ödeyerek azalmak durumunda kalacak) bahçede zamanla canlılar arasında bir denge kuruluyor. Çeşitlilik sayesinde (çürümeye bırakılan otlar, yapraklar, dallar, her türlü organik madde ile) toprak her anlamda beslenebiliyor. Toprak verimlilik kazandıkça kökler sağlıklı bir şekilde yayılabiliyor ve ağaçların güneşe ve suya olan ihtiyacı da azalıyor.

Panos çiftliğinde pek çok basmakalıbı yıkılmış; örneğin (İstanbul ile hemen hemen aynı enlemde olan Edessa’daki) kışın zaman zaman ısının sıfırın altına düştüğü bahçesinde mandalina yetiştiriliyor. Yerel türler haricindeki egzotik bitkilerin doğal dengeyi bozacağı görüşüne kesinlikle katılmayan Panos (“yerel tür” diye bir şey var mı ki?) çok farklı, uzak coğrafyalara ait bitki ve ağaçları bahçesinde yetiştirebiliyor. “Yabani ot mücadelesi” bir kenara, yabani otlara bayılıyor, tek şartı şu: “1 değil 50 farklı çeşit yabani ot olsun”. Onların varlıkları hem toprakta nemlilik sağlıyor, yazın toprak üstü ısısını düşürüyor, hem de dilediği zaman onları biçerek toprağa besin sağlıyor. Daha güçlü türler olan yabani otları, tam tohum toplarını atmazdan önce biçiyor ki böylece diğer bitkiler yabani otlardan önce çıkıyor. Ağaç dikimindeki “mesafe” anlayışına da tamamen karşı çıkan Panos, ağaçların kendi hallerine bırakıldıklarında boylarını, dal erimlerini karşılıklı etkileşim içinde ayarladıklarını savunuyor.

Panos daha sonra bir grup insanla çiftçiler arasında dayanışma ağları kurulması için uğraşmış. Böylece (organik değil!) doğal ürünlerin satılabileceği dükkanlar ve sistemin kıyısında kalan alışveriş sistemleri yaratılmış. Buralarda tanıtımlar yaparak, çiftliğini ziyaretlere açarak halkla tamamen

(sertifikalara falan dayanmayan) güven ilişkilerinin, dostlukların kurulabileceği bir ilişkiler ağı oluşturmuş durumda. Böylece bir yandan çiftlik ürünlerini satarak ekonomik bağımsızlığını da elde etmiş, bir yandan da ülkenin (ve Avrupa’nın) dört bir yanından gelen ziyaretçilere ve çocuklara bu tekniği ve anlayışı göstermeye başlamış.

Panos ekonomik bağımsızlığını böylelikle elde edince, Fukuoka kitaplarının çevirilerini bastırmaya, çiftliğine doğal tarım anlayışını öğrenmeye gelen kişileri ücretsiz misafir etmeye ve kursla vermeye de başlamış. Ben çiftlikteyken Arjantin, İspanya, Çin, İtalya, Almanya ve ABD’den gelen doğal tarım meraklıları vardı. [Daha önce Hindistan’daki “Sadhana Ormanı” çiftliği deneyimlerimi anlattığım yazıda da belirtmiştim; bu işlere gönül vermiş pek çok kişi özellikle permakültür kurslarının bir sektöre dönüşmesinden, kursların aşırı fiyatlarından ve bu bilgileri insanlara aktarmayı bir mesleğe dönüştüren “eğitmenlerden” büyük kuşku duyulmakta. Panos da onlardan biri; şimdiye dek edindiği bilgilerin kendisine verdiği eğitimlerden asla para almıyor. Bilginin parayla satılmasına karşı çıkıyor ve kurslar verilen çiftliklerde insanların kendi kendine dönebilen çiftlikler kurmakla uğraşmak yerine kurs gelirlerinin kolaycılığına kaçmasını bir tembellik ve teslimiyet olarak görüyor.]

Düzenlediği en büyük etkinliklerden biri Yunanistan’da, 1998’te, binlerce dönümlük çorak bir alanın bu toprakla tohumlanması. Bu etkinliğe (hiçbir para desteği almadan ve ciddi bir para harcanmadan) 3,000 kişinin katılması sağlanmış. Binlerce dönümlük bir araziye -1 hafta içinde tonlarca hazırlanan bu tohum topları saçılmış. Hatta bunun için devlet helikopter vermiş, tohumların bir kısmı havadan atılmış. Panos olayı, “inanılmaz bir dayanışmaydı, olayı ben başlatmışım ama herşey kendi kendine gelişti, kendi kendine ilerledi,” diye anlatıyor. İlginç bir ayrıntı, Greenpeace bölgeye has olmayan egzotik tohumların kullanılmasını gerekçe göstererek dava açmış. Panos bunu, “Greenpeace hiçbir bütçesi ve organizatörü olmadan böyle bir etkinliğin gerçekleş-

tirilmesinden çok kılılandı,” diye yorumluyor. Sonuçta, istenen sonuçlara ulaşılamamış; çünkü akabinde çok ciddi bir kuraklık yaşanmış, tohumlar serpilememiş. Boy gösterenlerse keçilerce imha edilmiş. Ama insanların bir araya gelebilme gücü açısından son derece ilham verici bir etkinlik olarak anılıyor.

Panos artık 60 yaşında ve kalan zamanının çoğunu eğitimlere ayırmak arzusunda, yılın büyük kısmını yurtdışında geçiriyor. Ama özellikle Ağustos ve Eylül aylarında bu tohumlama işi için yardıma ihtiyaç duyuyor. Ben ordayken 6 kişilik bir ekiple çuvallarca bu toplardan hazırladık, bunların bir kısmı Panos’un çiftliğinde büyük kısmı ise bu tekniği denemek isteyen başka çiftliklerde kullanılacak. Bu tekniği öğrenmek isteyenlere, Fukuoka geleneğinin canlı bir uzantısını yakından tanımak isteyenlere çiftliği salık veririm. Tohumlama sureci 10 Eylül’de başlayıp Ekim’in ilk haftasına dek sürecek. Daha sonra Nisan gibi yeniden gidilebilir.

İstanbul’dan otobüsle Selanik 10,5 saat sürüyor, tek yön 90 tl, gidiş dönüş alınırsa 150 tl. sanırım. Selanik’ten Edessa’ya tren var, 1,5 saat sürüyor, 3,5 euro. Oradan 3 km uzaklıktaki Klishochori köyüne gitmek gerekiyor, telefonla ararsanız Panos gelip alıyor. Ama tabii bütün bu planlamayı yapmadan önce çiftliği aramakta fayda var. Panos e-maillere pek bakmıyor, onun yerine ciddi bir Türk dostu olan Dimitris’le yazışmak mümkün. Kalma işi genelde çadırlarda, uyku tulumu götürmekte fayda var. Tuvaletler “doğal” (kuru tuvalet; barakalarda, döşemede açılan delikten aşağıdaki ot öbeğine hacet gideriliyor).

Panos biraz aksi biri sayılabilir; hani o Çin/Japon “usta”ları tadında, arada hafiften azarlıyor “çekirgelere” öğretirken; beni bozmadı. Çalışma saatleri sabahtan öğlene dek, sonra da ikindiden güneş batana dek. Ağır iş yok; Panos zihnen ve ruhen kişinin yaptığı ise odaklanmasına önem veriyor. Sadhana’da olduğu gibi burada da alkole ve uyuşturuculara hoş gözle bakılmıyor.

İklim Adaleti Ve Gıda Egemenliği İçin Gdo'ya Hayır, Gıda Ve Tohum Tekellerini Boykot*

GDOHP 8. Eşgüdüm Konferansına Hazırlık toplantısı 25-26 Eylül 2010 tarihinde Bursa Misi'nde gerçekleştirildi. GDO konusundaki mücadeleyi genişletmek ve iklim adaleti çerçevesine oturmak doğrultusunda bir dizi karar alındı. Toplantı sonrasında 16 Ekim 2010 tarihinde İstanbul'da iklim adaleti için gıda ve tohum tekellerinin boykot edilmesi kararı alındı. 16 Ekim tarihinde de İstanbul'da Çiftçi Sen ve GDO'ya Ha-

yır Platformu tarafından ortak bir basın açıklaması düzenlenerek gıda ve tohum tekelleri boykot edildi. 4-5 Aralık tarihlerinde İstanbul'da düzenlenecek toplantı ile 8. Eşgüdüm Konferansına yönelik somut adımların atılması bekleniyor. Bu süreç aynı zamanda Türkiye'de iklim adaleti koalisyonunun yaratılmasının da önemli adımlarından birisi olarak görülmelidir.

Sonuç Bildirgesi

Platformun ilk adımları, 2004 yılında birkaç kişinin "GDO" sorununun Türkiye içinde önemli bir politik mesele olacağına dair duydukları kaygı içinde bir araya gelmesiyle atıldı. Aynı yıl İstanbul'da yaptığımız toplantıda GDO sorunu katılımcılarla paylaşıldı, bu soruna karşı politika geliştirme gerekliliği vurgulandı. Toplantı katılımcılarıyla GDO'ya Hayır ismiyle bir platform kuruldu. Platform "Yaşam Patentlenemez" ismiyle bir deklarasyon yayımladı. Bu deklarasyon Platformun bileşeni olan örgütlerin imzasını aldı. Son eşgüdüm toplantısında güncellenen listesi ile 77 bileşenli bir platformdan bahsediyoruz bugün. 6 yıllık uzun bir mücadele sürecinde Platform önüne koyduğu iki temel hedefi gerçekleştirdi. Bunlardan birincisi Türkiye'de Biyogüvenlik Yasası'nın çıkması ve Türkiye'de GDO'ların üretimini bu Yasa ile yasaklayacak bir kamuoyu yaratılması. Ancak biliyorsunuz ki bizim meselemiz, GDO temelinde yaşamın kapitalize edilmesi ile ilgilidir. Bu bir sistem sorunudur. Bu nedenle de tarif ettiğimiz bu geniş eksen dâhilinde bugün de mücadelemiz devam ediyor.

25-26 Eylül 2010 tarihinde bir araya gelen biz GDO'ya Hayır Platformu bileşeni örgütler, GDO karşıtı mücadelede yeni bir dönemin başladığı bilinciyle, buna uygun politik ve örgütsel yapılanmaya ilişkin adımlar atma kararlılığı içinde, mücadelemizi yükseltme irademizi pekiştirdik.

* 25-26 Eylül 2010 tarihinde Bursa Misi'nde gerçekleştirilen 8. Eşgüdüm Konferansı'nın hazırlık toplantısı sonuç bildirgesi.

Gıda Egemenliği

Önemli olan bu süreçte, tüm dünya gündemini odak alarak önümüzdeki dönemde yoğun olarak tartışıldığı üzere iklim adaleti ve gıda egemenliği eksenlerinde siyaset geliştirmeliyiz. Çünkü GDO artık bir iklim adalet meselesi haline geldi. Türkiye’de GDO’ların üretilmemesi önemli ama ekolojik geleceğimiz açısından küçük bir adımdır. Oysaki tüm dünyada yoğun bir biçimde GDO’lara dayalı üretim yapılıyor. Bu üretim sistemi giderek daha fazla karbon üretimine yol açıyor ve doğayı ve toplumu daha fazla sömürüyor. Ekolojik krizin derinleşmesine yol açıyor. Biz bu durumun yarattığı tahribatın farkındalığı içinde gıda egemenliğimizi savunmalıyız. Bunun için de toplumsal barış, küçük üreticilerin desteklenmesi, kentsel alanların demokratik planlanmasının sağlanması önemlidir. Kır ve kenti ayırmadan GDO sorunu kentlerin sorunu olduğunu görmek gerekir. Bu sorun sadece tarımsal üretim sorunu değil. Bu sorun şehirlerdeki yoksulların varlığıyla meşrulaştırılıyor. Bu nedenle kentli hakkı olarak gıda egemenliğini önümüzdeki dönemde daha fazla dillendirmeliyiz. Kentsel yoksulluğu, kentlerde gıda sorununu çözebildiğimiz ölçüde GDO sorununu çözme yolunda ilerleyeceğiz. GDO sorununu çözecek uluslararası politikalar da kente dayatılan yoksulluğa karşı da önemli bir basamaktır.

Gıda üzerinde yaşanan tekelleşmeye karşı GDO karşıtı mücadele önemli bir uğraktır. Pek çok ülke GDO’lu tohum ve gıda üretiyor. Bu nedenle bizim üretmemiz tek başına yetmiyor. Dünyadaki bu seyri görmeliyiz. Pek çok ülke daha etkin biçimde kendi tarımsal yapısını korumaya çalışıyor. Ama kapitalist bir iklimde bu pek mümkün olmuyor. Biz önemli bir iş başardık, GDO’ların üretimini yasakladık. Bu süreçte yasa ve yönetmeliklerin çıkması mücadele çıtasını yükseltti. Bundan sonra gıdanın tekelleşmesine karşı gıdanın egemenliğini sahiplenmeliyiz. Bugün muhalif yapılara sirayet eden bir adaptasyon siyaseti var. Bu siyaset algısı, ortaya çıkan sorunlara sistem içi arayışlarla yanıt üretmeye çalışıyor. Gıda krizine, enerji krizine yanıt, hep bu sorunla-

rın sürdürülebilir kılınmasına yönelik olarak tasarlanıyor. Oysaki sorgulanmayan şey, bu sorunlara yol açan sistemin alaşağı edilmesini sağlayacak dilden uzaklaşmış olmamız. Gıdanın nasıl üretileceği, nasıl bölüşüleceğine yönelik politikalar geliştirme kararlılığı içinde gıda egemenliğinin enternasyonal bir mücadele gerektiğini kabul ediyoruz. Yoksa mücadelemiz gıdaların güvenli olup olmadığına indirgenemez. Bu mesele tıpkı enerjinin planlanmasından konuşmadan sözde alternatif enerji kaynaklarını, rüzgarı, güneşi dillendiren çalışmalarda da görülebiliyor. Biyoyakıtları gündeme getirebiliyor bu yaklaşımlar; gıdanın yakıt olarak kullanılmasını hiç sorgulamıyorlar. Bu bağlamda söylemek gerekir ki ekolojik kriz, kompartımanlaştırılarak anlaşılabilir. Gıda egemenliği mücadelesi ile birlikte toplumun kendi gıdasını nasıl üreteceğine, nasıl paylaşacağına ve nasıl yaşayacağına karar vereceği demokratik yönetim anlayışını yaratacak bir mücadele zemini üzerinden ilerlemek gerekiyor. Bu da uzun vadeli bir mücadele perspektifi gerektiriyor.

2004 yılında kurulan bu yapının çalışma alanındaki GDO meselesini tüketici sorunu olarak gören bireycilik, GDO’suz bir dünyanın kapısını aralayamaz. GDO meselesi tüketimle ilgilidir evet; ama tüketici sorununa indirgenemez. Bizleri tüketiciye dönüştüren bir yaklaşımı kabul etmiyoruz. Bu nedenle de insanlara hangi ürünlerin GDO’lu olup olmadığını gösterecek bir mekanizmayı GDO karşıtlarının sağlamasını uman anlayışları kabul etmiyoruz. GDO’lara karşı etkin bir koruma istemi ancak güçlü ve örgütlü toplumsal yapılarla mümkündür. Bunun için toplumsal bilincin yükselmesi ve kamu adına karar alan hükümetlerden ve devletten etkin işleyen bir denetim modeli talep etmek gerekir. Hukuk tanımaz şirketlerin uygulamaları karşısında doğanın ve toplumun geleceğini savunan bir hukuk ve toplumsal bilince ihtiyaç var. Bu etkin işleyecek denetim olmadan, sınırların belirsizleştiği bir dünyada bizler insanlara şu güvenlidir gıdadır diyemeyiz. Sadece doğal tarımın geliştirilmesi gerektiğini, küçük üreticinin güçlendirilmesini, kent yoksullarının gıda hakkının olduğunu, kim-

senin açlık sınırında veya açlık içinde yaşamaya mahkum edilemeyeceğini söyleyebiliriz. Bu sorunlarımız tüm dünyanın sorunudur.

İklim Adaleti İçin Monsanto’yu Boykot

Haziran ayında Bakanlığın talimatı ile Biyogüvenlik Yasasına aykırı biçimde 32 GDO’lu ürünün ve bu bağlamda da binlerce GDO’lu malın Türkiye’ye girmesine izin verildi. Bu ürünler kimindi? Bir kısmı Monsanto isimli çok uluslu şirketin. Mısır ve bu mısırdan üretilen nişasta bazı şeker binlerce üründe kullanılıyor. Ne yediğimizi bilmiyoruz. Bu durum Türkiye’de şeker sektörünün özelleştirilmesi sürecini tetikliyor. Bu ürünlerin Türkiye’ye girmesi hukuk dışı bir eylemdir. Bu süreçte bir dur demeliyiz. Tescillenerek Türkiye’ye sokulan 32 GDO’lu ürünü istemiyoruz. Direncimizi uluslararası bir biçimde göstermeliyiz.

Via Campasina adlı çiftçilerin uluslararası örgütü başta olmak üzere pek çok örgüt, Cancun’da aralık ayında gerçekleştirilecek iklim değişikliği konferanslarına hazırlanıyor. Bu sürece hazırlanan örgütlerle birlikte bizlerde iklim adaleti için Monsanto’nun GDO’lu endüstriyle tarımını protesto edeceğiz.. Bu eylemlilikle endüstriyel tarımını iklim değişikliğini tetiklemesine dikkat çekeceğiz. Biyogüvenlik Yasası sonrasında Türkiye’de GDO’lu üretim yasaklandı. Ama dünyada bu üretim devam ediyor. Sadece çiftçilerin iç pazarda desteklenmesi ile biz bu süreci tersine çeviremeyiz. Bununla birlikte dünya genelinde GDO’ya dayalı endüstriyel kapitalist tarıma dur demeliyiz. Bunu sağlayacak bir sürecin parçası olarak Aralık ayına kadar ekoloji mücadelesinin bileşenleri ile birlikte dünyanın geleceğini tartışmaya eylemliliklerle devam edeceğiz.

Türkiye’de 2010 yaz mevsiminden beri çıkan pek çok yasal düzenleme tarımsal alanların yok olmasını ve finansal bir değer olarak gıdanın, suyun, havanın, enerjinin şirketlerin egemenliğinde yönetilmesini hızlandırmakta. Bu nedenle hem Türkiye’de hem de dünyada mücadelemizi ortaklaştıracak eylem-

Fotoğraf: Tayfun Ahmet Çekim

liklere gereksinim var. Peru ormanları GDO'lu mısır için yok edilirken, bizler gıdaya ulaşma olanaklarımızı yitiriyoruz. Türkiye'nin imarlı - imarsız tüm toprakları alışveriş merkezlerinin denetimi altına girerken, kırla kent arasındaki yarılma giderek daha da fazla derinleşiyor. Bu nedenle de gıdanın demokratik planlanmasına yönelik mücadelemiz her gün daha da önem kazanıyor.

Gıda egemenliği tam da bu nedenle gereklidir : Şirketlerin değil, toplumun yönettiği bir gıda sistemi için; Kıtalararası ticaretle üretilen ve iklim değişikliğini tetikleyen tarım değil, doğayla uyumlu tarım için; Enerjiyi, suyu, kentleri ve biyolojik çeşitliliği koruyan bir yaşam için; Aşırı tüketimi körüklemeyen, gereksi-

nimi minimize edebilen bir yaşam için. İklim adaleti için Monsanto'yu boykot eyleminin Türkiye'de yürüttüğümüz mücadele açısından anlamını şöyle görmek gerekir: Bugüne kadar, GDO sorunu sadece tarımsal sistemlerin ve tüketicilerin bir sorunu imiş gibi algılandı. Oysaki gıda egemenliği ekseninde GDO sorunu kent yoksullarının biricik sorunudur. Yoksulluk üzerinden kendini meşrulaştıran bu sistemde, GDO'ların varlığı, yoksulluğun ve açlığın devam etmesine bağlıdır. Kentlerde yaşam kötüleştikçe GDO pazarı büyüyecektir. Bu nedenle GDO karşıtı mücadele öncelikli olarak kentlerde ortaya çıkan sınıfsal çelişkileri ve yoksulların kötü beslenme alışkanlıklarını aşmayı

önüne almaya başlamıştır. Bu bağlamda da iklim değişikliğinin mağduru olan milyonlarca insan için şirketlerin denetiminde bulunan gıdanın özgürleşmesi ve eşit bir üretim sistemi içinde kent ve kırsal demokratik planlaması ile GDO karşıtı mücadele daha etkin olacaktır. Bu nedenle tüm yaşamı atomize eden bu beslenme sistemine karşı ve bize dayatılan tüketim kalıplarına karşı gıda ve tohum tekellerini boykot ve teşhir kararı bu açıdan oldukça önemlidir. Bu aynı zamanda iklim adaletinin sağlanması için bir yoldur. Devletlerin ve şirketlerin pazarlığı dışında bir üçüncü kutbun yaratılmasının da olanağı yoksulların gıda egemenliğini talep edebilmesi ile sağlanacaktır.

Teknolojik İndirgemecilik, Sosyalistler, Ekososyalistler

Fevzi Özlüer

Üretim ilişkileri ile teknoloji arasındaki ilişki tıpkı 20. yüzyılın başlarındaki tartışmaları yeniden çağırırdı. Kapitalist üretim tarzının teknolojiyi geliştirmesi tezi üzerinden kapitalizme ilerici bir yön atfeden kimi sosyalist gelenekler özellikle Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi kapitalist uygarlığın benzer deneyimlerini üretmişti. Kapitalist üretim tarzından kopartılan bilim ve teknoloji sanki o üretim tarzının fikriyatını taşıyor, o uygarlığın yaşam biçimini yeniden üretmiyormuşçasına, kapitalizmi aşacak bir toplumsal yaşamın temel dinamikleri olarak varsayılıyordu. Gdo konusunda Türkiye sosyalistlerinin iki ucu da işte bu teknoteterminizm konusunda bir araya geldi. GDO karşıtı hareketi kendilerince sosyalist bir duruştan eleştirme vazifesini üstlenen "Marksist Tutum" çevresi ve "TKP" gibi iki farklı sol gelenek aynı cephede buluştu. Teknolojiyi üretim ilişkilerinin dışına atma. Tezleri şu aslında, gdolar kapitalistlerin elinde zararlıdır, bunu sosyalistler insanlığın yararı için kullanabilirler, TKP çevresi dayanak olarak da Küba'nın biyoteknoloji üzerine bilimsel çalışmalarını referans göstermeye çalışıyor.* Diğer tez ise kapitalizmin tarımsal alanda ilerici** bir karakter taşıdığı ve teknolojinin üretim ilişkilerinden bağımsız bir güç olduğuna yönelik ikinci enternasyonal fikriyatı. Bu arkadaşların, gdoların mono kültüre dayalı endüstriyel yaşam biçimini dayatması ile ilgili bir dertleri yok. Eğer kapitalizmi alt edersek, sorundan kurtulacağız. Peki sorun tam da burada değil mi? GDO ile kapitalizm birbirinden nasıl ayrılabilir. Yani insanlığın geleceğinde doğayla başka türlü bir ilişki kurma olanağı yok öyle mi? Kapitaliz-

min tekno belirleniminde bir uygarlık mı sosyalizmden anladıkları, Ama biz bu deneyimi gördük, tek tipleştirme-ye dayalı sosyalizm modelinin kendi sonunu getirdiğini, ekolojik değerlere yaslanamayan bir sosyalizmin kendini reddedeceği ve kapitalizmi tekrarladığını biliyoruz. Ama olsun, gdoların mülksüzleştirilmesi ilericidir, gdoların tüm yaşamı patent altına alması ilericidir, biyolojik çeşitliliğin ortadan kalması ilericidir diyorsanız diyecek bir şeyimiz yok. Bizim sosyalizmden anladığımız yoksulluğun değil zenginliğin ortaklaştırılmasıdır. Tek tipleşme değil, çeşitlilik içinde evrenselliştir.

Bir de bu yazılarda sapla samanı birbirine karıştırmakta üstlerine yok arkadaşların, gdoya hayır platformu içinde bu meseleyi farklı farklı gören örgütlerin düşüncelerini alt alta koyup, kendi kafalarındaki önermeyi doğrulayacak biçimde yazarak, buldukları konumu doğrulama çabası, siyasal önermede bulunmak mıdır? Yoksa altı boş ithamlarını ve iddiasızlığını tanıtlamak için girişilen, egemenin diliyle konuşma depresyonu mudur? Her ne ise de bu bakışlar Türkiye'de "vulgar" sosyalistler ile ekososyalistler arasındaki en temel ayrım noktalarından birisi olduğunu göstermektedir. Teknolojiyi, üretim ilişkilerinden kopartarak, kapitalist uygarlığın ideolojik fikriyatını o teknik taşıyormuşçasına tekniği fetişleştirmek bu ayrım noktalarından biridir. Kapitaizmden bir kopuş varsayılıyorsa, kapitalizmin uygarlığının izlerini taşıyan tüm maddi üretim araçlarını alt üst etmek gerekir. Buna bugüne kadar ki tüm enerji sistemleri-güneş rüzgar nükleer- de dahildir. Bunlardan bazılarını fetişleştiren me-

sela egemen retorikinin sınırları içinde güneşi ve rüzgarı savunarak, geleceğin toplumunu kuracağını sananlarla, gdoyu gelecekte insanlık yararı için kullanacağını savunanlar aynı yerdedir. Bu nedenle de aslında bu tekno fetişist sosyalistler kadar tehlikeli olan ve bu aynı pencereden bakan yeşil ideologlarda*** aynı cephededir. "Küçük Güzeldir" in seviciliğine hapsolmuş bu yeşil arkadaşlar da yıllardır rüzgar, güneş bize yeter diye bağırıyorlar mı, işte bu iki farklımış gibi görünen cepheyi aynı yere düşüren çizgi teknoloji belirlenimciliktir. Tabi bir de ekolojik krizin uygarlık çığılığını felaket tellallığı olarak okuyan miyopluklarıyla ekoloji dersi vermekte de üstlerine yaktur.

Yeni bir uygarlık projesinden bahsederken, ekososyalizmin, marksizmin de güncel bir okuması olduğunu görmediğimizde ya da sosyalizmin başına sıfat konulmuş biçimi olarak gördüğümüzde hatalarımızı tekrar ederiz. Buradan hareketle söylemek gerekir ki yeşiller, sosyalistler geriliminde onları geleneksel açıdan aynı noktaya savuran gerçekliğin, teknoloji konusundaki tarih dışı okuma biçimleri olduğunu anlıyoruz. Verili sorunlara bir an önce pratik çözümler geliştirme popülizmi içinde, toplumsal gerilimleri tarihselleştirmekten uzak algılama biçimlerinin güncel sorunları çözme konusunda da geliştirici bir yönünün olmayacağını bilmek gerekiyor.

* <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/yigit-gunay/gercek-bir-sosyalizm-tar...>

** http://www.marksist.com/ilkay_meric/gdo%E2%80%99lara_nasil_bakmalı.htm

*** <http://www.taraf.com.tr/haber/iklim-ve-kibir.htm>
<http://yesilgazete.org/2009/11/17/kurban-mi-suc-ortagi-mi/>

Fotoğraf: Tayfun Ahmet Çekim

Ekososyalizm'in Teknoloji, Üretim İlişkileri Algısı ve Sınıf Mücadelesi*

Daniel Tanuro

"Yeşil kapitalizm", tıpkı "sosyal kapitalizm" gibidir: Çelişkili iki terimin yan yana dizilişi. Üstelik bu tespitin doğru olmasının sebebi her ikisi için de aynı; zira kapitalizm özelde işgücünün, genelde ise doğal kaynakların sömürüsüne dayanır. Sömürü, üreticiliğin kapitalizmin doğasına içkin olması nedeniyle zaman içerisinde artış göstermektedir. Mekanizma bütün berraklığıyla gözlerimizin önündedir: Sermaye sahipleri, piyasada rakiplerine nispetle avantaj elde edebilmek için, üretken

makinelere işgücünün yerine ikame etmeye zorlanmaktadır. Bu süreç yalnızca işgücünün sömürülmesi oranında bir artışa değil, aynı zamanda doğanın sömürüsünde de artışa yol açar. Gerçekten de, üretime koşulan göreceli enerji (ya da madde) yoğunluğu azalsa -teknolojik gelişim sağ olsun-, ekonomik faaliyetler artan ölçüde hizmet sektörüne doğru kaymış olsa da; tüm bunlar maddi üretimdeki artışı kompense edebilmenin oldukça uzağındadır. Sonuç, biyosferin kaldırabileceği

sınırların oldukça üstünde bir noktaya tekabül edecek şekilde, tüketilen madde ve enerji miktarındaki mutlak artıştır. Bu arada, Marksistlerin ekolojik krizi ele alış biçimindeki eksiklikler ilgiye değerdir. Biyosferin sınırları ile üretken etkinliğin mevcut toplumlarımızdaki realizasyonu arasındaki uzlaşmaz çelişki; Marx'ın *Kapital*'de kullanım-değeri ile, değişim-değeri üretimi arasında yapmış olduğu mukayeseli değerlendirmede mevcuttur: Marx'ın ifade etmiş olduğu üzere, ilkinin sınırlayan şey insan

* Avrupa Sosyal Forumu Kapsamında, 3 Temmuz 2010 tarihinde yapılan Ekososyalist Forum'da sunuluna bildiri.

ihtiyaçları iken, ikincisinin yegane sınırı sermayenin kendisidir.

Ne olursa olsun, kapitalizmle doğa arasındaki uzlaşmaz çelişki, küresel ısınma yoluyla oldukça sarıh bir biçimde ortaya konmuş oldu. Bildiğiniz üzere küresel ısınma, bugün karşı karşıya olduğumuz en ciddi ekolojik tehdittir. Asli olarak fosil yakıtlarının kitlesel tüketimi sonucu çevreye salınan karbondioksit gazı vesilesiyle husule gelen atmosferdeki sera gazı birikiminin artışı sonucu, bu yüzyılın sonuna dek sıcaklıklarda 5 ila 6 derece arasında bir yükseliş meydana gelmesi mümkündür. Bu, 20.000 yıl önceki Buzul Çağı'ndan bu yana meydana gelmiş sıcaklık artışının üzerindedir. Sözü edilen sıcaklık artışı, bizleri devasa ölçüde tahripkar ekolojik ve toplumsal sonuçlarıyla yüzyüze bırakacaktır. Zaman kısıtı yüzünden ayrıntısına giremeyeceğim; deniz seviyelerindeki yükseliş ile Ortadoğu gibi kimi bölgelerde içilebilir su kıtlığının zuhur etmesi bunlar arasındadır. Örneğin, Mısır'da meydana gelecek deniz seviyesindeki bir metrelik bir artış,, 10 milyon insanı göç etmek zorunda bırakabilir. Diğer yandan, kuraklık ve doğal kaynakların kapitalist yoldan kullanımı sonucu meydana gelen içilebilir su kısıtı, bölgede oldukça iyi bilinen bir fenomendir.

İklimbilimciler ve diğer bilim insanları haklılar, iklimin yaşanılabilir bir düzeyde muhafaza edilmesini mümkün kılacak nihai bir stabilizasyon, ancak GHG emisyonunda radikal bir kesintiye gitmek yoluyla mümkün kılınabilir. Böyle bir stabilizasyonu mümkün kılacak koşulları özetlemek gerekirse:

Gelişmiş ülkeler için, 2050'ye dek GHG gazı emisyonunda en az % 95 oranında, 2020'ye kadar ise en az % 40 oranında;

Gelişmekte olan ülkeler için, o ülkeye özgü koşullar çerçevesinde % 15 ila % 30 oranlarında;

2015'ten önce başlamak kaydıyla, küresel ölçekte yüzde 85'e varan oranda kesinti.

Şurası oldukça açık ki, kapitalizm altında insanlığın bu çapta bir dönüşümü hayata geçirmesi olanaklı değil. Bu so-

nucu, zorlu bir çaba gerektirmeyecek ölçüde kolaylıkla varılabilir. Yalnızca kapitalist ülkelerdeki hükümetlerin kurtarma planlarına şöyle bir göz atmak yeterli: Kopenhag sonrasında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Sekreteryası'na iblağ edilen 170 iklim planına şöyle bir göz atınca; 60 santimetre ila 2.9 metre arasında gerçekleşeceğini tahmin edebileceğimiz deniz seviyelerindeki yükseliş sonucu, hava sıcaklığında 3.2 ila 4.9 derece bir yükselme beklemek kaçınılmaz oluyor. Antarktika ve Grönland'daki buzul tabakalarının parçalanması olasılığından söz etmiyorum bile.

Elbette kapitalistler ve onların dünya çapında örgütlenmiş kurumları da bu "uygunsuz gerçek"ten haberdar. İklim değişikliğinin bir realite olduğunu bilmekle birlikte, bir çözüm üretmek konusunda elleri kolları bağlı durumda. Önerdikleri yalnızca; karbon piyasasının gelişimi yoluyla gerçekleşen doğanın artan temellükü - potansiyel olarak dünya üzerindeki bütün bir yaşamın mülk edinilmesi anlamına gelecek bir tercih- ve insanlığın geleceği açısından tehditkar nitelikler taşıyan teknolojilerin - nükleer reaktörler, karbon yakalama ve depolama teknolojileri, genetiği değiştirilmiş organizmaların artan oranlı kullanımına dayalı biyoyakıtlar gibi- artan kullanımından ibaret. Kapitalistlerin sorunu çözmeye yönelik kudretsizliğini örneklemek açısından Uluslararası Enerji Ajansı'nca (UEA) deklare edilen "mavi harita senaryosu" ("blue map scenario") dikkate şayan: UEA'nca önerilen; karbon yakalama ve depolama teknolojilerince desteklenecek şekilde her yıl 32 nükleer reaktör, 45 kömür santrali inşası ile biyoyakıt üretiminin küresel ölçekte desteklenmesidir. Bu tür planlar sadece yetersiz değil, oldukça tehlikeli de: Bu tarz çözümler üzerine kafa yormak bütünüyle saçmadır, öneriler pratik açıdan asgari fizibilite koşullarını taşımaktan uzaktır. Bu vesileyle, burjuvazinin egemenliğinin çürümüşlüğüne cari olarak şahit olmaktayız: Elindeki tüm olanaklara, bilim ve teknolojideki fantastik ilerlemeye rağmen egemen sınıf, sözünü etmekte olduğumuz devasa katastrofiyi

engellemek için ciddiye alınabilir hiçbir adım atmamaktadır. Tam tersine, özellikle ortalama gelir düzeyinin en düşük olduğu ülkelerde yoğunlaşan yoksulların kitlesel katlinin yolunu bizzat hazırlamaktadır.

Katastrofik sonuçlara haiz olası iklim değişikliğinin önüne geçmek mümkün mü? Bana göre yanıt "evet", fakat iklim değişikliği krizini yönetmek için elimizde kalan zaman an be an azalıyor. Yenilenebilir kaynaklara yönelik teknolojik potansiyel, küresel enerji talebini 7 ila 10 kez karşılamaya yetecek durumda. Bilimin kapitalistlerin emellerine tabi kılınmaması koşuluyla, büyük bir hızla kuvveden fiile rücu etmesi olanaklıdır. Problem teknolojiye indirgenemez, problem üretim ilişkileridir: İki nedenle. İki oldukça açık: Yenilenebilir kaynaklardan edilebilecek enerjinin, fosil yakıtlarından elde edilen enerjiye nispetle pahalı olması; üstelik, -kısmen- fosil yakıt lobilerinin yeşil teknolojinin kullanıma sokulması süreci ve kullanım biçimini kontrol ediyor olmasından kaynağını alacak şekilde, bunun beklenildiği kadar hızlı şekilde değişmesini beklemek için bir gerekçe bulunmamasıdır. Hâlihazırda firmalar yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesine - temelde biyoyakıtlara yönelik olarak- karlarının yüzde 5'inden azını yatırmaktadır. İkinci neden ise biraz daha dikkat istiyor: Fosil yakıtlarından yeşil enerjiye geçmek bütün bir enerji sisteminin yenilenmesi anlamını taşımakta. Bu, oldukça hacimli yatırımlar yapmak gerektiği anlamına geliyor; elbette bu inşa sürecinin bolca enerji gerektireceğini de eklemek gerek. Tüm bunların, en azından elimizdeki enerji sisteminden, bir başkasına geçiş süreci başlayana değin, hâlihazırda kullandığımız fosil yakıtlara talim etmek anlamına geldiğini de söylemeli. Daha çok GHG emisyonundan söz ediyorum. Sonuç şu: GHG emisyonunu azaltmak amacıyla girişeceğimiz yeni enerji sisteminin inşası esnasında; daha az mal ve hizmet üretmek, bu mal ve hizmetlerin küresel ölçekte dolaşımını mümkün kılan taşımacılıkta yeni düzenlemelere gitmek gerekiyor. Üstelik, 3 milyar kişinin en temel insani ihtiyaçlarını karşılamakta sıkıntı çektiği dünyamızda,

üretim seviyesindeki kesintiye – insani ihtiyaçlarını temel alacak şekilde- küresel ölçekte planlamak durumundayız. Oldukça net bir biçimde ifade edebiliriz ki, bu söylediklerimiz kapitalizmin üretimi ve kaotik doğasıyla uzlaşmaz bir biçimde çelişiktir. Kapitalistler ancak iktisadi kriz döneminde daha az üretirler, bunun tahripkar sonuçlarından söz etmeye ise gerek yok.

Genelde ekolojik tahribat, özelde küresel iklim değişikliğiyle mücadele, kapitalizmle mücadele anlamını taşımaktadır. Sorun oldukça yakıcı bir ehemmiyete haiz, dolayısıyla devrim sonrasına ertelenebilecek bir mesele değil. Üretimciliğe soldan, işçi hareketleri temelinde yükselecek bir yanıt vermek gerekiyor. Ekososyalist bir perspektife duyulan can alıcı ihtiyacın gerekçesi budur. Ücret kaybı olmaksızın ortalama çalışma saatlerinde radikal bir kesintiye gidilmesi için mücadele etmek durumundayız. Enerji sorununu toplumsal bir mesele haline getirmenin yolu olarak enerji şirketleri kamulaştırılmalıdır. Yenilenebilir kaynakları temel alan yeni bir enerji sistemini inşa etmek için yapılacak yatırımlar, demokratik süreçler yoluyla planlanmalı ve maliyetlerinden bağımsız biçimde, kamu girişim ve hizmetlerince karşılanmalıdır. Tüm binalar *ad hoc* tesis edilmiş kamu kuruluşlarınınca yalıtılmalı, toplu taşımacılık parasız ve konforlu olmalı, hayatın hızlandırılmış ritmine uygun bir mantıkla işletilmelidir. Bilimsel araştırmalar, bütün bir toplumun denetimi altında, toplumsal ihtiyaçlar çerçevesinde fonlanmalıdır. Yeşil enerji teknolojilerine yönelik patentler iptal edilmeli, gelişmekte olan ülkelerdeki kamu kuruluşlarına yönelik teknoloji transferi ücretsiz gerçekleştirilmelidir. Üretim pek çok sektörde – özellikle tarımda- yerelleştirilmelidir. Suyun, ormanların, toprağın ve diğer doğal kaynakların özelleştirilmesine son verilmelidir. Birlikte mücadele etmemizi gerektiren taleplerden bazıları bunlardır. Tüm bunlar, çeşitli vasıtalarla servetin küresel ölçekte yeniden dağıtımını gerekli kılmaktadır: Kamu borçlarının iptali, servetin vergilendirilmesi ve bankacılık sisteminin kamulaştırılması. İnsanlar şöyle diyor: Bunları dillendir-

mek, yapmaktan daha kolay. Bense şöyle yanıt veriyorum: bir şeyler yapabilmek için ilk önce konuşmak gerekir. Tüm bunlar ayrıntısıyla konuşulmalıdır, çünkü tüm bu sorunlar gerçektir.

Yapılması gereken ikinci şeyse, ekolojik talepleri sınıfsal mücadelelerin esaslı bir vechesi kılmak suretiyle güç ilişkilerini değiştirmek için çabalamaktır. Bu oldukça komplike bir görev; özellikle de sınıf bilincinin düşük, işsizliğin kitlesel düzeyde, sendikacıların "daha çok büyüme" talep ettiği günümüz dünyasında. Başarı, ancak sınıf mücadelesi yoluyla mümkündür. Otomobil sektörü çalışanlarını, toplu taşımacılık şirketlerinde çalışabilmeleri için yeniden eğitilmelerine yol açacak mücadeleler yürütmeye ikna etmek oldukça zor olacaktır, örneğin. Bu problemi çözmenin kolay bir yolu yok. Yine de, ekososyalistlerin inisiyatif almaktan çekinmediği durumlarda süreç oldukça hızlı bir biçimde gelişebilir. Örnek vermek gerekirse, oldukça geniş bir koalisyon olarak örgütlenmiş Britanya İklim Kampanyası'nda çalışan yoldaşlarımız, "iklim değişikliği karşıtı sendikacılar" adlı bir kuruluş örgütlediler. Şu an "kamu sektöründe en az 1 milyon yeşil iş ("green job")" adlı bir kampanya yürütüyorlar, üstelik İngiltere çapında örgütlü "Sendikalar Meclisi"nin ("Trades Union Congress") dikkate değer ölçüde desteğini kazanmayı başardılar. Belçika'da "İklim ve Toplumsal Adalet"i örgütledik. Bizim de ulusal sendikalarla dirsek temasımız sürüyor. "İklim ve Toplumsal Adalet", son 3 yıldır küresel iklim değişikliği karşıtı eylem gününde yapılan gösterileri örgütlemek amacıyla kuruldu. Hacimli kaynaklara sahip çevreci sivil toplum örgütlerinin yalnızca katılımında bulunabilmesi mümkündür. "İklim ve Toplumsal Adalet", geçen sene Aralık ayında, içerisinde 900 eylemciyle birlikte Brüksel'den Kopenhag'a bir tren yolculuğu düzenledi. 100'den fazla sendikasının katılımı söz konusu oldu. Bu büyük başarı, sendikaların ve gençlerin önüne yepyeni bir perspektif koyabilmemizi mümkün kıldı.

Sizlerin de Türkiye'de bu tarz bir inisiyatif alabileceğiniz hususunda hiçbir şüphem yok, sizlere bol şans diliyorum.

Şimdinin Tasviri

Derya Ülker

Allianoi sular altında kalmıyor. Bizzat görelim: iki, üç, beş, milyon el var inci gerdanında ve boğuluyor. Venüsünde vücudunu bulmuş, sıhhat fısıldayan estetiği, iplerine yüklenip dağılıyor.

Allianoi boğulurken dahi, bize başka bir hayatı anlatıyor.

Geri döndürülemez süreçleri vardır doğanın, sürdürülemez noktaları halıyla eşyanın. Tükenmez değildir hayat tematiğinde bilinmezler. X ler sadece X değildir. Toprak yüzmez, kök üremez, su yaratılmaz. Boz durup harcanacak ya da geri dönüştürülecek bir meta değildir bu taş yapı. Hayat dayanmaktır, soyunu sürdürmektir. Birbirine dayanmaktır yaşamak. Bunu karınca akıllı bilir. Karınca sürüleri dünyanın en büyük, en gür nehirlerini geçerken, ya da bir bardak suya düştüklerinde aynı tepkiyi verirler. Sırayla en dibe geçip, bir diğeri üstüne alarak nöbetleşe yaşayarak, ölecek, sırayla boğulmaktan kurtularak bir kara küme halinde yüzmeyi başarırlar. Altı bacak minicik gövdeleriyle...

Al bakalım, suların dibi hayat, suların yüzü ders ve şimdi suların dibinde daha ne çok ölenimiz var. Bilelim ki terk etmeyelim. Takipçisi, koruyucusu olalım.

Yazalım: şifacı eller boğuluyor, sızlıyor ıslanırken. Şişiyor tarihin betonları. Geride süngersi bir mum kalıyor bütün o candan. Bu eller uykumuzda büyüyor şişerek. Çaresiz bir ateş gibi, yangın gibi su, metal kapılardan akarken. Yüzyılları uyumuş yılan, uykumuzda boğuluyor kapı gıcırtilarıyla. Perinin şifa akıtan elleri başka yerlerden uzanıyor Alliano'ye, Alliano' yok... Ulaşmak mümkün değil. Hayır, bu bir kabus değil! Bir kültür ve tabiat varlığına biçilen geleceğin, hatta şimdinin tasviri!

İçerisinden süzülerek akan sular vahşileşmiş, kapılarını yırtmış geliyor. İyileştirici yılanlar, kuyruklarından başlayarak kendini yutuyor. Hazmedilir gibi değil. Bir koca uygarlık, ödünç kumlarla ağırlaşarak, küsererek kendine gömülüyor. Terk rıhtımında gözleri yosun tutuyor. Tüketime tabi tarihin ülkesinde vadesini dolduruyor. Bilelim: İz bırakmayan, sinsisi su altı komisyonlarından sızan nihayetlere uğruyor. Anlatalım...

Kabul Edilmiş Dualar*

Ceren Gamze Yaşar

Kabul edilmiş dualar yüzünden, edilmemişlerden daha çok göz yaşları dökülmüştür.*

Geçtiğimiz aylarda 5393 sayılı Belediye Kanununun 73.maddesinde yapılması önerilen değişiklik kabul edildi. Hükümetin yekpare halde çıkaramadığı kentsel dönüşüm yasasının parçalara ayrılmış halinin önemli adımlarından olan bu değişiklik ile birlikte imarlı ve imarsız, yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar belediyeler tarafından uygulanacak kentsel dönüşüm projelerine konu olabileceği ifadesi yasalaşmış oldu. Değişiklik teklifinin gerekçesinde nüfusu hızla artan kentlerin konut sorunu ile başedebilmek ve diğer kentsel hizmetleri karşılayabilmek için böyle bir adımın kaçınılmaz olduğundan bahsediliyor. İlk bakışta herşey normal, kentler büyüyor, nüfus artıyor, konut ihtiyacı, kentsel hizmet ihtiyacı derken yeni kentsel alanlara ihtiyaç duyuluyor, kentlerde bu hizmetler de belediyelerin sorumluluğunda olduğuna göre belediyenin yetki alanının genişletilmesinden doğal ne var? Ancak işin aslı başka, niyet başka, uygulama başka, sonuçlar bambaşka. Kentsel büyümeden, tarımsal üretime; konut fazlasından çevre sorunlarına geniş bir yelpazede bakmak gerekiyor konuya.

Türkiye’de tarımsal üretimin içinde bulunduğu durum malum. Gittikçe daha da üretmez, kendimize yetemez hale geliyoruz. Tarımsal üretimde devletin fiyat politikaları, çiftçiden çekilen destek, tohumun özelleştirilmesi derken tarımsal üretim dibe vuruyor. Bunların yanısıra çok da göze batmayan bir konu var ki o da bu işin, bu politikaların mekansal boyutu. Kentler büyüyor ve bir yandan da akılalmaz biçimde yayılıyor, tarımsal üretime en büyük darbelerden birini vurarak. Kent çeperinde tarımsal üretime devam edilen araziler, imarlı hale gelmeleri ile birlikte değer kazanmaya ve arsa piyasasında hızla tüketilmeye başlıyor bir yatırım aracı olarak. Çiftçi için karlı geliyor arazisini satmak. Soruyoruz, Ankara’da Yaprıcık köyün-

de** bir çiftçiye, imar hakkı ister misin tarlana diye, “elbette” diyor, imar hakkı verene hayır duacıyız... Ne ile geçiniyorsun diyoruz tarım diyor, apartmanda yaşamayı ister misin diyoruz yok böyle iyi diyor, buralar sözümona gelişince, kentleşince ne yapacaksın diyoruz büyük bir boşluk, sessizlik. Dua ediyoruz sonunu düşünmeden ama güldürmeyecek yüzümüzü gerçekleştirdiğinde.

Kent çeperinde kentin büyümesini engellerebilecek bir direnç yok kısacası, çiftçi imar hakkı istiyor; kısa vadeli kazancı uzun soluklu ama az kazandıran üretime yeğleyerek (ki hükümetin tarım politikaları ile kimse çiftçiye suçlayamaz.). Kır cephesinde durum buyken, kent cephesinde de hummalı bir çalışma yürüyor.

2003 yılında, TOKİ, geçirdiği değişim ile birlikte, her ölçekte kentlerde konut üretiminde başat aktör haline geldi. Kentlerin yerleşik alanında; gecekondu alanlarında, piyasa nezdinde ekonomik ömrünü tamamlamış yasal konut alanlarında yürütülen dönüşüm projeleri ile çekirdek alanda konut stokunu ve mekanı değiştirmektedir TOKİ hızla ve acımasızca. Bu değişimler çekirdek alan ile ya da genel anlamı ile kentsel alan ile de sınırlı kalmamakta; bir ayağı var ki bu dönüşümlerin, tam da bizim ele alacağımız konu: kent çeperindeki kırsal niteliğini sürdüren alanlarda ‘kentsel’ dönüşüm. Kent çekirdeğinde deneyimlediğimiz gibi bir kentsel dönüşüm değil bu, kendine yerleşik dokuyu konu alan ve dönüştüren. Burada kırsal alanlardan kentsel ve imarlı alan yaratma durumu var, üstelik banliyö dahi sayılmayacak biçimde; dağınık, merkezsiz. Çoğu boş bu üretilen konutların; Ankara’da merkezde 600 TL’den başlarken kiralılar benzer evlerde, örneğin Turkuaz konutlarında 200 TL’ye kadar düşüyor. Uzak ve kırsal peyzaj ile çevrili bu evler, herhangi bir yerdeki evlerin birebir aynısı üstelik, herhangi bir

yerdeki aynı apartman dairesinde oturmayıp burada kentten 30 kilometre uzakta aynı evde oturmanız bekleniyor. Burada vurgulamak istediğimiz kabaca bu konuları kırsal peyzaja uydurmak değil, konutların bir örnek olması ve bunun önemsenmemesinin arkasında yatan gerekçe. Cumhuriyet altını alır gibi yatırım amaçlı birörnek konut alıyor orta sınıf, üst sınıf, dolayısıyla konutların biçimleri de pek bir önem taşıyor.

Konutun bir yatırım aracı olarak görülmesi kapitalizmin en yıkıcı yanlarından biri herhalde. Kentsel ve kırsal toprağı daha fazla, daha fazla konut için tüketiyoruz; toprağı, üretimin olmazsa olmazını. TOKİ eliyle örneğin, büyük büyük parçalar halinde tüketiyoruz üstelik; kentler kırsala sığıyor, yayılıyor ve toplumsal olarak nasıl sıkıştırdıysa köşeye, mekansal ve ekonomik olarak da sıkıştırıyor kırsal alanları. Burada kırsal kentsel olanın yanında daha yüce bir yere oturttuğumuz düşünülmesin, ancak kırsalın köşeye sıkışması ile birlikte tarımsal üretim de düşüyor, gıdada, tohumda dışa bağımlılık artıyor, fiyatlar yükseliyor, düşen alım gücü ile birlikte temel ihtiyaçlara erişim giderek zorlaşıyor. Sadece bu da değil, kentte nüfus hızla, hazırlıksız olduğumuz biçimde artıyor, dolayısıyla kentsel hizmet sunumundaki yetersizlikler artıyor. Bir de kentin kapladığı alan dramatik biçimde artıyor, nüfus artışından kaynaklanan bir alan artışı ihtiyacı olmakla beraber, kentsel alan ihtiyacın ötesinde katlanarak artıyor. Bu artışın bir boyutu nüfustaki artış iken, bir başka boyutu yatırım amaçlı konut üretimindeki kontrolsüz artış, bir diğeri ve en az görüneni de çeperdeki tarımsal üretimin direnebilecek güçte olmaması. Ekonomik olarak ifade edersek; imar haklarının getirisi tarımsal üretimden daha yüksek geliyor çiftçiye. Tarımsal üretimi destekleyen politikaların kaçınılmaz sonucu bu.

Konumuz 73. madde idi, konudan

* Truman Capote, Kabul Edilmiş Dualar içinde Azize Teresa.

**Ceren Gamze Yaşar, tez çalışması, 2010. Kentsel Sağlamanın Politikası: Ankara Örneği.

Fotoğraf: Ceren Gamze Yaşar

uzaklaşmış gibi görünebilir ancak hala tam göbeğindeyiz konunun. TOKİ bir süredir kent çeperlerinde kırsal nitelikli araziler üzerinde arsa ve konut üretimi faaliyetlerini sürdürüyor, kırsal alanı büyük ölçekli yatırımlar ile kentleştiriyor, tarlaların ortasındaki yalnız konutlara ne kadar kent denebilirse. 73. maddede yapılan değişiklik de, TOKİ'nin bir süredir fiili olarak yaptığını, Büyükşehir Belediyelerine yetki vererek katılaştırmış ve engellenemeyecek biçimde yasal zemine oturtmuş oluyor. Amaç da bu zaten, hali hazırda kentsel dönüşüm adı altında kırsal alanlarda yatırım amaçlı konut üretiliyor ancak arada pürüzler çıkıyor bizim gibiler yüzünden, AKP iktidarı pürüz sevmiyor, istiyor ki herşey tereyağından kıl çeker gibi kolay olsun, davalar açılmasın, dönüşüm süreci sekteye uğramasın, kimse eleştirmesin, engel olmasın, yorum yapmasın. Ne diyor yepyeni 73. maddemiz: “üzerinde yapı olan veya olmayan, imarlı veya imarsız”, yurt sathı tamamıyla belediyelerce imara açılabilir durumda. Dediğimiz gibi daha önce de yapıyorlardı bu projeleri, ama artık bir engel kalmadı kentlerin alabildiğine büyümesinin önünde.

Biz şehirciler üst ölçek planlardan dem vururuz sık sık, üst ölçek plan ile kentsel büyümenin kontrol edilmesi ve düzenlenmesi gerektiğini, planlama ilkelerine ve şehircilik esaslarına uygun biçimde kentleşmeyi vurgularız. Ne yazık ki son dönemde kentsel sorunların çözülmesi ya da hiç ortaya çıkmamasına ön ayak olabilecek üst ölçek planlar da sorunların derinleşmesine katkıda bulunur hale geldi yaklaşım nedeniyle.* Ne demistik, kent çeperinde çok sayıda konut üretiliyor, büyük

bir kısmı boş kalıyor, önemli bir kısmı yatırım amaçlı satın alınıyor ve bir kenarda duruyor; bunun önüne geçebilecek bir şey var ise o da master planı, fakat Ankara örneğinde örneğin, 2023 planına baktığımızda bu tür bir konut üretimine engel teşkil etmek bir yana dursun bizzat teşvik eden bir hava hakim. Burada yavaşlayıp soluklanmakta yarar var, kent çeperinde, kırsal alanlarda üretilen kitlesel konut projelerini neden sorun olarak görüyoruz? Öyle ya konut temel ihtiyaçlardan, TOKİ ürettiği konut sayısı ile bölünleniyor örneğin, üstelik temiz havada 'doğa'ya yakın konutlar bunlar. Çünkü fazla konut demek konut fiyatlarının beklendiği gibi ucuzlaması ya da tüm sınıfların konut ihtiyacının kolaylıkla karşılanması anlamına gelmiyor. Devlet, özel sektör gibi hareket ediyor ve konutları konut pazarına yönelik olarak üretiyor, ihtiyaca göre üretmek yerine. Master plan konusuna dönelim; 2023 yılı için planda Ankara kenti için öngörülen nüfus 7 milyon**, mevcutta aynı alandaki nüfus 4 milyon, 2009 verilerine göre. Buradan 14 yılda Ankara'nın nüfusunun neredeyse bir Ankara nüfusu daha ekleneceği öngörüsü çıkar ki varın siz hesap edin bu mümkün mü değil mi. Ankara'da üretilmiş konut miktarı halihazırda ihtiyacın üzerinde ve üretim devam ediyor, üst ölçek plan da bunu kontrol etmek sınırlandırmak yerine, nüfusu olabileceğinden yüksek belirleyerek konut üretimini teşvik etmeye devam ediyor. Mevcutta Ankara'daki konut fazlasının kaba bir hesapla 413 bin dolaylarında olduğu*** ve giderek arttığı söyleniyor. Buna planın fazladan yerleştirdiği nüfus için üretilenler de boş kalacak konutları da eklersek so-

runun derinleşeceğini söylemek isten bile değil.

Orta sınıfın düşü ev sahibi olmak, iş ve eş sahibi olduktan sonra. Sonra ikincisi sonra üçüncüsü, bu dualar da kabul ediliyor, sonunda gözyaşı dökenin yine biz olacağımızı bilmeden. Bu yaklaşım biraz naif tabii, gözyaşı dökmek burada basit bir ağlamak eyleminin çok ötesinde duruyor, köşeye sıkışıyoruz giderek, bir yandan da eşit miktarda değil tabii döktüğümüz gözyaşı, kimisi hiç etkilenmiyor, sınıfsal konumunun sağladığı zırla çevrelenmiş, kimisi göbeğinde sorunların yoksulluk bir yandan açlık bir yandan boğuşup duruyor. Kabul edilen dua kapitalizmin ta kendisi oluyor.

Tüm bunların sonunda dönüp şöyle bir Ankara'ya baktığımızda örneğin, uçsuz bucaksız, salkım saçak, düzensiz ve dağınık bir Ankara görüyoruz. Kent kilometrelerce uzanıyor, çeperde bir dünya boş ev, toplu taşıma ile bir yerden bir yere gitmesi işkence haline gelmiş, araba temel ihtiyaç olmuş neredeyse. Haliyle trafik mütemediyen sıkışık, arada bir susuzluk çekiliyor suyu har vurup harman savurduğumuzdan ve devasa bir alana yayılan altyapının kaçaklarından, belediye hizmet sunumuna yetişemez olmuş. Çeperde mantar gibi alışveriş merkezleri bitmiş, dağınık yerleşimimize ve arabalı hayatımıza uygun biçimde, enerji tüketimi had safhada. Ankara kırsalında tarımsal üretim gerilemiş, tarımsal üretim yerine arsa alıp satmak moda. Tüm bunlar karşımızda dururken, diyorlar ki; “hızlı artan nüfus ve kentsel ihtiyaçlar için yapmalıydık bu değişikliği”. Bu değişikliğin yarattığı sorunları çözmek için önerilecek değişiklikleri bekliyoruz korkuyla.

* Burada bir not düşmekte yarar var, plan güçlü bir müdahale biçimi olmakla beraber, kapitalist toplumun yapısal sorunlarını çözebilecek ya da kökten değiştirebilecek bir güce sahip değil. Planlama bir araçtır, güçlü ve önemli fakat hep bir araç. Biraz da eskiz kağıdı gibi bir araç, alttan iktidar ne renkse az çok gösteren. Kentlerdeki tüm sorunların çözümünü salt plandan beklemek plana tanrısallık ve sistemdişlilik atfetmek olur.

** Makroform dahilinde.

*** İnşaat Mühendisleri Odası, Türkiye'de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı Raporu

